

**ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ
ΤΟΥ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΟΥ ΥΛΙΣΜΟΥ**

ALAN WOODS , ROB SEWELL

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή στη Μέθοδο του Μαρξισμού

ΜΕΡΟΣ Α: Εισαγωγή στον Διαλεκτικό Υλισμό	7
• Τι είναι φιλοσοφία	7
• Ιδεαλισμός και Υλισμός	7
• Οι πηγές του Υλισμού	9
• Τι είναι διαλεκτική	11
• Διαλεκτική και μεταφυσικοί	11
• Χέγκελ	14
• Ποιότητα και ποσότητα	15
• Η αλληλοδιείσδυση των αντιθέτων	15
• Η άρνηση της άρνησης	17
ΜΕΡΟΣ Β: Εισαγωγή στον Ιστορικό Υλισμό	21
• Πρωτόγονος Κομμουνισμός	22
• Η Δουλοκτητική κοινωνία	25
• Η εμφάνιση της Φεουδαρχίας	27
• Η εμφάνιση της Απόλυτης Μοναρχίας	31
• Η Καπιταλιστική επανάσταση	32
• Ο θρίαμβος του καπιταλισμού	32
• Ιμπεριαλισμός	34
• Ο νόμος της ανισομερής και συνδυασμένης ανάπτυξης	34
• Ο Σοσιαλιστικός μετασχηματισμός	35
• Σοσιαλισμός: η Αταξική κοινωνία	37
	39
ΜΕΡΟΣ Γ: Εισαγωγή στην Μαρξιστική Οικονομία	41
• Οι συνθήκες για τον καπιταλισμό	41
• Αξία και Εμπόρευμα	42
• Μέση εργασία	43
• Χρήμα	45
• Τιμή των εμπορευμάτων και Κέρδη	45
• Εργατική Δύναμη	46
• Υπεραξία και Εργατική Ημέρα	47
• Σταθερό και Μεταβλητό κεφάλαιο	48
• Αναγκαία εργασία και Υπερεργασία	49
• Ποσοστό Υπεραξίας	49
• Ποσοστό Κέρδους	50
• Εξαγωγή κεφαλαίου	51
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	53

*Η προσούρα αυτή γράφτηκε από τους Alan Woods και Rob Sewell και κυκλοφόρησε αρχικά στην Βρετανία τον Μάιο του 1983 για την επέτειο για τα 100 χρόνια από τον θάνατο του Κάρλ Μαρξ. Σήμερα παρουσιάζουμε και ατά Ελληνικά το κείμενο (ελάχιστα τροποποιημένο) για να τιμήσουμε την **επέτειο των 100 χρόνων από το θάνατο του Φρίντριχ Ενγκελς**.*

Εισαγωγή

Ο Μαρξισμός ή Επιστημονικός Σοσιαλισμός είναι το όνομα που δόθηκε στο σύνολο των ιδεών, τις οποίες επεξεργάστηκαν ο Κάρλ Μαρξ (1818-1883) και ο Φρίντριχ Ενγκελς (1820-1895). Στο σύνολο τους, αυτές οι ιδέες έδωσαν μια πλήρως επεξεργασμένη θεωρητική βάση στον αγώνα της εργατικής τάξης να πετύχει μια ανώτερη ποιότητα ανθρώπινης κοινωνίας: της σοσιαλιστικής.

Όσο και αν οι συλλήψεις του Μαρξισμού αναπτύσσονται και εμπλουτίζονται από την ιστορική εμπειρία της ίδιας της εργατικής τάξης, οι βασικές του ιδέες παραμένουν ατράνταχτες, παρέχοντας μια στέρεα βάση στο σημερινό εργατικό κίνημα. Ούτε κατά τη διάρκεια της ζωής του Μαρξ ή του Ενγκελς, αλλά ούτε και μετά από αυτούς, δεν εμφανίστηκαν ανώτερες, πιο αληθινές ή πιο επιστημονικές θεωρίες που να εξηγούν την κίνηση της κοινωνίας και το ρόλο της εργατικής τάξης μέσα σε αυτή. Συνεπώς η γνώση του Μαρξισμού δίνει τα θεωρητικά εφόδια στο προλεταριάτο για να εκπληρώσει το τεράστιο ιστορικό καθήκον του; τον σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της κοινωνίας.

Αυτό το γεγονός εξηγεί τις συνεχείς και δηλητηριώδεις επιθέσεις που εξαπολύθηκαν ενάντια στις απόψεις του Μαρξισμού, από αυτούς που υπερασπίζονται το υπάρχον κοινωνικό καθεστώς: από τους αστούς μέχρι τους Σοσιαδημοκράτες διαφόρων αποχρώσεων και από τους παπάδες μέχρι τους πανεπιστημιακούς καθηγητές. Η ύπαρξη των επιθέσεων αυτών καθώς και το γεγονός ότι αυτές ανανεώνονται συνεχώς, σε πείσμα εκείνων που ισχυρίζονται ότι τελικά έχουν απαλλαχτεί από το Μαρξισμό, μπορούμε να συμπεράνουμε δύο πράγματα:

Πρώτον, ότι οι υπερασπιστές του καπιταλισμού αναγνωρίζουν στο Μαρξισμό την πιο επικίνδυνη πρόκληση προς το σύστημα τους και συνεπώς έμμεσα τον αναγνωρίζουν, παρ' όλες τις προσπάθειες τους να τον "αναιρέσουν". Δεύτερον, οι θεωρίες των Μαρξ - Ενγκελς, αντί να εξαφανίζονται κάτω από τον σωρό των ψεμάτων και τις κατάφωρες διαστρεβλώσεις, παραμένουν πόλος έλξης, ειδικά για τα πρωτοπόρα στρώματα του εργατικού κινήματος, καθώς όλο και περισσότεροι εργάτες, κάτω από τα αδιέξοδα της καπιταλιστικής κρίσης, τείνουν να ανακαλύψουν το πραγματικό νόημα των δυνάμεων που διαμορφώνουν τη ζωή τους, έτσι ώστε να γίνουν ικανοί να τις επηρεάσουν συνειδητά και να καθορίσουν τις ίδιες τους τις τύχες.

Οι θεωρίες του μαρξισμού παρέχουν μια σοβαρή κατανόηση, ένα νήμα το οποίο είναι ικανό να οδηγήσει μέσα από τον συγχυσμένο λαβύρινθο των γεγονότων, μέσα από τις πολυσύνθετες διαδικασίες της κοινωνίας, της οικονομίας, της πάλης των τάξεων, της πολιτικής. Οπλισμένοι με αυτό το όπλο, οι εργαζόμενοι μπορούν να κόψουν το γόρδιο δεσμό που τους δένει με το μεγαλύτερο εμπόδιο στο δρόμο τους για την ανάπτυξη της τάξης τους: την άγνοια.

Για να διατηρήσουν αυτό το εμπόδιο, οι πληρωμένοι αντιπρόσωποι της άρχουσας τάξης παλεύουν με λύσσα να δυσφημήσουν τον Μαρξισμό στα μάτια της εργατικής τάξης. Καθήκον κάθε πρωτοπόρου εργάτη και νέου είναι να κάνει κτήμα του τις θεωρίες του Μαρξ και του Ενγκελς, σαν μια ουσιαστική προϋπόθεση για την κατάκτηση της κοινωνίας από τους εργαζόμενους.

Βέβαια υπάρχουν εμπόδια στο μονοπάτι της εργατικής πάλης για θεωρία και κατανόηση. Εκείνοι που είναι υποχρεωμένοι να εργάζονται για πολλές ώρες στο εργοστάσιο, που δεν είχαν το προνόμιο μιας αξιοπρεπούς μόρφωσης και που συνεπώς τους λείπει η συνήθεια του διαβάσματος, έχουν τεράστια δυσκολία στο να αφομοιώσουν μερικές από τις πιο σύνθετες ιδέες, ειδικά στην αρχή. Αλλά πρέπει να τονιστεί ότι, ο Μαρξ και ο Ενγκελς έγραψαν για τους

εργάτες και όχι για τους "έξυπνους" φοιτητές ή τους μικροαστούς. "Κάθε αρχή είναι δύσκολη", ανεξάρτητα για πια επιστήμη μιλάμε. Ο Μαρξισμός είναι μια επιστήμη και αυτό δημιουργεί μεγάλες απαιτήσεις σε κάθε πρωτάρη. Αλλά κάθε εργάτης που είναι ενεργός στα συνδικάτα, γνωρίζει ότι τίποτα δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς θυσίες.

Αυτή η μπροσούρα απευθύνεται στους πρωτοπόρους αγωνιστές του Εργατικού Κινήματος και της νεολαίας. Στους δραστήριους εκείνους εργάτες και νεολαίους, που είναι αποφασισμένοι να εμβαθύνουν τις γνώσεις τους, μόνο μία υπόσχεση μπορεί να δοθεί: από τη στιγμή που θα γίνει η πρώτη προσπάθεια να εξοικειωθούν με τις άγνωστες και νέες ιδέες, οι θεωρίες του Μαρξισμού θα αποδειχθούν ξεκάθαρες και απλές. Εν τούτοις -και αυτό θα πρέπει να τονιστεί- ο εργάτης που θα αποκτήσει, με υπομονετική προσπάθεια, μια βαθιά κατανόηση του Μαρξισμού, θα εξελιχθεί σε καλύτερο θεωρητικό από τους περισσότερους φοιτητές, ακριβώς επειδή θα είναι ικανός να συλλάβει τις ιδέες όχι απλά θεωρητικά, αλλά συγκεκριμένα, μια και θα εφαρμόζονται στην ίδια του την καθημερινή εμπειρία.

Όλες οι εκμεταλλεύτριες τάξεις προσπαθούν να δικαιολογήσουν την ταξική τους εξουσία με βάση την ηθική, παρουσιάζοντας τη σαν την ανώτερη και φυσιολογική μορφή της κοινωνικής ανάπτυξης, αποκρύπτοντας σκόπιμα το σύστημα της εκμετάλλευσης, μέσω της συγκάλυψης και της διαστρέβλωσης της αλήθειας. Η σύγχρονη αστική τάξη, μέσω των πληρωμένων καθηγητών και των υπαλλήλων της, έχει δημιουργήσει περίτεχνα μια τελείως νέα φιλοσοφία και ηθική, για να αιτιολογήσει την κυρίαρχη θέση της στην κοινωνία.

Η εργατική τάξη αντίθετα, δεν έχει κανένα υλικό συμφέρον να διαστρεβλώσει την αλήθεια, και βάζει στον εαυτό της το καθήκον της αποκάλυψης της πραγματικότητας του καπιταλισμού, έτσι ώστε συνειδητά να προετοιμαστεί για την απελευθέρωση της. Η εργατική τάξη δεν έχει σκοπό να κερδίσει κάτι για τον εαυτό της, αλλά στοχεύει στην ανατροπή του καπιταλισμού και μαζί με αυτόν στην εξαφάνιση των ταξικών διακρίσεων και προνομίων. Για να το κάνει αυτό, πρέπει να απορρίψει τις μεθόδους των καπιταλιστών και να αναζητήσει μια νέα μαρξιστική μέθοδο κατανόησης.

Η Μαρξιστική μέθοδος δίνει μια περισσότερο ολοκληρωμένη και συνολική εικόνα της κοινωνίας και της ζωής γενικότερα και καθαρίζει την ανθρώπινη και κοινωνική εξέλιξη από τα πέπλα του μυστικισμού. Η Μαρξιστική Φιλοσοφία εξηγεί πως η κινητήρια δύναμη της ιστορίας δεν είναι ούτε ο "υπεράνθρωπος", ούτε το υπερφυσικό, αλλά είναι αυτή η ίδια η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων (βιομηχανία, επιστήμη, τεχνολογία κ.λπ.). Σε τελευταία ανάλυση, είναι η οικονομία που καθορίζει τις συνθήκες της ζωής, τις συνθήκες και τη συνείδηση της ανθρωπότητας.

Κάθε νέα αναδιοργάνωση της κοινωνίας -δουλοκτητική κοινωνία, φεουδαρχία ή καπιταλισμός- προκάλεσε μια τεράστια ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, που με τη σειρά τους έδωσε στον άνθρωπο μεγαλύτερες δυνάμεις πάνω στη φύση. Όταν ένα κοινωνικό σύστημα αποδεικνύεται ανίκανο να αναπτύξει αυτές τις δυνάμεις της παραγωγής, τότε η κοινωνία μπαίνει σε μια εποχή επανάστασης. Όμως, στην περίπτωση της αλλαγής από τον καπιταλισμό στον σοσιαλισμό, η διαδικασία αυτή δεν είναι αυτόματη, αλλά απαιτεί τη συνειδητή παρέμβαση της εργατικής τάξης για να φέρει σε πέρας αυτό το ιστορικό καθήκον.

Μόνο ο Μαρξισμός ήταν ικανός να αποκαλύψει τις αντιθέσεις του καπιταλισμού που έχουν σαν αποτέλεσμα την περιοδικότητα των κρίσεων και των ανακάμψεων. Ο καπιταλισμός έχει πλέον εκπληρώσει ολοκληρωτικά τον ιστορικό του ρόλο στην ανάπτυξη της παραγωγικής βάσης της κοινωνίας. Εγκλωβισμένες από το εθνικό κράτος και την ατομική ιδιοκτησία, οι παραγωγικές δυνάμεις καταστρέφονται συστηματικά, μέσα από τη μαζική υπερπαραγωγή εμπορευμάτων και κεφαλαίου.

Όπως ο ίδιος ο Μαρξ εξήγησε "Σ' αυτές τις κρίσεις ξεσπάει μια επιδημία, που σε προηγούμενες εποχές θα μπορούσε να θεωρηθεί σαν παραλογισμός -η επιδημία της υπερπαραγωγής".

"Η κοινωνία ξαφνικά βρίσκεται πίσω σε ένα καθεστώς νομισματικού βαρβαρισμού.

Φαίνεται σαν κάποιος λιμός, ένας παγκόσμιος πόλεμος καταστροφής, να έχει σταματήσει την προμήθεια οποιουδήποτε μέσου συντήρησης. Η βιομηχανία και το εμπόριο φαίνεται να καταστρέφονται. Και γιατί; Επειδή υπάρχει πολύς πολιτισμός, πολλά μέσα συντήρησης, πολύ βιομηχανία, πολύ εμπόριο. Οι παραγωγικές δυνάμεις που έχει στη διάθεση της η κοινωνία, δεν μπορούν πλέον να βοηθήσουν στην παραπέρα ανάπτυξη των συνθηκών για την αύξηση της αστικής περιουσίας. Αντίθετα έχουν γίνει τόσο ισχυρές για αυτές τις συνθήκες στις οποίες είναι δεσμευμένες και συνεπώς μόλις ξεπεράσουν αυτά τα δεσμά, φέρνουν αταξία σε ολόκληρη την αστική τάξη, απειλώντας την ίδια την ύπαρξη της αστικής περιουσίας.

Αυτό το κείμενο δε σκοπεύει να παρουσιάσει μια πλήρη έκθεση του Μαρξισμού, αλλά να βοηθήσει τον εργαζόμενο και τον νεολαίο μελετητή στην προσέγγιση του θέματος, δίνοντας του ένα πρόχειρο κείμενο μερικών βασικών ιδεών, μαζί με μια βιβλιογραφία με την οποία θα μπορέσει να συνεχίσει τη μελέτη του, Ο Μαρξ και Ενγκελς έγραφαν κυρίως μικρές, σύντομες μπροσούρες και περιληπτικές επεξηγηματικές εργασίες, με σκοπό οι θεωρίες τους να απλωθούν μέσα στην εργατική τάξη. Αυτές είναι οι εργασίες που δίνουν τη βάση της βιβλιογραφίας.

Η μελέτη του Μαρξισμού χωρίζεται σε τρία βασικά κεφάλαια, που αντιστοιχούν γενικά στη φιλοσοφία, στην ιστορία της εξέλιξης της κοινωνίας -τον ιστορικό υλισμό-και στην οικονομική θεωρία της Αξίας. Αυτά είναι τα περίφημα *"τρία συστατικά μέρη του Μαρξισμού"* για τα οποία έγραφε ο Λένιν.

Alan Wood & Rob Sewell 18 Φεβρουαρίου 1983

*Για τη Ελληνική Έκδοση
Μαρξιστική Τάση*

*Μετάφραση και Επιμέλεια
Θανάσης Ολύμπιος*

Εισαγωγή στον

ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΟ ΥΛΙΣΜΟ

Τι Είναι Φιλοσοφία

Σε κάθε στάδιο της ανθρώπινης ιστορίας οι άνθρωποι είχαν κάποια εικόνα για τον κόσμο και για τη δική τους θέση τους μέσα σε αυτόν. Ανέπτυξαν τη φιλοσοφία. Τα κομμάτια με τα οποία συνήθιζαν να φτιάχνουν αυτές τις εικόνες προέρχονταν από την παρατήρηση της φύσης και από τη γενίκευση των καθημερινών εμπειριών.

Μερικοί άνθρωποι πιστεύουν ότι δεν έχουν ανάγκη από μια τέτοια φιλοσοφία ή κάποια γενική θεώρηση του κόσμου. Αλλά στην πράξη, ο καθένας από εμάς έχει μια φιλοσοφία, ακόμα και αν δεν είναι συνειδητά επεξεργασμένη. Οι άνθρωποι που ζουν σύμφωνα με τους νόμους της "κοινής λογικής" και σκέφτονται πως τα καταφέρνουν χωρίς θεωρία, στην πράξη σκέφτονται με τον παραδοσιακό τρόπο. Ο Μαρξ είπε κάποτε ότι οι κυρίαρχες ιδέες της κοινωνίας είναι οι ιδέες της άρχουσας τάξης. Η αστική τάξη, για να διατηρήσει και να δικαιολογήσει την εξουσία της, χρησιμοποιεί κάθε διαθέσιμο μέσο, ώστε να διαστρεβλώσει τη συνείδηση των εργαζόμενων. Το σχολείο, η εκκλησία, η τηλεόραση και ο τύπος χρησιμοποιούνται για να διαδώσουν την ιδεολογία της άρχουσας τάξης και να πείσουν τους εργάτες να αποδεχτούν το σύστημα της, σαν την πιο φυσιολογική και μόνιμη μορφή της κοινωνίας. Στη βάση της έλλειψης μιας συνειδητής σοσιαλιστικής φιλοσοφίας, οι εργάτες αποδέχονται ασυνείδητα την καπιταλιστική φιλοσοφία.

Στην ιστορία της ταξικής κοινωνίας, η εκάστοτε ανερχόμενη επαναστατική τάξη, η οποία ήθελε να αλλάξει την κοινωνία, έπρεπε πάντοτε να αγωνιστεί για μια νέα παγκόσμια αντίληψη και να επιτεθεί στην παλιά φιλοσοφία, η οποία δικαίωνε και υπερασπιζόταν το παλιό καθεστώς.

Ιδεαλισμός Και Υλισμός

Σε ολόκληρη την ιστορία της φιλοσοφίας συναντούμε δύο στρατόπεδα: τους ιδεαλιστές και τους υλιστές. Η συνηθισμένη έννοια για τον ιδεαλισμό -που αναφέρεται στην τιμιότητα, στην ευθύτητα και στα ιδανικά- και τον υλισμό -που αναφέρεται στην απληστία και στον εγωισμό- δεν έχει καμιά σχέση με το περιεχόμενο του φιλοσοφικού ιδεαλισμού και του φιλοσοφικού υλισμού.

Πολλοί μεγάλοι στοχαστές του παρελθόντος ήταν ιδεαλιστές με πιο αξιοσημείωτους τον Πλάτωνα και τον Χέγκελ. Αυτή η σχολή σκέψης αντιλαμβάνεται τη φύση και την ιστορία σαν μια αντανάκλαση των ιδεών και του πνεύματος. Η θεωρία ότι ο άνθρωπος, μαζί με κάθε υλικό αντικείμενο, δημιουργήθηκε από ένα Θείο

πνεύμα είναι μια βασική αντίληψη του ιδεαλισμού. Αυτή η θεώρηση εκφράζεται με πολλούς τρόπους, αλλά βασίζεται στην αντίληψη πως οι ιδέες κυβερνούν την ανάπτυξη του υλικού κόσμου. Η ιστορία ερμηνεύεται σαν ιστορία της σκέψης. Οι ενέργειες των ανθρώπων αντιμετωπίζονται σαν το αποτέλεσμα αφηρημένων σκέψεων και όχι σαν αποτέλεσμα των υλικών τους αναγκών. Ο Χέγκελ πήγε ένα βήμα μπροστά, όντας συνεπής ιδεαλιστής, και αντικατέστησε στη θεώρηση αυτή τη θέση των ιδεών από μια ανεξάρτητη *Ιδέα*, η οποία υπάρχει έξω από τον εγκέφαλο και είναι ανεξάρτητη από τον υλικό κόσμο. Ο υλικός κόσμος είναι απλά και μόνο μια αντανάκλαση αυτής της *Ιδέας*. Η θρησκεία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του φιλοσοφικού ιδεαλισμού.

Οι υλιστές στοχαστές, από την άλλη μεριά, έχουν διακηρύξει ότι ο υλικός κόσμος είναι **αληθινός** και ότι η ύλη -η φύση- είναι **πρωταρχική**. Το πνεύμα και οι ιδέες είναι ένα προϊόν του εγκεφάλου. Ο εγκέφαλος -και συνεπώς και οι ιδέες- εμφανίστηκαν σε ένα συγκεκριμένο στάδιο στην ανάπτυξη της ζωντανής ύλης. Τα βασικά στηρίγματα του Υλισμού είναι τα ακόλουθα:

α. Ο υλικός κόσμος, γνωστός σε μας μέσω των αισθήσεων μας και εξερευνημένος από την επιστήμη, είναι αληθινός. Η εξέλιξη του κόσμου οφείλεται στους δικούς του φυσικούς νόμους, χωρίς να χρειάζεται οτιδήποτε υπερφυσικό.

β. Υπάρχει μόνος ένας κόσμος: ο υλικός. Η σκέψη είναι προϊόν της ύλης -του εγκεφάλου- χωρίς την οποία δεν μπορούν να υπάρξουν ιδέες από μόνες τους. Συνεπώς, οι σκέψεις και οι ιδέες δεν μπορούν να υπάρξουν ανεξάρτητα από την ύλη. Οι αφηρημένες ιδέες είναι μόνο αντανάκλασεις του υλικού κόσμου. *"Για μένα"* έγραφε ο Μαρξ *"η ιδέα δεν είναι τίποτε άλλο από τον υλικό κόσμο, αντανάκλασμένο στο ανθρώπινο μυαλό και μετασχηματισμένο σε σχήματα σκέψεων"*. Και επιπλέον, είναι η κοινωνική ύπαρξη αυτή που προσδιορίζει τη συνείδηση.

Οι ιδεαλιστές αντιλαμβάνονται τη συνείδηση -τη σκέψη- σαν κάτι εξωτερικό και αντίθετο από την ύλη και τη φύση. Αυτή η αντίθεση είναι κάτι εντελώς λαθεμένο και τεχνητό. Υπάρχει μια στενή σχέση μεταξύ-των νόμων της σκέψης και των νόμων της φύσης, γιατί οι πρώτοι ακολουθούν και αντανakλούν τους τελευταίους. Η σκέψη δεν μπορεί να αντλήσει τις μορφές της από τον εαυτό της, αλλά μόνο από τον εξωτερικό κόσμο.

Ακόμα και μια φαινομενικά αφηρημένη επιστήμη, σαν τα καθαρά μαθηματικά, έχει σε τελευταία ανάλυση αντληθεί από την υλική πραγματικότητα και δεν είναι καρπός του μυαλού μας. Ο μαθητής μετράει κρυφά τα υλικά δάχτυλα του κάτω από το υλικό θρανίο προτού λύσει ένα αφηρημένο αριθμητικό πρόβλημα. Κάνοντας το αυτό, ξαναδημιουργεί τις πηγές των μαθηματικών από μόνος του. Βασιζόμαστε στο δεκαδικό σύστημα γιατί έχουμε 10 δάχτυλα. Οι Ρωμαϊκοί αριθμοί βασίζονταν αρχικά πάνω στην αντιπροσώπευση των δακτύλων.

Σύμφωνα με τον Λένιν, *"Αυτό είναι ο υλισμός: η ύλη, ενεργώντας πάνω στα αισθητήρια όργανα μας, παράγει τις αισθήσεις. Οι αισθήσεις εξαρτώνται από τον εγκέφαλο, τα νεύρα κ.λπ.. άρα η ύλη είναι πρωταρχική. Η αίσθηση, η σκέψη, η συνείδηση, είναι το ανώτερο προϊόν της ύλης"*.

Οι άνθρωποι αποτελούν κομμάτι της φύσης και αναπτύσσουν τις ιδέες τους σε αδιάρρηκτη σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο. Οι διαδικασίες εξέλιξης της σκέψης είναι αρκετά αληθινές, αλλά δεν είναι κάτι απόλυτο, έξω από τη φύση. Θα πρέπει να μελετώνται μέσα στις υλικές ή κοινωνικές συνθήκες και συγκυρίες, μέσα από τις οποίες ξεπηδάνε. Ο Μαρξ έλεγε; *"Τα φαντάσματα που σχηματίζονται στον*

ανθρώπινο εγκέφαλο είναι αναγκαίο να έχουν εξυψωθεί από τις υλικές, ζωντανές, εξελικτικές διαδικασίες". Αργότερα συμπέρανε; "Η ηθική, η θρησκεία, η μεταφυσική και όλες οι υπόλοιπες ιδεολογίες και οι μορφές συνείδησης που αντιστοιχούν σε αυτές, δε διατηρούν πλέον την όψη της ανεξαρτησίας. Δεν έχουν ούτε ιστορία, ούτε εξέλιξη, αλλά οι άνθρωποι, αναπτύσσοντας την υλική τους παραγωγή και τις υλικές τους σχέσεις και συναλλαγές, αλλοιώνουν με αυτό το τρόπο την πραγματική τους ύπαρξη, τη σκέψη τους και τα προϊόντα της σκέψης τους. Δεν είναι η ζωή αυτή που προσδιορίζεται στη βάση της συνείδησης, αλλά η συνείδηση προσδιορίζεται από τη ζωή".

Οι Πηγές Του Υλισμού

Η πατρίδα όλου του σύγχρονου υλισμού", έγραφε ο Ενγκελς, "από τον 17ο αιώνα και έπειτα είναι η Αγγλία". Σε αυτή την περίοδο, η παλιά φεουδαρχική αριστοκρατία και η μοναρχία απειλήθηκαν από τις πρωτοεμφανισθείσες μεσαίες τάξεις. Ο προμαχώνας του φεουδαρχισμού ήταν η Ρωμαϊκή Καθολική εκκλησία, η οποία προμήθευσε τη Θεία δικαίωση στη μοναρχία και στους φεουδαρχικούς θεσμούς. Έτσι, έπρεπε πρώτα να καταπολεμηθεί αυτή, ώστε να ανοίξει ο δρόμος για τη σύγκρουση με τη φεουδαρχία. Η ανερχόμενη αστική τάξη αμφισβήτησε τις παλιές ιδέες και τις Θείες αντιλήψεις πάνω στις οποίες βασιζόταν το παλιό καθεστώς.

Παράλληλα με την άνοδο των μεσαίων τάξεων, προχώρησε και η μεγάλη αναζωογόνηση των επιστημών, Η αστρονομία, η μηχανική, η φυσική, η ανατομία και η φυσιολογία καλλιεργήθηκαν πάλι. Και η αστική τάξη, για την ανάπτυξη της βιομηχανικής της παραγωγής, χρειαζόταν μια επιστήμη η οποία θα εξακρίβωνε τις φυσικές ιδιότητες των αντικειμένων και τους τρόπους δράσης των δυνάμεων της φύσης. Μέχρι τότε η επιστήμη δεν ήταν παρά το ταπεινό εργαλείο της εκκλησίας, που δεν της επιτρεπόταν να υπερβεί τα σύνορα που όριζε το δόγμα της πίστης. Για το λόγο αυτό, δεν υπήρχε ουσιαστικά καθόλου επιστήμη. Τον 17ο αιώνα, ο Γαλιλαίος υπερασπίστηκε την αλήθεια της θεωρίας του Κοπέρνικου -ότι δηλαδή η γη και οι πλανήτες περιστρέφονται γύρω από τον ήλιο. Οι καθηγητές της εποχής, κορόιδεψαν αυτές τις ιδέες και χρησιμοποίησαν τη δύναμη της Ιεράς Εξέτασης ενάντια στο Γαλιλαίο, για να τον αναγκάσουν να απαρνηθεί τις απόψεις του. *Η επιστήμη επαναστάτησε ενάντια στην εκκλησία. Η αστική τάξη δεν μπορούσε να κάνει χωρίς επιστήμη και συνεπώς έπρεπε να συμμετάσχει στην ανταρσία"* (Φρ. Ενγκελς).

Ήταν αυτή η περίοδος που ο **Φ. Βάκων** (1561-1626) ανέπτυξε τις επαναστατικές του ιδέες πάνω στον υλισμό. Σύμφωνα με αυτόν, οι αισθήσεις ήταν αλάνθαστες και αποτελούσαν την πηγή όλης της γνώσης. Όλη η επιστήμη βασιζόταν πάνω στην εμπειρία και επεξεργαζόταν τις πληροφορίες που συνέλεγε με μια ορθολογιστική μέθοδο έρευνας: την απαρίθμηση (επαγωγή), την ανάλυση, τη σύγκριση, την παρατήρηση και το πείραμα. Παρ¹ όλα αυτά, έμεινε στον **Τόμας Χομπς** (1588-1679) να συνεχίσει και να αναπτύξει συστηματικά τον υλισμό του Βάκωνα. Ο Χομπς συνειδητοποίησε ότι οι ιδέες και οι έννοιες ήταν μόνο μια αντανάκλαση του υλικού κόσμου και ότι *"είναι αδύνατο να διαχωρίσεις τη σκέψη, από την ύλη που σκέφτεται"*. Αργότερα ο Άγγλος στοχαστής **Τζών Λοκ** (1632-1704), προμήθευσε τις αποδείξεις για αυτό τον υλισμό.

Η υλιστική σχολή της φιλοσοφίας πέρασε από την Αγγλία στη Γαλλία όπου ανυψώθηκε και αναπτύχθηκε πάρα πέρα από τον **Ρενέ Ντεκάρτ** (1596-1650) και τους οπαδούς του. Αυτοί οι Γάλλοι υλιστές δεν περιορίστηκαν σε κριτικές της θρησκείας, αλλά τις επέκτειναν σε όλους τους θεσμούς και τις ιδέες. Αμφισβήτησαν τα

πάντα στο όνομα της λογικής και προμήθευσαν τα όπλα για την αναπτυσσόμενη αστική τάξη στην πάλη της με τη μοναρχία. Η μεγάλη αστική Γαλλική επανάσταση του 1789-93, είχε σαν σύμβολο της την υλιστική φιλοσοφία.

Σε αντίθεση με την Αγγλική επανάσταση στα μέσα του 17ου αιώνα, η Γαλλική κατέστρεψε

τελείως την παλιά φεουδαρχική τάξη πραγμάτων. Όπως παρατήρησε αργότερα ο Ενγκελς, *"γνωρίζουμε σήμερα, ότι αυτό το βασίλειο της λογικής, δεν ήταν τίποτα άλλο από το ιδεαλιστικό βασίλειο της αστικής τάξης"*.

Η ατέλεια όμως αυτού του υλισμού μετά τον Βάκωνα, ήταν η άκαμπτη και μηχανιστική ερμηνεία της φύσης. Δεν είναι τυχαίο ότι η Αγγλική σχολή της υλιστικής φιλοσοφίας άνθισε στο 18ο αιώνα, όταν οι ανακαλύψεις του Ισαάκ Νεύτων έκαναν τη μηχανική την πιο προχωρημένη και απαραίτητη επιστήμη. Με τις λέξεις του Ενγκελς: *"ο συγκεκριμένος περιορισμός αυτού του υλισμού, ήταν η ανικανότητα του να κατανοήσει το σύμπαν σαν μια εξελικτική διαδικασία, σαν ύλη που υπέκειτο σε ασταμάτητη ιστορική εξέλιξη."*

Η Γαλλική επανάσταση είχε μια βαθιά επίδραση πάνω σε όλο τον πολιτισμένο κόσμο, παρόμοια με αυτή της Ρώσικης Επανάστασης του 1917. Επαναστατικοποίησε τη σκέψη σε κάθε πεδίο της πολιτικής, της φιλοσοφίας, της επιστήμης και της τέχνης. Η ζύμωση των ιδεών που ξεπήδησαν από αυτή την αστικοδημοκρατική επανάσταση, έδωσε νέα ώθηση στις φυσικές επιστήμες: τη γεωλογία, τη βοτανική, τη χημεία, όσο και στην πολιτική οικονομία.

Ήταν σε αυτή την περίοδο που έγινε κριτική στη μηχανιστική προσέγγιση των υλιστών. Ο Γερμανός φιλόσοφος Εμμανουήλ Κάνη (1724-1804) δημιούργησε το πρώτο ρήγμα στις παλιές μηχανιστικές απόψεις, με την ανακάλυψη ότι η γη και το ηλιακό σύστημα είχαν γεννηθεί -και συνεπώς δεν υπήρχαν αιώνια. Το ίδιο ισχύει στη γεωγραφία, στη γεωλογία, στα φυτά και τα ζώα.

Αυτές οι επαναστατικές ιδέες του Κάνη, αναπτύχθηκαν πιο συγκεκριμένα από έναν άλλο λαμπρό Γερμανό στοχαστή, τον Χέγκελ (1770-1831). Ο Χέγκελ ήταν ένας ιδεαλιστής φιλόσοφος που πίστευε ότι ο κόσμος μπορούσε να εξηγηθεί σαν μια υλοποίηση της αντανάκλασης του *Παγκόσμιου Νου* ή της *Ιδέας*, δηλαδή κάποιας μορφής θεού.

Ο Χέγκελ κοιτούσε τον κόσμο όχι σαν κάποιος που συμμετέχει ενεργητικά στην κοινωνία και στην ανθρώπινη ιστορία, αλλά σαν ένας φιλόσοφος που αντιλαμβάνεται τα γεγονότα από μακριά. Τοποθετούσε τον εαυτό του σαν μια όργανο μέτρησης του κόσμου, ερμηνεύοντας την ιστορία σύμφωνα με τις δικές του προκαταλήψεις, σαν την ιστορία της σκέψης, τον κόσμο σαν τον κόσμο των ιδεών, σαν ένα ιδεαλιστικό κόσμο. Έτσι για τον Χέγκελ τα προβλήματα και οι αντιθέσεις βασίζονταν, όχι σε αληθινούς όρους, αλλά σε όρους νοητικούς και μπορούσαν συνεπώς να βρουν λύση μόνο μέσα στα πλαίσια της σκέψης. Αντί οι αντιθέσεις στην κοινωνία να μπορούν να λυθούν με τις ενέργειες των ανθρώπων -με την ταξική πάλη αντίθετα, εύρισκαν τη λύση τους στα κεφάλια των φιλοσόφων, στην απόλυτη *Ιδέα*.

Εντούτοις, ο Χέγκελ αναγνώρισε τα λάθη και τις ατέλειες της παλιάς μηχανιστικής θεώρησης. Τόνισε επίσης τις ανεπάρκειες της σχηματικής λογικής και ξεκίνησε τη δημιουργία μιας νέας θεώρησης του κόσμου, η οποία μπορούσε να εξηγήσει τις αντιθέσεις, τις αλλαγές και την κίνηση.

Παρόλο που ο Χέγκελ ανακάλυψε και ανέλυσε τους νόμους της κίνησης και της αλλαγής, ο ιδεαλισμός του διαπότιζε τα πάντα μέσα στο κεφάλι του. Αργότερα, ο αγώνας και οι κριτικές των Νέων Χεγκελιανών, οδηγημένες από το Λούντβιχ **Φόουερμπαχ** (1804-1872), προσπάθησαν να διορθώσουν και να τοποθετήσουν τη φιλοσοφία ξανά στα πόδια της. Ωστόσο, ούτε ο Φόουερμπαχ -*"που από τη μέση και κάτω ήταν υλιστής και από τη μέση και πάνω ιδεαλιστής"* (Φρ. Ενγκελς)- δεν ήταν ικανός να καθαρίσει εντελώς τον Χεγκελιανισμό από το ιδεαλιστικό του περιεχόμενο. Αυτή η δουλειά αφέθηκε στον Μαρξ και τον Ενγκελς, που αποδείχτηκαν οι μόνοι ικανοί για να απαλλάξουν τη διαλεκτική μέθοδο από το μυστικιστικό της κέλυφος. Η Χεγκελιανή διαλεκτική αναμείχθηκε με το σύγχρονο υλισμό για να δημιουργήσει την επαναστατική κατανόηση του **Διαλεκτικού Υλισμού**.

Τι Είναι Διαλεκτική

Είδαμε ότι ο σύγχρονος υλισμός είναι η αντίληψη ότι η ύλη είναι το πρωταρχικό και η σκέψη ή οι ιδέες είναι το προϊόν του εγκεφάλου. Αλλά τι είναι η διαλεκτική σκέψη ή η διαλεκτική; *Η διαλεκτική δεν είναι τίποτε παρά πάνω από την επιστήμη των γενικών νόμων της κίνησης και ανάπτυξης της φύσης, της ανθρώπινης κοινωνίας και της σκέψης*" (Φρ. Ενγκελς, *Αντι-Ντύρινγκ*).

Η διαλεκτική μέθοδος σκέψης είχε ήδη μια μακρόχρονη ύπαρξη προτού ο Μαρξ και ο Ενγκελς την αναπτύξουν επιστημονικά, σαν μέσο κατανόησης της εξέλιξης της ανθρώπινης κοινωνίας. Οι αρχαίοι Έλληνες ανέδειξαν μερικούς μεγάλους διαλεκτικούς στοχαστές, μεταξύ των οποίων ήταν ο Πλάτωνας, ο Ζήνων και ο Αριστοτέλης. Ήδη από το 500 π.Χ., ο **Ηράκλειτος** προώθησε την ιδέα ότι *"κάθε τι υπάρχει και δεν υπάρχει, γιατί κάθε τι βρίσκεται εν ροή (τα πάντα ρει), αλλάζει συνεχώς, γεννιέται και πεθαίνει. Είναι αδύνατον να μπεις δύο φορές μέσα σε ένα και το ίδιο ποτάμι"*. Αυτή η διατύπωση, περιέχει ήδη τη θεμελιώδη αντίληψη της διαλεκτικής -ότι το κάθε τι μέσα στη φύση βρίσκεται σε μια μόνιμη κατάσταση αλλαγής και ότι αυτή η αλλαγή ξεδιπλώνεται μέσα από μια σειρά αντιθέσεις.

"Η θεμελιώδης βασική αντίληψη για τον κόσμο είναι ότι δεν πρέπει να γίνεται αντιληπτός σαν ένα σύμπλεγμα έτοιμων δοσμένων πραγμάτων, αλλά σαν ένα σύμπλεγμα εξελικτικών διαδικασιών, μέσα στο οποίο τα φαινομενικά σταθερά πράγματα, όπως και οι αφηρημένες αντανάκλασες τους στο μυαλό μας, υπόκεινται συνεχώς σε μια ασταμάτητη αλλαγή γέννησης και εξαφάνισης."

*"Για τη διαλεκτική φιλοσοφία τίποτα δεν είναι τελικό, απόλυτο, ιερό. Αποκαλύπτει τον μεταβατικό χαρακτήρα των πάντων και στα πάντα. Τίποτα δεν μπορεί να αντισταθεί στην αδιάκοπη διαδικασία της γέννησης και του αφανισμού, στην απέραντη υπεροχή του ανώτερου πάνω στο κατώτερο. Και η διαλεκτική φιλοσοφία δεν είναι τίποτα άλλο από την απλή αντανάκλαση αυτής της διαδικασίας στον σκεπτόμενο εγκέφαλο μας."*¹¹ (Φρ. Ενγκελς, *Αντι-Ντύρινγκ*)

Διαλεκτική Και Μεταφυσικοί

Οι Έλληνες φιλόσοφοι πρόβλεψαν εκπληκτικά τη μετέπειτα ανάπτυξη της διαλεκτικής, καθώς και των άλλων επιστημών. Αλλά δεν μπορούσαν οι ίδιοι να προεκτείνουν την πρόβλεψη αυτή στο λογικό της αποτέλεσμα, λόγω της χαμηλής ανάπτυξης των μέσων παραγωγής και της έλλειψης επαρκών πληροφοριών για τη λεπτομερή λειτουργία του σύμπαντος. Οι ιδέες τους έδωσαν λίγο πολύ μια γενικά σωστή εικόνα, αλλά είχαν τον χαρακτήρα κυρίως εμπνευσμένων σκέψεων, παρά επιστημονικά επεξεργασμένων θεωριών. Για να προχωρήσει η ανθρώπινη σκέψη μπροστά, ήταν απαραίτητο να εγκαταλειφθεί η γενική και αφηρημένη κατανόηση του κόσμου και να συγκεντρωθεί στα μικρότερα και πιο κοσμικά καθήκοντα της συλλογής,

της διαλογής και της καταγραφής πλήθους ξεχωριστών γεγονότων, της δοκιμής ειδικών θεωριών μέσω πειραμάτων, του προσδιορισμού κ.λπ.

Αυτή η εμπειρική πειραματική πραγματική προσέγγιση, προκάλεσε μια τεράστια ανάπτυξη στην ανθρώπινη σκέψη και στην επιστήμη. Οι ανακαλύψεις πάνω στις λειτουργίες της φύσης μπορούσαν τώρα να γίνουν με επιστημονικό τρόπο, αναλύοντας κάθε ξεχωριστό πρόβλημα και δοκιμάζοντας κάθε συμπέρασμα. Αλλά μέσα σε αυτή τη διαδικασία, χάθηκε η παλιά ικανότητα να αντιμετωπίζονται τα πράγματα σε στενή αλληλοσυσχέτιση και όχι ξεχωριστά, στην κίνηση τους και όχι στατικά, στη ζωή τους και όχι στο θάνατο τους. Ο στενός εμπειρικός τρόπος της σκέψης που γεννήθηκε, προσδιορίζεται σαν **Μεταφυσική σκέψη**, και κυριαρχεί ακόμα στη σύγχρονη καπιταλιστική φιλοσοφία και επιστήμη. Στην πολιτική αντανάκλαται στον περίφημο *Οραματισμό* του Ουίλσον -"αν κάτι δουλεύει πρέπει να

είναι σωστό"- και στην επίμονη έμφαση "στα Δεδομένα".

Αλλά τα δεδομένα δε συλλέγονται από μόνα τους. Πρέπει να επιλεχθούν από ανθρώπους. Η ταξινόμηση, η ακολουθία και τα συμπεράσματα που εξάγονται από αυτά, εξαρτώνται από τις συγκεκριμένες ιδέες του συγκεκριμένου ατόμου. Έτσι, τέτοιες προτιμήσεις για "τα δεδομένα", που υποτίθεται πως έχουν την επιστημονική αντικειμενικότητα και αμεροληψία, είναι συνήθως μόνο ένα προπέτασμα καπνού που κρύβει τις προκαταλήψεις του ερευνητή.

Η διαλεκτική ασχολείται μόνο με γεγονότα, αλλά με τα γεγονότα στην αλληλοσυσχέτιση τους. Δηλαδή, με διεργασίες και όχι μόνο με μεμονωμένες ιδέες, με νόμους, όχι μόνο με το ειδικό αλλά με το γενικό.

Η διαλεκτική σκέψη έχει την ίδια σχέση με τη μεταφυσική όσο μια κινηματογραφική ταινία έχει με μια φωτογραφία. Η μία δεν αντιφάσκει με την άλλη, αλλά τη συμπληρώνει. Εντούτοις, η πιο αληθινή και πιο πλήρης προσέγγιση της πραγματικότητας περιέχεται στην ταινία.

Για τους καθημερινούς σκοπούς και για απλούς υπολογισμούς, η μεταφυσική σκέψη ή η "κοινή λογική" είναι αρκετή. Αλλά έχει τα όρια της και πέρα από αυτά η εφαρμογή της "κοινής λογικής" αντιστρέφει την αλήθεια στο αντίθετο της.

Το βασικό ελάττωμα αυτού του τρόπου σκέψης είναι η ανικανότητα του να αντιληφθεί την κίνηση και την εξέλιξη, καθώς και η απόρριψη κάθε αντίθεσης. Παρ' όλα αυτά, η κίνηση και η αλλαγή προϋποθέτει την αντίθεση.

"Για τον μεταφυσικό τα πράγματα και οι νοητικές τους αντανακλάσεις -οι ιδέες-είναι ξεχωριστά, πρέπει να εξεταστούν το ένα μετά το άλλο και ανεξάρτητα το ένα από το άλλο, είναι αντικείμενα έρευνας ολοκληρωμένα, άκαμπτα, δοσμένα μια για πάντα. Ο μεταφυσικός σκέφτεται με απόλυτα αδιάλλακτη αντίθεση. Γι' αυτόν ένα πράγμα ή υπάρχει ή δεν υπάρχει: ένα πράγμα δεν μπορεί την ίδια στιγμή να είναι το ίδιο και κάτι διαφορετικό. Κατά απόλυτο τρόπο, το θετικό και το αρνητικό αποκλείουν το ένα το άλλο: το αίτιο και το αποτέλεσμα στέκουν σε άκαμπτη αντίθεση το ένα προς το άλλο". (Φρ. Ενγκελς, Αντι-Ντύρινγκ).

Για τις καθημερινές ανάγκες, για παράδειγμα, είναι δυνατό να πει κανείς με ένα βαθμό βεβαιότητας αν ένα άτομο, φυτό ή ζώο είναι ζωντανό ή πεθαμένο. Αλλά στην πραγματικότητα η ερώτηση δεν είναι τόσο απλή, όπως αποδεικνύουν οι νομικές υποθέσεις περί εκτρώσεων και τα "δικαιώματα του εμβρύου". Σε ποιο ακριβώς σημείο αρχίζει η ανθρώπινη ζωή; Σε ποιο ακριβώς σημείο τελειώνει; Ούτε ο θάνατος είναι ένα απλό γεγονός, αλλά είναι μια παρατεταμένη εξελικτική διαδικασία, όπως την καταλάβαινε ο Ηράκλειτος.

"Για μας είναι το ίδιο πράγμα το να είσαι ζωντανός και πεθαμένος, κοιμισμένος και ξύπνιος, νέος και ηλικιωμένος: το κάθε ένα αλλάζει θέση και γίνεται το άλλο. Πατάμε και συγχρόνως δεν πατάμε μέσα στο ίδιο ρεύμα: υπάρχουμε και δεν υπάρχουμε".

Ο Τρότσκι στο Αλφάβητο του Διαλεκτικού Υλισμού χαρακτήρισε τη διαλεκτική σαν την "επιστήμη των μορφών της σκέψης μας, που δε σταματά στα όρια των καθημερινών προβλημάτων της ζωής, αλλά προσπαθεί να φθάσει σε μια κατανόηση των πιο πολύπλοκων και πολυσύνθετων εξελικτικών διαδικασιών."

Ο Τρότσκι σύγκρινε τη Διαλεκτική και τη σχηματική (τυπική) λογική -τη μεταφυσική- με τα ανώτερα και τα απλά μαθηματικά. Ο Αριστοτέλης ήταν ο πρώτος που ανέπτυξε τους νόμους της τυπικής λογικής και από τότε το σύστημα αυτό έγινε αποδεκτό από τους μεταφυσικούς, σαν η μόνη δυνατή μέθοδος επιστημονικής σκέψης.

Η Αριστοτέλεια λογική του απλού συλλογισμού είναι αποδεκτή σαν αξίωμα για πάρα πολλές πρακτικές ανθρώπινες εκδηλώσεις και στοιχειώδεις γενικεύσεις. Η αυταπόδεικτη αλήθεια αρχίζει από την πρόταση ότι το Α ισούται με το Α ($A=A$). Αλλά στην πραγματικότητα το Α δεν είναι ίσο με Α. Αυτό είναι εύκολο να αποδεχτεί αν παρατηρήσουμε αυτά τα δύο γράμματα κάτω από ένα μικροσκόπιο: είναι αρκετά διαφορετικά. Αλλά κάποιος θα πει ότι η ερώτηση δε γίνεται για το μέγεθος ή το σχήμα των γραμμάτων, αφού είναι μόνο σύμβολα

ίσων ποσοτήτων π.χ. για ένα κιλό ζάχαρη. Η αντίρρηση δε λαμβάνει υπόψη της όμως αυτό το σημείο: στην πραγματικότητα ένα κιλό ζάχαρη δεν είναι ποτέ ίσο με ένα κιλό ζάχαρη. Μια ευαίσθητη ζυγαριά θα ανακαλύπτει πάντα μια απειροελάχιστη διαφορά. Αλλά και πάλι κάποιος θα φέρει αντίρρηση: ναι, μα ένα κιλό ζάχαρη είναι πάντα ίσο με τον εαυτό του. Ούτε αυτό είναι όμως αλήθεια, αφού όλα τα σώματα αλλάζουν διαρκώς μέγεθος, βάρος, χρώμα κ.λπ. Δεν είναι ποτέ ίσα με τον εαυτό τους. Ένας σοφιστής θα απαντούσε ότι ένα κιλό ζάχαρη είναι ίσο με τον εαυτό του σε κάθε δεδομένη χρονική στιγμή. Ανεξάρτητα από το αν έχει καμιά πρακτική αξία αυτό το "αξίωμα", ούτε αυτό αντέχει θεωρητικής κριτικής. Πως θα μπορούσαμε πραγματικά να αντιληφθούμε τη λέξη "χρονική στιγμή", μια καθαρά μαθηματική αφαίρεση, που είναι στην πραγματικότητα ένα χρονικό μηδέν; Το κάθε τι υπάρχει μέσα στο χρόνο: και η ίδια η ύπαρξη είναι μια αδιάκοπη διαδικασία μετασχηματισμού: ο χρόνος συνεπώς, είναι ένα θεμελιώδες στοιχείο της εξέλιξης. Το αξίωμα ότι το A είναι ίσο με το V εαυτό του, ισχύει μόνο όταν το A δεν αλλάζει και, συνεπώς, μόνο όταν δεν υπάρχει."

"Με μια πρώτη ματιά θα φαινόταν ότι αυτές οι λεπτομέρειες είναι άχρηστες. Στην πραγματικότητα όμως είναι αποφασιστικής σημασίας. Το αξίωμα ότι "A=A" εμφανίζεται από τη μια μεριά να είναι το σημείο εκκίνησης για όλη τη γνώση και από την άλλη μεριά είναι το σημείο αφετηρίας για κάθε λάθος στη γνώση μας. Για να χρησιμοποιήσουμε το αξίωμα αυτό σωστά, πρέπει να καθορίσουμε τα όρια μέσα στα οποία ισχύει. Όταν οι ποσοτικές αλλαγές στο A είναι πολύ μικρές, τότε για την ανάγκη της στιγμής μπορούμε να θεωρήσουμε ότι "A=A". Αυτό είναι ο τρόπος π.χ. με τον οποίο ο αγοραστής και ο πωλητής αντιμετωπίζουν ένα κιλό ζάχαρη. Με τον ίδιο τρόπο αντιλαμβανόμαστε τη θερμότητα του ήλιου. Μέχρι πρόσφατα θεωρούσαμε την αγοραστική δύναμη του δολαρίου με τον ίδιο τρόπο. Αλλά οι ποσοτικές αλλαγές πάνω από κάποια ορισμένα όρια μετατρέπονται σε ποιοτικές. Ένα κιλό ζάχαρη μέσα σε νερό παύει να είναι ένα κιλό ζάχαρη. Ένα δολάριο μέσα στη θύελλα μιας παγκόσμιας οικονομικής κρίσης παύει να είναι ένα δολάριο. Το να προσδιορίσεις την ακριβή χρονική στιγμή, το κριτικό σημείο, όπου η ποσότητα μετατρέπεται σε ποιότητα, είναι ένα από τα πιο σημαντικά και δύσκολα καθήκοντα σε όλες τις σφαίρες της γνώσης, περιλαμβανομένης και της κοινωνιολογίας." (Λ. Τρότσκι, Το Αλφάβητο του διαλεκτικού υλισμού)

Χέγκελ

Η παλιά διαλεκτική μέθοδος της αιτιότητας, η οποία είχε περιπέσει σε αχρηστία μετά τον μεσαίωνα, αναστήθηκε στις αρχές του 19ου αιώνα από το μεγάλο Γερμανό φιλόσοφο Χέγκελ (1770-1931). Ο Χέγκελ, ένα από τα πιο εγκυκλοπαιδικά μυαλά της εποχής του, υπέβαλε τις μορφές της τυπικής λογικής σε μια λεπτομερή κριτική και έδειξε τα όρια τους και τη μονομέρεια τους. Ο Χέγκελ έκανε την πρώτη πραγματικά ολοκληρωμένη ανάλυση των νόμων της διαλεκτικής, η οποία αποτέλεσε τη βάση πάνω στην οποία αργότερα ο Μαρξ και ο Ενγκελς ανέπτυξαν τη θεωρία του διαλεκτικού υλισμού.

Ο Λένιν χαρακτήρισε τη Χεγκελιανή διαλεκτική σαν την *"πλέον κατανοητή, περισσότερο σωστή σε περιεχόμενο και σαν τη βαθύτερη θεωρία της εξέλιξης"*. Σε σύγκριση με αυτή, κάθε άλλος συλλογισμός ήταν *"μονομερής και φτωχός σε περιεχόμενο, που διαστρεβλώνει και ακρωτηριάζει την πραγματική πορεία της ανάπτυξης, η οποία προχωρά με άλματα, καταστροφές ή επαναστάσεις, τόσο στη φύση όσο και στην κοινωνία"* (Λένιν, Κάρλ Μαρξ).

Η άποψη του Χέγκελ για τα πράγματα ήταν η ακόλουθη:

"Μια εξέλιξη, η οποία φαίνεται να επαναλαμβάνει τα στάδια που ήδη έχει περάσει, στην πραγματικότητα τα επαναλαμβάνει διαφορετικά, σε μια ανώτερη βάση (άρνηση της άρνησης). Είναι μια εξέλιξη σπειροειδής, όχι ευθύγραμμη. Μια εξέλιξη με άλματα, καταστροφές, επαναστάσεις, που διακόπτει τη συνέχεια. Μια εξέλιξη με μετατροπές ποσότητας σε ποιότητας. Η εσωτερική ώθηση της εξέλιξης προκαλείται από τις αντιθέσεις και τη

σύγκρουση των διαφορετικών δυνάμεων και τάσεων που δρουν μέσα σε ένα δεδομένο σώμα ή μέσα σε ένα φαινόμενο ή μέσα σε μια δεδομένη κοινωνία. Μια αλληλεξάρτηση και μια στενή αδιάσπαστη σχέση όλων των πλευρών κάθε φαινομένου (καθώς η ιστορία συνέχεια αποκαλύπτει όλο και νέες πλευρές), μια σχέση που προκαλεί μια ομοιόμορφη, νομοτελειακή παγκόσμια εξελικτική διαδικασία κίνησης. Αυτά είναι μερικά από τα στοιχεία της διαλεκτικής σαν μια ανώτερη (από τις συνηθισμένες) θεωρία ανάπτυξης...". (Λένιν, Καρλ Μαρξ).

"Αυτή η νέα Γερμανική φιλοσοφία κορυφώθηκε στο Χεγκελιανό σύστημα, Σε αυτό το σύστημα -και εδώ βρίσκεται η μεγάλη του αξία για πρώτη φορά ολοκληρωμένος ο κόσμος (φυσικός, ιστορικός, διανοητικός) εμφανίζεται σαν μια εξελικτική διαδικασία, δηλαδή σε συνεχή κίνηση, αλλαγή, μετασχηματισμό και εξέλιξη. Και έγινε μια προσπάθεια ανίχνευσης της εσωτερικής εκείνης σχέσης, η οποία μετατρέπει όλη αυτή την κίνηση και την εξέλιξη σε ένα ολοκληρωμένο σύνολο. Σύμφωνα με αυτή τη θεώρηση, η ιστορία της ανθρωπότητας δεν ήταν πλέον ένας ανεμοστρόβιλος ανόητων πράξεων βίας -αυτό καταδικάστηκε από την ώριμη φιλοσοφική λογική, αλλά οι κριτικές αυτές ξεχάστηκαν πολύ γρήγορα- αλλά μια διαδικασία εξέλιξης του ίδιου του ανθρώπου. Ήταν τώρα καθήκον της διάνοησης να ακολουθήσει τις διαβαθμίσεις αυτής της διαδικασίας, διαμέσου όλων των πλάγιων δρόμων της και να αποκαλύψει τους εσωτερικούς νόμους που διέπουν όλα τα φαινομενικά τυχαία γεγονότα". (Φρ. Ενγκελς: Αντι-Ντύρινγκ).

Ο Χέγκελ τοποθέτησε ξεκάθαρα το πρόβλημα, αλλά δεν μπόρεσε να το λύσει λόγω των ιδεαλιστικών του αντιλήψεων. Αυτό ήταν κατά τον Ενγκελς "μια τεράστια αποβολή". Παρ¹ όλο τον μυστικισμό της, η Χεγκελιανή φιλοσοφία εξήγησε τους πιο σπουδαίους νόμους της διαλεκτικής: την μετατροπή της ποσότητας σε ποιότητα και αντίθετα, την αλληλοδιείσδυση των αντιθέτων και την άρνηση της άρνησης.

Ποιότητα Και Ποσότητα

"Παρ' όλο το βαθμιαίο του φαινομένου, η μετάβαση από τη μια μορφή κίνησης σε μίαν άλλη, παραμένει πάντα ένα άλμα, μια αποφασιστική αλλαγή". (Φρ. Ενγκελς: Αντί-Ντύρινγκ).

Η ιδέα της αλλαγής και της εξέλιξης είναι τώρα γενικά αποδεκτή, αλλά οι μορφές με τις οποίες γίνονται οι αλλαγές στη φύση και την κοινωνία έχουν εξηγηθεί μόνο από τη Μαρξιστική διαλεκτική. Η κοινή άποψη της εξέλιξης, σαν μια ειρηνική, απλή και συνεχής εξέλιξη, είναι μονομερής και λανθασμένη. Στην πολιτική αυτό εκφράζεται στη θεωρία της βαθμιαίας κοινωνικής αλλαγής -η βασική θεωρητική πλατφόρμα του ρεφορμισμού.

Ο Χέγκελ ανέπτυξε την ιδέα μιας "κομβικής γραμμής μέτρησης των σχέσεων" στην οποία σε ένα προσδιορισμένο - κομβικό σημείο, η απόλυτη ποσοτική αύξηση ή μείωση προκαλεί ένα ποιοτικό άλμα. Για παράδειγμα, στην περίπτωση του νερού το σημείο βρασμού και το σημείο τήξης είναι τα κομβικά σημεία στα οποία κάτω από ομαλές συνθήκες πίεσης γίνεται το άλμα σε μια νέα κατάσταση και συνεπώς η ποσότητα μετασχηματίζεται σε ποιότητα". (Φρ. Ενγκελς, Αντι-Ντύρινγκ)

Ετσι, στο παραπάνω παράδειγμα, ο μετασχηματισμός του νερού από υγρό σε αέριο υδρατμό ή στερεό πάγο, δε γίνεται με μια βαθμιαία εξάτμιση ή πήξη, αλλά γίνεται ξαφνικά, σε μια συγκεκριμένη θερμοκρασία (στους 0 ή 100 βαθμούς Κελσίου). Η συσσωρευμένη επίδραση πολυάριθμων αλλαγών της ταχύτητας των μορίων, προκαλεί τελικά μια αλλαγή στην κατάσταση (μετατροπή της ποσότητας σε ποιότητα).

Παραδείγματα μπορεί να δοθούν παρά πολλά απ' όλους του κλάδους της επιστήμης, από την κοινωνιολογία μέχρι την καθημερινή ζωή (π.χ. το σημείο στο οποίο η πρόσθεση αλατιού αλλάζει τη σούπα από κάτι γευστικό σε κάτι που δεν πίνεται).

Η Χεγκελιανή κομβική γραμμή μέτρησης και ο νόμος της μετατροπής της ποσότητας σε ποιότητα και αντίστροφα, είναι μεγάλης σπουδαιότητας, όχι μόνο για την επιστήμη (όπου, όπως και άλλοι διαλεκτικοί νόμοι, χρησιμοποιούνται ασυνείδητα από επιστήμονες που δε

γνωρίζουν τη διαλεκτική), αλλά πάνω απ' όλα για την ανάλυση της ιστορίας της κοινωνίας και του εργατικού κινήματος.

Η Αλληλοδιείσδυση Των Αντιθέτων

Ακριβώς όπως η "κοινή λογική" των μεταφυσικών προσπαθεί να εξαφανίσει την αντίθεση από τη σκέψη και την επανάσταση από την εξέλιξη, με τον ίδιο τρόπο προσπαθεί να αποδείξει ότι όλες οι αντίθετες ιδέες και δυνάμεις αποκλείονται αμοιβαία. Εντούτοις *"με περισσότερο λεπτομερή έρευνα, ανακαλύπτουμε ότι οι δύο αντίθετοι πόλοι, ο θετικός και ο αρνητικός για παράδειγμα, είναι αδιαχώριστοι όσο και αντίθετοι και ότι, παρ' όλη την αντίθεση τους, αλληλοδιεισδύουν ο ένας στον άλλο. Με παρόμοιο τρόπο βρίσκουμε πως το αίτιο και το αποτέλεσμα είναι αντιλήψεις ξεχωριστών περιπτώσεων, αλλά μόλις αντιληφθούμε αυτές τις ξεχωριστές περιπτώσεις στη γενική τους σχέση με τον κόσμο σαν σύνολο, αυτές αλληλοσυσχετίζονται, ενώ, όταν μελετήσουμε εκείνες τις παγκόσμιες δράσεις και αντιδράσεις στις οποίες οι αιτίες και τα αποτελέσματα συνεχώς αλλάζουν θέση, αυτές συγχέονται, έτσι ώστε αυτό που είναι το αποτέλεσμα εδώ και τώρα, θα είναι αίτιο εκεί αντίθετα, την αλληλοδιείσδυση των αντιθέτων και την άρνηση της άρνησης.*

Ποιότητα Και Ποσότητα

"Παρ' όλο το βαθμιαίο του φαινομένου, η μετάβαση από τη μια μορφή κίνησης σε μια άλλη, παραμένει πάντα ένα άλμα, μια αποφασιστική αλλαγή". (Φρ. Ενγκελς: Αντί-Ντύρινγκ).

Η ιδέα της αλλαγής και της εξέλιξης είναι τώρα γενικά αποδεκτή, αλλά οι μορφές με τις οποίες γίνονται οι αλλαγές στη φύση και την κοινωνία έχουν εξηγηθεί μόνο από τη Μαρξιστική διαλεκτική. Η κοινή άποψη της εξέλιξης, σαν μια ειρηνική, απλή και συνεχής εξέλιξη, είναι μονομερής και λανθασμένη. Στην πολιτική αυτό εκφράζεται στη θεωρία της βαθμιαίας κοινωνικής αλλαγής -η βασική θεωρητική πλατφόρμα του ρεφορμισμού.

Ο Χέγκελ ανέπτυξε την ιδέα μιας "κομβικής γραμμής μέτρησης των σχέσεων" στην οποία σε ένα προσδιορισμένο - κομβικό σημείο, η απόλυτη ποσοτική αύξηση ή μείωση προκαλεί ένα ποιοτικό άλμα. Για παράδειγμα, στην περίπτωση του νερού το σημείο βρασμού και το σημείο τήξης είναι τα κομβικά σημεία στα οποία κάτω από ομαλές συνθήκες πίεσης γίνεται το άλμα σε μια νέα κατάσταση και συνεπώς η ποσότητα μετασχηματίζεται σε ποιότητα". (Φρ. Ενγκελς, Αντι-Ντύρινγκ)

Ετσι, στο παραπάνω παράδειγμα, ο μετασχηματισμός του νερού από υγρό σε αέριο υδρατμό ή στερεό πάγο, δε γίνεται με μια βαθμιαία εξάτμιση ή πήξη, αλλά γίνεται ξαφνικά, σε μια συγκεκριμένη θερμοκρασία (στους 0 ή 100 βαθμούς Κελσίου). Η συσσωρευμένη επίδραση πολυάριθμων αλλαγών της ταχύτητας των μορίων, προκαλεί τελικά μια αλλαγή στην κατάσταση (μετατροπή της ποσότητας σε ποιότητα).

Παραδείγματα μπορεί να δοθούν παρά πολλά απ' όλους του κλάδους της επιστήμης, από την κοινωνιολογία μέχρι την καθημερινή ζωή (π.χ. το σημείο στο οποίο η πρόσθεση αλατιού αλλάζει τη σούπα από κάτι γευστικό σε κάτι που δεν πίνεται).

Η Χεγκελιανή κομβική γραμμή μέτρησης και ο νόμος της μετατροπής της ποσότητας σε ποιότητα και αντίστροφα, είναι μεγάλης σπουδαιότητας, όχι μόνο για την επιστήμη (όπου, όπως και άλλοι διαλεκτικοί νόμοι, χρησιμοποιούνται ασυνείδητα από επιστήμονες που δε γνωρίζουν τη διαλεκτική), αλλά πάνω απ' όλα για την ανάλυση της ιστορίας της κοινωνίας και του εργατικού κινήματος.

Η Αλληλοδιείσδυση Των Αντιθέτων

Ακριβώς όπως η "κοινή λογική" των μεταφυσικών προσπαθεί να εξαφανίσει την αντίθεση από τη σκέψη και την επανάσταση από την εξέλιξη, με τον ίδιο τρόπο προσπαθεί να αποδείξει ότι όλες οι αντίθετες ιδέες και δυνάμεις αποκλείονται αμοιβαία. Εντούτοις "με περισσότερο λεπτομερή έρευνα, ανακαλύπτουμε ότι οι δύο αντίθετοι πόλοι, ο θετικός και ο αρνητικός για παράδειγμα, είναι αδιαχώριστοι όσο και αντίθετοι και ότι, παρ' όλη την αντίθεση τους, αλληλοδιεισδύουν ο ένας στον άλλο. Με παρόμοιο τρόπο βρίσκουμε πως το αίτιο και το αποτέλεσμα είναι αντιλήψεις ξεχωριστών περιπτώσεων, αλλά μόλις αντιληφθούμε αυτές τις ξεχωριστές περιπτώσεις στη γενική τους σχέση με τον κόσμο σαν σύνολο, αυτές αλληλοσυσχετίζονται, ενώ, όταν μελετήσουμε εκείνες τις παγκόσμιες δράσεις και αντιδράσεις στις οποίες οι αιτίες και τα αποτελέσματα συνεχώς αλλάζουν θέση, αυτές συγχέονται, έτσι ώστε αυτό που είναι το αποτέλεσμα εδώ και τώρα, θα είναι αίτιο εκεί και τότε και αντίθετα". (Φρ. Ενγκελς: Αντι-Ντύρινγκ).

Η διαλεκτική είναι η επιστήμη των αλληλοσυνδέσεων, σε αντίθεση με τη μεταφυσική, η οποία μεταχειρίζεται τα φαινόμενα σαν να είναι ξεχωριστά και απομονωμένα. Η διαλεκτική ζητά να αποκαλύψει τα αμέτρητα νήματα, τις μετατροπές, τις αιτίες και τα αποτελέσματα, τα οποία βαλμένα όλα μαζί συνθέτουν το σύμπαν. Το πρώτο καθήκον μιας διαλεκτικής ανάλυσης είναι συνεπώς να ανιχνεύσει την "αναγκαία σχέση, την αντικειμενική σχέση όλων των όψεων, των δυνάμεων, των τάσεων κ.λπ. της δοσμένης σφαίρας των φαινομένων" (Λένιν, Φιλοσοφικά Τετράδια).

Η διαλεκτική προσεγγίζει ένα συγκεκριμένο φαινόμενο από τη σκοπιά της εξέλιξης του, της δικιάς του κίνησης και ζωής. Το πώς γεννιέται και πως εξαφανίζεται. Παίρνει υπόψη της, τις εσωτερικές αντίθετες πλευρές και τάσεις αυτού του φαινομένου.

Η κίνηση είναι ο τρόπος ύπαρξης ολόκληρου του υλικού σύμπαντος. Ενέργεια και ύλη είναι αδιαχώριστα. Επιπλέον, η κίνηση δε μεταδίδεται "απ' έξω" αλλά είναι η έκφραση των εσωτερικών τάσεων και είναι αναπόσπαστη, όχι μόνο από τη ζωή, αλλά από όλες τις μορφές της ύλης. Η εξέλιξη και η αλλαγή προχωρούν μέσα από εσωτερικές αντιθέσεις. Έτσι, η διαλεκτική ανάλυση αρχίζει αποκαλύπτοντας με εμπειρική έρευνα τις εσωτερικές αντιθέσεις οι οποίες προκαλούν την εξέλιξη και την αλλαγή.

Από τη μεριά της διαλεκτικής όλα τα "πολικά αντίθετα" είναι μονομερή και ανεπαρκή, και σ' αυτό περιλαμβάνεται και η αντίθεση μεταξύ "αλήθειας και πλάνης". Ο Μαρξισμός δε δέχεται την ύπαρξη καμιάς "αιώνιας αλήθειας". Όλες οι "αλήθειες" και οι πλάνες είναι σχετικές. Αυτό το οποίο είναι αληθινό σε μια χρονική στιγμή, γίνεται ψεύτικο σε μια άλλη: αλήθεια και πλάνη μετατρέπονται συνεχώς η μία στην άλλη.

Έτσι, η πρόοδος της γνώσης και της επιστήμης δε γίνεται απλά και μόνο με την άρνηση των "λαθεμένων θεωριών". Όλες οι θεωρίες είναι σχετικές και συλλαμβάνουν μια πλευρά της πραγματικότητας. Στην αρχή θεωρούν ότι έχουν παγκόσμια αξία και εφαρμογή. Είναι "αληθινές". Αλλά κάποια συγκεκριμένη στιγμή παρατηρούνται ελλείψεις στη θεωρία. Ανακαλύπτεται πως η θεωρία δεν είναι εφαρμόσιμη σε όλες τις περιπτώσεις. Βρίσκονται εξαιρέσεις στον κανόνα. Αυτές πρέπει να εξηγηθούν και έτσι, κάποια συγκεκριμένη στιγμή διατυπώνονται νέες θεωρίες που μπορούν να εξηγήσουν τις εξαιρέσεις. Όμως οι νέες θεωρίες δεν "αρνούνται" απλά τις παλιές, αλλά τις ενσωματώνουν σε ένα νέο σχήμα.

Μπορούμε να αποκλείσουμε τις αντιθέσεις μόνο εξετάζοντας τα αντικείμενα δίχως ζωή, σε ακινησία και το καθένα χωριστά, δηλαδή μεταφυσικά. Αλλά μόλις αντιληφθούμε τα πράγματα στην κίνηση και την αλλαγή τους, στη ζωή τους, στην αμοιβαία τους αλληλεξάρτηση και αντίδραση, τότε ερχόμαστε αντιμέτωποι σε μια σειρά από αντιθέσεις.

Η κίνηση αυτή καθ' αυτή είναι μια αντίθεση μεταξύ της ύπαρξης την ίδια στιγμή σε μια θέση και ταυτόχρονα κάπου άλλου.

Η ζωή, είναι επίσης μια αντίθεση, με την έννοια ότι "μια ύπαρξη είναι σε κάθε στιγμή ο

εαυτός της και κάτι διαφορετικό" (Φρ. Ενγκελς: *Αντι-Ντύρινγκ*).

Η ζωντανή ύλη απορροφά συνεχώς ουσίες από το περιβάλλον και τις αφομοιώνει και την ίδια στιγμή, κάποια τμήματα του ίδιου σώματος σαπίζουν, αποσυντίθενται και αποβάλλονται. Τέτοιου είδους συνεχείς μετασχηματισμοί συμβαίνουν επίσης και στον κόσμο της ανόργανης φύσης π. χ. ένας βράχος που σπάει κάτω από την πίεση των στοιχείων της φύσης. **Συνεπώς το κάθε τι είναι διαρκώς ο εαυτός του και μαζί κάτι άλλο, την ίδια ακριβώς στιγμή. Άρα, η επιθυμία να εξαφανίσει κανείς τις αντιθέσεις, είναι η επιθυμία του να ανατρέψει την πραγματικότητα.**

Άρνηση της Άρνησης

Ο Ενγκελς χαρακτήρισε το νόμο αυτό σαν ένα "εξαιρετικά γενικό νόμο, και για αυτό το λόγο, μακρόπνοο και σπουδαίο νόμο της εξέλιξης της φύσης, της ιστορίας και της σκέψης, ένα νόμο ο οποίος... ισχύει στο βασίλειο των ζώων και των φυτών, στη γεωλογία και τα μαθηματικά, στην ιστορία και τη φιλοσοφία." (Φρ. Ενγκελς, *Αντι-Ντύρινγκ*).

Αυτόν τον νόμο, που οι λειτουργίες του παρατηρήθηκαν στη φύση πολύ πριν να καταγραφεί, τον επεξεργάστηκε συνολικά για πρώτη φορά ο Χέγκελ, ο οποίος έδωσε μια ολόκληρη σειρά από συγκεκριμένα παραδείγματα που τα επαναλαμβάνει και ο Ενγκελς στο *Αντι-Ντύρινγκ*.

Ο νόμος της άρνησης της άρνησης, εξετάζει τη φύση της εξέλιξης μέσα από μια σειρά αντιθέσεις, οι οποίες φαίνονται να ακυρώνουν ή να αρνούνται μια προηγούμενη θεωρία, γεγονός ή μορφή ύπαρξης, για να αναιρεθούν και οι ίδιες με τη σειρά τους αργότερα. Έτσι η κίνηση, η αλλαγή και η ανάπτυξη, εξελίσσονται μέσα από μια αδιάκοπη σειρά αρνήσεων.

Παρ' όλα αυτά, η άρνηση με τη **διαλεκτική της έννοια**, δε σημαίνει απλά μια ακύρωση ή διαγραφή, γιατί το προηγούμενο στάδιο ξεπερνιέται και την ίδια στιγμή διατηρείται. Η άρνηση λοιπόν με αυτήν την έννοια είναι ένα εξίσου θετικό και αρνητικό γεγονός.

Ο Χέγκελ δίνει ένα απλό παράδειγμα στο βιβλίο του *Η Φαινομενολογία του Πνεύματος*:

"Το μπουμπούκι εξαφανίζεται όταν αρχίζει η άνθηση και μπορούμε να πούμε ότι η άνθηση αρνήθηκε το μπουμπούκι. Με τον ίδιο τρόπο όταν έρχεται η σειρά του καρπού, η άνθηση μπορεί να εξηγηθεί σαν να είναι μια ψεύτικη μορφή στην ύπαρξη του φυτού, γιατί ο καρπός εμφανίζεται σαν την αληθινή του μορφή στη θέση της άνθησης. Αυτά τα στάδια δεν είναι απλά διαφορετικά, αλλά συμπληρώνουν το ένα το άλλο και την ίδια στιγμή είναι ασυμβίβαστα το ένα με το άλλο. Όμως, η αδιάκοπη λειτουργία της εσωτερικής τους φύσης, τα καθιστά διαφορετικές στιγμές της ίδιας οργανικής ενότητας, όπου δεν αντιτίθενται απλά το ένα στο άλλο, αλλά το ένα είναι τόσο αναγκαίο, όσο και το άλλο. Αυτή η ισοδύναμη αναγκαιότητα όλων των στιγμών, αποτελεί από μόνη της την ίδια τη ζωή του συνόλου".

Σ αυτή την ατελείωτη διαδικασία αυτοαναίρεσης -εξαφάνιση ορισμένων μορφών και εμφάνιση άλλων- συχνά φαίνεται να συμβαίνει μια επανάληψη μορφών, γεγονότων και θεωριών ήδη ξεπερασμένων. Έτσι, είναι "κοινή αντίληψη" πως η ιστορία επαναλαμβάνεται. Με αυτό το τρόπο οι αντιδραστικοί αστοί ιστορικοί έχουν προσπαθήσει να αποδείξουν πως η ιστορία είναι απλά μια επανάληψη χωρίς νόημα, που προχωρά σε ένα φαύλο κύκλο.

Η διαλεκτική αντίθετα διακρίνει σε αυτές τις φαινομενικές επαναλήψεις μια **πραγματική εξέλιξη**, από το κατώτερο στο ανώτερο, μια εξέλιξη στην οποία μια μορφή μπορεί να επαναληφθεί, αλλά μόνο σε ένα ψηλότερο επίπεδο, εμπλουτισμένο από τις προηγούμενες εξελίξεις.

Αυτό μπορεί να γίνει πολύ καθαρά αντιληπτό από την εξέλιξη των ανθρώπινων

χρόνο και τόπο. Το κάθε τι γεννά το αντίθετο του, το οποίο προορίζεται να το ξεπεράσει και να το αρνηθεί. Αυτό ισχύει τόσο για μεμονωμένα ζωντανά πράγματα, όσο και για τις

ανθρώπινες κοινωνίες.

Κάθε τύπος ανθρώπινης κοινωνίας υπάρχει επειδή είναι αναγκαίος τη δεδομένη στιγμή που γεννιέται: *"Καμιά ειδική τάξη πραγμάτων δεν εξαφανίζεται, αν προηγουμένως δεν έχουν αναπτυχθεί όλες οι παραγωγικές δυνάμεις για τις οποίες υπάρχει χώρος μέσα σε αυτήν. Συνεπώς, η ανθρωπότητα αντιμετωπίζει πάντοτε μόνο τα προβλήματα που μπορεί να λύσει, εφ' όσον εάν κοιτάξουμε πιο προσεκτικά το ζήτημα, θα βρούμε πάντα ότι το ίδιο το πρόβλημα γεννιέται μόνο όταν υπάρχουν οι αναγκαίες υλικές συνθήκες για τη λύση του ή τουλάχιστον βρίσκονται στη διαδικασία του σχηματισμού τους"* (Καρλ Μαρξ, *Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας*).

Η δουλεία, στις μέρες της, αντιπροσώπευε ένα τεράστιο άλμα μπροστά, ξεπερνώντας τη βαρβαρότητα. Ήταν ένα αναγκαίο στάδιο στην ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, του πολιτισμού και της ανθρώπινης κοινωνίας. Όπως το τοποθέτησε ο Χέγκελ: *"Δεν είναι τόσο πολύ από τη δουλεία, όσο ότι διό μέσου της δουλείας ο άνθρωπος απελευθερώνεται"*.

Παρόμοια, ο καπιταλισμός ήταν αρχικά ένα αναγκαίο και προοδευτικό στάδιο της ανθρώπινης κοινωνίας. Εν τούτοις, όπως η δουλεία, ο πρωτόγονος κομμουνισμός και η φεουδαρχία (βλέπε ιστορικό υλισμό), έτσι και ο καπιταλισμός έχει από καιρό τώρα παύσει να αντιπροσωπεύει ένα αναγκαίο και προοδευτικό κοινωνικό σύστημα. Έχει βυθιστεί μέσα στις βαθιές εσωτερικές αντιθέσεις του και είναι καταδικασμένος να εκθρονιστεί από τις ανερχόμενες δυνάμεις του σοσιαλισμού, που τις αντιπροσωπεύει το σύγχρονο προλεταριάτο. Η ατομική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής και το εθνικό κράτος -τα βασικά χαρακτηριστικά της καπιταλιστικής κοινωνίας που αρχικά ήταν ένα μεγάλο βήμα προόδου- τώρα χρησιμεύουν μόνο για να δεσμεύουν και να υποσκάπτουν τις παραγωγικές δυνάμεις και να απειλούν όλα τα επιτεύγματα που έχουν κατακτηθεί στους αιώνες της ανθρώπινης ανάπτυξης.

Ο καπιταλισμός είναι τώρα ένα ολοκληρωτικό υπεργερασμένο και εκφυλισμένο κοινωνικό σύστημα που πρέπει να ανατραπεί και να αντικατασταθεί από το αντίθετο του -τον Σοσιαλισμό- αν θέλουμε να επιζήσει ο ανθρώπινος πολιτισμός.

Ο Μαρξισμός είναι ντετερμινιστικός (προσδιοριστικός) αλλά όχι φαταλιστικός (μοιρολατρικός), γιατί το ξεπέραςμα των αντιθέσεων της κοινωνίας μπορεί να επιτευχθεί μόνο από ανθρώπους που θα αγωνιστούν συνειδητά για το μετασχηματισμό αυτής της κοινωνίας. Αυτή η πάλη των τάξεων δεν είναι προκαθορισμένη. Το ποιος θα νικήσει εξαρτάται από πολλούς παράγοντες και η ανερχόμενη επαναστατική τάξη έχει πολλά πλεονεκτήματα απέναντι στις παλιές γερασμένες δυνάμεις της αντίδρασης. Αλλά το αποτέλεσμα εξαρτάται τελικά από το ποια πλευρά έχει την ισχυρότερη θέληση, την καλύτερη οργάνωση και την πιο επιδέξια και αποφασιστική ηγεσία. Η μαρξιστική φιλοσοφία είναι συνεπώς ουσιαστικά ένας οδηγός δράσης:

"Οι φιλόσοφοι έχουν μόνο εξηγήσει τον κόσμο με διάφορους τρόπους. Το ζήτημα όμως είναι να τον αλλάξουμε" (Καρλ Μαρξ, *Θέσεις για τον Φόιερμπαχ*).

Η νίκη του σοσιαλισμού θα φέρει ένα νέο και ποιοτικά διαφορετικό στάδιο στην ανθρώπινη ιστορία. Για να είμαστε πιο ακριβείς, θα σηματοδοτήσει το τέλος της προϊστορίας του ανθρώπινου γένους και την αυγή της πραγματική του ιστορίας. Από την άλλη μεριά, ο σοσιαλισμός σημαίνει μια επιστροφή στην πρώτη μορφή της ανθρώπινης κοινωνίας -τον πρωτόγονο κομμουνισμό αλλά σε ένα ανώτερο επίπεδο, που θα βασίζεται πάνω στα τεράστια επιτεύγματα χιλιάδων ετών ταξικής κοινωνίας, Η οικονομία της υπεραφθονίας θα γίνει δυνατή με την εφαρμογή του Σοσιαλιστικού σχεδιασμού στη βιομηχανία, την επιστήμη και την τεχνολογία που δημιουργήθηκαν από τον καπιταλισμό, σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτό, με τη σειρά του, θα κάνει μια για πάντα περιττή τη διαίρεση της εργασίας, τη διαφορά μεταξύ πνευματικής και χειρωνακτικής εργασίας, την αντίθεση πόλης και χωριού και τη σπάταλη και βάρβαρη ταξική πάλη. Μόνο έτσι η ανθρωπότητα θα μπορέσει να διαθέσει τους πόρους της για τον εαυτό της.

Για να χρησιμοποιήσουμε τα λόγια του Φρίντριχ Εγκελς; **"Η ανθρωπότητα θα περάσει από το βασίλειο της αναγκαιότητας, στο βασίλειο της ελευθερίας."**

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Εισαγωγή στον

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΥΛΙΣΜΟ

Όταν κάποιος κοιτάξει την ιστορία αυτή φαίνεται να είναι γεμάτη από αντιθέσεις. Τα γεγονότα χάνονται μέσα σε ένα χάος από επαναστάσεις, πολέμους, περιόδους προόδου και οπισθοδρόμησης. Οι συγκρούσεις των τάξεων και των εθνών στροβιλίζονται μέσα στο χάος της κοινωνικής εξέλιξης. Πως είναι δυνατόν να κατανοήσουμε και να εξηγήσουμε όλα αυτά τα γεγονότα όταν φαίνεται πως δεν έχουν καμιά λογική βάση;

Από την αυγή του, το ανθρώπινο γένος αναζητούσε τους νόμους που διέπουν την ύπαρξη του. Αναπτύχθηκαν διάφορες θεωρίες: από την ύπαρξη κάποιας υπερφυσικής δύναμης που καθοδηγεί τα γεγονότα, ως την ύπαρξη μιας ηγετικής φυσιογνωμίας, ενός "Μεγάλου Άντρα". Όλες οι θεωρίες προσπάθησαν να δώσουν κάποια εξήγηση με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, στη μία ή στην άλλη χρονική περίοδο. Κάποιοι άνθρωποι πιστεύουν πως αφού οι άνθρωποι ενεργούν τελείως ανεξάρτητα ο ένας από τον άλλο, τότε κάθε προσπάθεια δημιουργίας μιας θεωρίας για την ανθρώπινη εξέλιξη είναι τελείως αδύνατη.

Για σχεδόν 2000 χρόνια η ιδέα της "Γένεσης" έχει κυριαρχήσει την σκέψη της Δυτικής Ευρώπης. Εκείνοι που προσπάθησαν να αμφισβητήσουν αυτήν τη αντίληψη στιγματίστηκαν σαν εκπρόσωποι του Σατανά. Μόνο στην πιο πρόσφατη περίοδο της ιστορίας έχει γίνει γενικά αποδεκτή η "αιρετική" αντίληψη της ιστορίας - η **εξέλιξη** αν και αυτό έχει γίνει με τελείως μονόπλευρο τρόπο.

Για την αστική τάξη και τους εκπροσώπους της στα πανεπιστήμια, τα σχολεία και στους εκπαιδευτικούς χώρους, η ιστορία πρέπει να διδάσκεται με έναν ακαδημαϊκό και προκατειλημμένο τρόπο, χωρίς να σχετίζεται καθόλου με τη σύγχρονη εποχή. Συνεχίζουν να διαδίδουν τον μύθο πως οι τάξεις και η ατομική ιδιοκτησία υπήρχαν πάντα, προσπαθώντας να δικαιώσουν στην "εσωτερική" φύση της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης και την οικονομική αναρχία που απορρέει από αυτήν. Εκατοντάδες τόμοι έχουν γραφτεί από κορυφαίους ακαδημαϊκούς και καθηγητές για να αποδείξουν τη λαθεμένη αντίληψη του Μαρξισμού και πάνω απ¹ όλα της Υλιστικής Αντίληψης της Ιστορίας.

Οι Μαρξιστές δίνουν μεγάλη σημασία στη μελέτη της ιστορίας. Όχι για το προσωπικό τους όφελος, αλλά για να μελετήσουν τα σπουδαία μαθήματα που εμπεριέχει. Χωρίς την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο εξελίσσονται τα γεγονότα δεν είναι δυνατόν να προβλέψουμε τις μελλοντικές εξελίξεις. Ο Λένιν για παράδειγμα προετοίμασε το Μπολσεβίκικο κόμμα για την Οκτωβριανή Επανάσταση του 1917,

μέσα από τη λεπτομερή ανάλυση της εμπειρίας της Παρισινής Κομμούνας και των γεγονότων του 1905 και της Φεβρουριανής εξέγερσης του 1917.

Είναι ακριβώς μέσα σε αυτά τα πλαίσια που μελετάμε και μαθαίνουμε από την ιστορία. Ο Μαρξισμός είναι η επιστήμη των προοπτικών, που χρησιμοποιεί τη μέθοδο του Διαλεκτικού Υλισμού για να ξεμπερδέψει τις πολυσύνθετες διαδικασίες της ιστορικής εξέλιξης.

Η Μαρξιστική φιλοσοφία εξετάζει τα πράγματα όχι στατικά, αλλά στην εξέλιξη τους, στην κίνηση τους, στη ζωή τους. Τα ιστορικά γεγονότα γίνονται αντιληπτά ως εξελικτικές διαδικασίες. Όμως η εξέλιξη δεν είναι απλά μια κίνηση από το κατώτερο προς ανώτερο. Η ζωή και η κοινωνία αναπτύσσονται με έναν αντιφατικό τρόπο μέσω "μιας ελικοειδούς διαδρομής και όχι σε ευθεία γραμμή. Αναπτύσσονται μέσω αλμάτων, καταστροφών και επαναστάσεων. Με διακοπές της συνέχειας. Με μετατροπές της ποσότητας σε ποιότητα. Με εσωτερικές ωθήσεις προς την ανάπτυξη, που μεταδίδονται μέσα από τις αντιθέσεις και τις αντιφάσεις των διαφόρων δυνάμεων και των τάσεων..." (Λένιν)

Ο Ενγκελς περιέγραψε τη διαλεκτική σαν "Τη θεμελιώδη αντίληψη πως ο κόσμος δεν πρέπει να ερμηνεύεται σαν ένα πολύπλοκο σύστημα δεδομένων - έτοιμων πραγμάτων, αλλά σαν μια πολύπλοκη εξελικτικών διαδικασιών, στις οποίες τα φαινομενικά σταθερά πράγματα όπως και οι αντανάκλασες τους στον εγκέφαλο μας -οι σκέψεις- προχωρούν μέσω μιας συνεχούς αλλαγής, γέννησης και εξαφάνισης..."

Αυτή η μέθοδος είναι επίσης υλιστική στο αποτέλεσμα της. Οι ιδέες, οι θεωρίες, τα κομματικά προγράμματα κ.λπ. δεν πέφτουν από τον ουρανό, αλλά αντανακλούν πάντα τον υλικό κόσμο και υλικά συμφέροντα. Όπως εξήγησε ο Μαρξ 'Η μορφή της παραγωγής στην υλική ζωή καθορίζει γενικά τις κοινωνικές, τις πολιτικές και τις διανοητικές εξελίξεις. Δεν είναι η συνείδηση των ανθρώπων που καθορίζει την ύπαρξη τους, αλλά αντίθετα, η κοινωνική τους ύπαρξη καθορίζει τη συνείδηση τους".

Χρησιμοποιώντας αυτή τη μέθοδο ο Μαρξ μπόρεσε να δείξει "τον τρόπο για μια πλήρη και ολοκληρωμένη μελέτη των διαδικασιών γέννησης, ανάπτυξης και πτώσης των κοινωνικό-οικονομικών συστημάτων. Οι άνθρωποι φτιάχνουν τη δική τους ιστορία. Αλλά τι είναι αυτό που καθορίζει τα κίνητρα των ανθρώπων και των μαζών, π.χ. τι είναι αυτό που δημιουργεί τη σύγκρουση διαφορετικών ιδεών και τάξεων; Ποιο είναι το συνολικό αποτέλεσμα όλων αυτών των συγκρούσεων σε όλες τις ανθρώπινες κοινωνίες; Ποιες είναι οι αντικειμενικές συνθήκες της παραγωγής του υλικού κόσμου που δημιουργούν την βάση για όλες τις ενέργειες της ιστορίας του ανθρώπου;"

"Ποιος είναι ο νόμος της ανάπτυξης και της εξέλιξης αυτών των συνθηκών; Σ' όλα αυτά ο Μαρξ έδωσε μεγάλη προσοχή και έδειξε τον τρόπο για μια επιστημονική μελέτη της ιστορίας, σαν μια συνεχή εξελικτική διαδικασία, η οποία παρά την απέραντη ποικιλία της και τις αντιφάσεις της, διέπεται από συγκεκριμένους νόμους" (Λένιν, Οι τρεις πηγές και τα τρία συστατικά μέρη του Μαρξισμού).

Πρωτόγονος Κομμουνισμός

Ο πρωτόγονος άνθρωπος παρουσιάστηκε σχεδόν 3 εκατομμύρια χρόνια πριν και προήλθε από την εξέλιξη κάποιου είδους πιθήκου. Σιγά σιγά ο πρώιμος "άνθρωπος" κινήθηκε έξω από τα δάση προς τις πεδιάδες. Αυτή ήταν μια μετάβαση η οποία συνοδεύτηκε από μια βελτίωση της ευλυγισίας και της επιδεξιότητας του χεριού. Η θέση του σώματος έγινε σταδιακά περισσότερο όρθια. Ενώ τα άλλα ζώα έχουν διαφορετικά όργανα για να αμύνονται, να κόβουν, να σκάβουν και τρίχωμα για να

ζεσταίνονται, ο άνθρωπος δεν έχει τίποτα από αυτά. Για να επιβιώσει έπρεπε να αναπτύξει

τα μόνα του πλεονεκτήματα: τα χέρια και τον εγκέφαλο του. Μέσω του πειραματισμού και του λάθους, το ανθρώπινο είδος απέκτησε διάφορες ικανότητες, οι οποίες έπρεπε να μεταδοθούν από τη μια γενιά στην άλλη. Έτσι η επικοινωνία μέσω της ομιλίας έγινε μια επιτακτική αναγκαιότητα.

Όπως εξήγησε ο Ενγκελς: *“Η χρησιμοποίηση της φύσης ξεκίνησε με την ανάπτυξη του χεριού, με την εργασία και πλάτυνε τους ορίζοντες του ανθρώπου σε κάθε νέα πρόοδο”*. Ο άνθρωπος ήταν ένα κοινωνικό ζώο αναγκασμένο να ζει σε ομάδες και να συνεργάζεται με τους γύρω του, ώστε να μπορέσει να επιβιώσει. Σε αντίθεση με το υπόλοιπο ζωικό βασίλειο, ανέπτυξε την ικανότητα της γενίκευσης και της αφηρημένης σκέψης.

Η εργασία αρχίζει με την κατασκευή εργαλείων. Με αυτά τα εργαλεία ο άνθρωπος αλλάζει τα πράγματα γύρω του, ώστε να ικανοποιήσει τις ανάγκες του. *“Τα ζώα απλώς χρησιμοποιούν το περιβάλλον”,* γράφει ο Ενγκελς, *“και επιφέρουν αλλαγές απλά και μόνο με την παρουσία τους. Ο άνθρωπος με τις αλλαγές που επιφέρει, κάνει το περιβάλλον να υπηρετεί τις ανάγκες του, το εξουσιάζει. Αυτός είναι ο τελικός, ουσιαστικός διαχωρισμός μεταξύ του Ανθρώπου και των άλλων ζώων, και για μια ακόμα φορά είναι η εργασία αυτή που δημιουργεί αυτόν τον διαχωρισμό”*.

Οι οικονομικές μορφές ήταν πολύ απλές. Ο άνθρωπος, ο οποίος ήταν πολύ σπάνιο ζώο, περιπλανιόταν σε ομάδες αναζητώντας τροφή. Αυτή η νομαδική ζωή κυριαρχούνταν πλήρως από τη διαδικασία συλλογής τροφίμων. Οι αρχαιολόγοι ονομάζουν αυτήν την περίοδο *Παλαιολιθική εποχή*. Ο Χένρι Μόργκαν, ένας από τους πρώτους αρχαιολόγους, ονόμασε αυτή την περίοδο *Αγριότητα*. Τότε, και για πολλές χιλιάδες χρόνια που ακολούθησαν η ατομική ιδιοκτησία δεν υπήρχε. Οτιδήποτε κατασκεύαζαν, μάζευαν και αποθήκευαν ή παρήγαγαν οι άνθρωποι θεωρούνταν κοινή ιδιοκτησία.

Μεταξύ 10.000 και 12.000 χρόνια πριν, ανέτειλε μια νέα ανώτερη περίοδος, γνωστή ως *Νεολιθική εποχή* ή *Βαρβαρότητα*. Οι περιπλανήσεις για αναζήτηση τροφής αντικαταστάθηκαν από την ανώτερη μορφή της καλλιέργειας αγρών και της χρήσης κατοικίδιων ζώων. Ο άνθρωπος ήταν πλέον ελεύθερος να μείνει σε ένα συγκεκριμένο μέρος και σαν αποτέλεσμα επεξεργάστηκε νέα εργαλεία για να τον βοηθήσουν στο νέο είδος εργασίας, ενώ δημιουργήθηκε μια οικονομία παραγωγής τροφής. Οι φυλές και οι κοινότητες δημιουργήθηκαν εκείνη την εποχή. Ακόμα και σήμερα, για διάφορους λόγους, πολλές φυλές στην Αφρική στον Νότιο Ειρηνικό και στη Νότιο Αμερική ζουν σε αυτό το στάδιο της Βαρβαρότητας.

Όμως με την γέννηση της μόνιμης κατοικίας δε δημιουργήθηκαν ιδιωτικές κατοικίες. Αντίθετα, τα μεγάλα “σπίτια” που φτιάχτηκαν ήταν για κοινή χρήση. Σ’ αυτή την περίοδο δεν υπήρχε ατομική ιδιοκτησία. Τα παιδιά ανήκαν σε ολόκληρη τη φυλή. Στο στάδιο του πρωτόγονου κομμουνισμού (δηλαδή στην Αγριότητα και στη Βαρβαρότητα μαζί, όπου τα δύο αυτά αντιπροσωπεύουν την κατώτερη και την ανώτερη μορφή του ίδιου σταδίου) δεν υπήρχε ατομική ιδιοκτησία, τάξεις, προνομιά, στρώματα, αστυνομία ή κάποιος ειδικός μηχανισμός (κράτος). Οι φυλές χωρίζονταν σε κοινωνικές μονάδες που ονομάζονταν κλαν ή γένη. Αυτές στην πραγματικότητα ήταν πολύ μεγάλες οικογενειακές ομάδες, που αναγνώριζαν τους απογόνους τους μόνο στη βάση του γενεαλογικού δέντρου των γυναικών. Αυτό είναι εκείνο που ονομάζεται Μητριαρχική κοινωνία. Πως αλλιώς θα μπορούσε να γίνει, αφού δεν υπήρχε κανένας τρόπος να αναγνωρισθεί ο πραγματικός πατέρας των παιδιών; Ήταν απαγορευμένο ένας άντρας να συζεί με μια γυναίκα από δικό του κλαν ή γένος, και έτσι οι φυλές φτιάχνονταν μέσω της συνένωσης των γενών. Σε κάποιες περιόδους υπήρξε κάποιο είδος ομαδικού γάμου μεταξύ των ίδιων των γενών.

Αυτή η αταξική μορφή κοινωνίας ήταν πλήρως δημοκρατική. Όλοι συμμετείχαν στις γενικές συγκεντρώσεις για να αποφασίσουν για τα σημαντικά ζητήματα που προέκυπταν και οι αρχηγοί και οι αξιωματούχοι επιλέγονταν για συγκεκριμένους σκοπούς. Όπως τόνισε ο

Ενγκελς στο βιβλίο του Η καταγωγή της οικογένειας, της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους:

"Πόσο όμορφη είναι αυτή η δομή των γενών, σε όλη τους τη φυσική απλότητα. Χωρίς στρατιώτες, στρατούς και αστυνομικούς, χωρίς άρχοντες, βασιλιάδες, αντιβασιλείς, διευθυντές ή δικαστές, χωρίς φυλακές, χωρίς δίκες και παρόλα αυτά τα πράγματα να κυλούν ομαλά. Όλες οι φιλονικίες και οι διαφωνίες επιλύονταν με την εμπλοκή ολόκληρης της κοινότητας σε αυτές, είτε στα γένη είτε στις φυλές. Μόνο σε σπάνιες περιπτώσεις υπήρχαν απειλές για εκδικήσεις αίματος σαν ένα ακραίο μέτρο. Η δική μας ποινή θανάτου είναι απλά η πολιτισμένη μορφή αυτού του πράγματος, βασανισμένη απ' όλες τις προόδους και τις οπισθοδρομήσεις του πολιτισμού.... Η κομμουνιστική ιδιοκτησία των σπιτιών μοιράζεται από ένα αριθμό οικογενειών, η γη ανήκει στη φυλή, μόνο οι κήποι δίνονται προσωρινά σ' αυτούς που κατοικούν στα σπίτια.... Δεν μπορεί να υπάρχει κανένας φτωχός και άπορος - τα γένη γνωρίζουν τα καθήκοντα τους απέναντι στους ηλικιωμένους, στους αρρώστους και στους αναπήρους. Όλοι είναι ελεύθεροι και ίσοι -περιλαμβανομένων και των γυναικών. Δεν υπάρχει ακόμα χώρος για σκλάβους, ούτε για την κατάκτηση γειτονικών φυλών".

Ο στενόμυαλος φιλιστάκος, ο οποίος βλέπει την ατομική ιδιοκτησία σαν ένα θεικό - ιερό αγαθό, θα αντιμετωπίζει αυτές τις κοινωνίες με περιφρόνηση. Για τα μέλη της φυλής η ατομική ιδιοκτησία είναι κάτι τελείως ξένο. "Οι Ινδιάνοι" εξηγεί ο ιστορικός Χεκεγουέλντερ "θεωρούν πως το Μεγάλο Πνεύμα έφτιαξε τη γη και όλα όσα περιέχει για το κοινό καλό όλου του ανθρωπίνου γένους και όταν εφοδίασε την εξοχή με αγαθά και πολλά θηράματα, το έκανε όχι για το καλό κάποιων, αλλά για το καλό όλων. Όλα τα ζωντανά της γης, στιδήποτε βλασταίνει στο χώμα, και όλα όσα υπάρχουν στα ποτάμια και τις θάλασσες δόθηκαν από κοινού σε όλους και όλοι έχουν το δικαίωμα να πάρουν το μερίδιο τους".

Η κοινή ιδιοκτησία της φυλής άρχισε να δοκιμάζεται από την εξέλιξη, από τη στιγμή που ατομικές οικογένειες και ατομικά σπίτια εμφανίζονταν δίπλα στα κοινοτικά. Με το πέρασμα του χρόνου, η Κοινή Γη μοιράστηκε, δημιουργώντας τη συλλογική μορφή ιδιοκτησίας της κάθε οικογένειας. Η Μητριαρχική οικογένεια παραμερίστηκε από την Πατριαρχική μορφή η οποία έγινε απαραίτητη για τη διατήρηση της συλλογικής ιδιοκτησίας.

Αυτή η "οικογένεια" όμως δεν πρέπει να θεωρηθεί παρόμοια με τη σύγχρονη μορφή της. Όπως λέει ο Πωλ Λαφάργκ: "Η οικογένεια δεν αναγάγεται στην τελική και απλούστερη μορφή της όπως συμβαίνει στις μέρες μας όπου αποτελείται από τρία αναπόσπαστα στοιχεία: τον πατέρα, τη μητέρα και τους απογόνους. Αντίθετα, αποτελούνταν από τον πατέρα, τον αναγνωρισμένο αρχηγό της οικογένειας, τη νόμιμη γυναίκα του και τις παλλακίδες του, που ζούσαν κάτω από την ίδια στέγη, από τα παιδιά του, τους μικρότερους αδελφούς του μαζί με τις γυναίκες τους και τα παιδιά τους και από τις ανύπαντρες αδελφές του. Μια τέτοια οικογένεια περιλάμβανε πολλά μέλη".

Η εμφάνιση της ατομικής ιδιοκτησίας στα τελευταία στάδια του πρωτόγονου κομμουνισμού θεωρείται από τους Μαρξιστές σαν τα στοιχεία της νέας κοινωνίας μέσα στην παλιά. Τελικά η ποσοτική συσσώρευση αυτών των νέων στοιχείων οδήγησε στο ποιοτικό σπάσιμο από την παλιά κοινωνία.

Με την ανάπτυξη των νέων μέσων παραγωγής, ειδικά στη **γεωργία**, γεννήθηκε το ερώτημα σε ποιόν θα πρέπει να ανήκουν. Η κατοχή των εργαλείων, των όπλων και των νέων μετάλλων, αλλά πάνω από όλα τα μέσα για την κατασκευή τους, έκανε ικανή την οικογένεια να ξεπεράσει τον τρομερό αγώνα ζωής και θανάτου με τις δυνάμεις της φύσης.

Μετά, με την παραπέρα ανάπτυξη (το εμπόριο αναπτύχθηκε αρχικά μεταξύ των διαφορετικών κοινοτήτων) των παραγωγικών δυνάμεων, άρχισε να εμφανίζεται η ανισότητα μέσα στην κοινωνία. Αυτό είχε μεγάλες επιπτώσεις πάνω στην παλιά τάξη πραγμάτων. **Για πρώτη φορά ο άνθρωπος μπορούσε να παράγει ΥΠΕΡΑΞΙΑ πάνω και πέρα από τις προσωπικές του ανάγκες, κάτι που ήταν ένα επαναστατικό άλμα μπροστά για την ανθρωπότητα.**

Στο παρελθόν, όταν ξεσπούσε ένας πόλεμος ανάμεσα σε δύο φυλές, ήταν τελείως

αντί-οικονομικό να πάρεις αιχμαλώτους σαν σκλάβους. Σε τελευταία ανάλυση ένας αιχμάλωτος μπορούσε να παράγει μόνο όσα χρειαζόνταν για την προσωπική του επιβίωση. Δεν παραγόταν καμιά υπεραξία. Η μοναδική χρησιμότητα ενός αιχμαλώτου, με δεδομένη την ανεπάρκεια των διαθέσιμων αγαθών για τροφή, ήταν σαν πηγή φρέσκου κρέατος. **Αυτό αποτέλεσε την οικονομική βάση του κανιβαλισμού.**

Αλλά από τη στιγμή που παραγόταν υπεραξία έγινε οικονομικά επικερδές να υπάρχουν σκλάβοι, οι οποίοι εξαναγκάζονταν να δουλέψουν προς όφελος του αφεντικού τους. **Η υπεραξία που παραγόταν από τον αυξανόμενο αριθμό σκλάβων πήγαινε σε μια νέα τάξη που ήταν οι ιδιοκτήτες των σκλάβων.** Αλλά πως θα ελέγχονταν οι σκλάβοι και θα εξαναγκάζονταν να δουλέψουν; Οι παλιές φυλές δεν είχαν αστυνομικές δυνάμεις, ούτε μέσα καταστολής. Κάθε μέλος ήταν ελεύθερο και ταυτόχρονα πολεμιστής.

Η παραγωγή υπεραξίας σε αγαθά, κατέστρεψε τις παλιές μορφές κοινωνίας και επέτρεψε την αποκρυστάλλωση των τάξεων. **Η ύπαρξη αυτών των τάξεων απαιτούσε την ύπαρξη ενός μηχανισμού, μιας δύναμης, που θα επέβαλε τη εξουσία της μιας τάξης πάνω στην άλλη.** Ήταν τότε που εμφανίστηκαν στην κοινωνία πλούσιοι και φτωχοί, ιδιοκτήτες γης και άκληροι, πιστωτές και δανειζόμενοι. Τα γένη, τα οποία ήταν κοινωνικές μονάδες βασισμένες σε δεσμούς αίματος, άρχισαν να παρακμάζουν. Οι πλούσιοι από διαφορετικά γένη είχαν πλέον περισσότερα κοινά μεταξύ τους απ¹ ότι είχαν με τους φτωχούς του δικού τους γένους.

Η Δουλοκτητική Κοινωνία

Η εμφάνιση της ταξικής κοινωνίας, παρόλη τη φρίκη που τη συνόδευσε, αποτέλεσε ένα γιγάντιο βήμα μπροστά για την παραπέρα ανάπτυξη της κοινωνίας. Για πρώτη φορά από την εμφάνιση του ανθρώπου, **ένα τμήμα της κοινωνίας απελευθερώθηκε από την ανάγκη εργασίας για την επιβίωση του.** Εκείνοι που είχαν αποδεσμευτεί από το καθήκον της εργασίας μπορούσαν πλέον να αφιερώσουν τον χρόνο τους στην επιστήμη, στη φιλοσοφία και στις τέχνες. Η ταξική κοινωνία έφερε μαζί της ιερείς, γραμματείς, αξιωματούχους και ειδικευμένους τεχνίτες. **Η ιστορικός σκοπός και η λειτουργία της νέας άρχουσας τάξης ήταν να αναπτύξει τις παραγωγικές δυνάμεις και να προχωρήσει την κοινωνία μπροστά.** Ήταν σε αυτό το στάδιο που πρωτοεμφανίστηκε ο πολιτισμός.

Ειδικοί οργανισμοί φτιάχτηκαν τώρα για να προστατέψουν τα συμφέροντα της άρχουσας τάξης. Ειδικά ένοπλα σώματα ανδρών με τις φυλακές τους, τα δικαστήρια τους, τους εκτελεστές τους κ.λπ. όπως ήταν αναγκαίοι και νέοι νόμοι για να προστατέψουν την ατομική ιδιοκτησία του ιδιοκτήτη σκλάβων - του δουλοκτήτη. Έτσι γεννήθηκε το κράτος, με όλα του τα εξαρτήματα και η ελευθερία και η ισότητα του παλιού συστήματος παραγκωνίστηκε. Εμφανίστηκαν νέες ιδέες και ηθικές για να δικαιολογήσουν τη νέα κοινωνική και οικονομική τάξη.

Τον έβδομο αιώνα π.χ. η φυλετική αριστοκρατία στην Αρχαία Αθήνα είχε μετατραπεί σε μια άρχουσα τάξη εύπορων δουλοκτητών γαιοκτημόνων. Σύμφωνα με τον φιλόσοφο Αριστοτέλη, η πλειοψηφία του πληθυσμού της Αττικής ήταν σκλαβωμένη εκείνη την εποχή.

Με την ανάπτυξη της πόλης - κράτους, επιταχύνθηκε σε μεγάλο βαθμό ο καταμερισμός εργασίας. Όχι μόνο μεταξύ της πόλης και της επαρχίας, αλλά και μεταξύ εμπορικών και οικονομικών τομέων, εμπόρων και τοκογλύφων. Νέες τεχνικές γεννήθηκαν μαζί με τον αναπτυσσόμενο κλάδο των καλλιτεχνών για να ικανοποιήσουν την κουλτούρα και τις επιθυμίες της ανώτερης τάξης.

Η ανάγκη των πόλεων - κρατών για όλο και περισσότερους σκλάβους οδήγησε σε συνεχείς πολέμους. Στον πόλεμο των Ρωμαίων εναντίων των Μακεδόνων το 169 π.χ. μόνο στην Ήπειρο λεηλατήθηκαν 70 πόλεις και 150.000 κάτοικοι πουλήθηκαν σαν σκλάβοι. Η δουλοκτητική οικονομία ήταν τρομερά σπάταλη και για να επιβιώσει είχε ανάγκη από μια

συνεχή προσφορά δούλων για να αντικαταστήσει εκείνους που είχαν σακατευτεί ή πέθαιναν. Όμως η φυσική αναπαραγωγή των δούλων ήταν πάρα πολύ αργή εξ' αιτίας της σκληρότητας των συνθηκών διαβίωσης και έτσι ο μόνος τρόπος ανεφοδιασμού ήταν μέσω των κατακτήσεων.

Αν και ο σκλάβος ήταν πολύ λιγότερο παραγωγικός από τους ελεύθερους αγρότες γης, το χαμηλό κόστος της διατήρησης του κατέστησε τη δουλεία πολύ κερδοφόρα. Η καταστροφή των ελεύθερων καλλιεργητών οδήγησε σε μαζική μετανάστευση στις πόλεις, όπου δημιουργήθηκε η υπό-τάξη του λούμπεν (εξαθλιωμένου) προλεταριάτου των δουλοκτητικών κοινωνιών. Αυτή βασιζόταν στη φιλανθρωπία των ανώτερων τάξεων που τους προμήθευε με Τσίρκα για τη διασκέδαση τους.

Ήταν σε αυτή την περίοδο που εμφανίστηκε το επαναστατικό χριστιανικό κίνημα. Αρχικά μια ομάδα πρώιμων ακραίων κομμουνιστών, με βαθύ μίσος για τους Ρωμαίους κατακτητές και τους πλούσιους λακέδες τους, κέρδισαν αρκετή υποστήριξη ανάμεσα στους φτωχούς και καταπιεσμένους. Αυτοί οι πρώιμοι Χριστιανοί επαναστάτες ήταν προετοιμασμένοι να χρησιμοποιήσουν βίαια μέσα για να εκθρονίσουν τις ανώτερες τάξεις και να φέρουν τον "Παράδεισο πάνω στη Γη". Ήταν κατά συνέπεια κυνηγημένοι από τις αρχές και τους εκτελούσαν χωρίς οίκτο για προδοσία ενάντια στον Αυτοκράτορα. Αργότερα ο χριστιανισμός, αφού "καθαρίστηκε" από το ταξικό του μίσος, μετατράπηκε σε επίσημη θρησκεία του κράτους. Η άρχουσα τάξη τον χρησιμοποίησε σαν ένα όπλο εξαπάτησης και καθησυχασμού των κατώτερων τάξεων, κάνοντας τους να αποδεχτούν τη γήινη μιζέρια τους και ενθαρρύνοντας τις αυταπάτες τους για μια καλύτερη ζωή μετά τον θάνατο.

Όσο μεγαλύτερη ήταν η υπεραξία που αποκτούσαν οι δουλοκτήτες από την εκμετάλλευση των σκλάβων, τόσο μεγαλύτερη γινόταν η σπατάλη, η λαμπρότητα, η αλαζονεία και η ματαιότητα. Όσο έπρεπε να διεξαχθούν όλο και περισσότεροι πόλεμοι για να αυξηθεί ο πληθυσμός των σκλάβων μέσω των κατακτήσεων, η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία εξαπλωνόταν. Όμως οι πόλεμοι δεν μπορούν να γίνουν χωρίς στρατιώτες και οι καλύτεροι στρατιώτες ήταν οι αγρότες. Αλλά αυτοί εξαφανίζονταν γρήγορα και έπρεπε συνεπώς να αντικαθίστανται από υψηλά αμειβόμενους ξένους μισθοφόρους. **Η εποχή της "φτηνής δουλείας" έφτασε σε ένα απότομο τέλος, φέρνοντας μαζί της και την πτώση των δουλοκτητικών αυτοκρατοριών.**

Παρά τις διάφορες εξεγέρσεις των σκλάβων -όπου η πιο γνωστή ήταν αυτή που είχε τον Σπάρτακο ηγέτη της- οι σκλάβοι δε φάνηκαν να αποτελούν μια επαναστατική τάξη που μπορούσε να οδηγήσει την κοινωνία μπροστά. Όπως ο Μαρξ τόνισε, η ταξική πάλη θα τελειώσει *"είτε με μια επαναστατική σπανά-διάρθρωση της κοινωνίας στο μεγάλο της μέρος, είτε με την κοινή καταστροφή των ανταγωνιζόμενων τάξεων"*. Ο Καρλ Κάουτσκι εξήγησε πως *"οι εκτεταμένες μεταναστεύσεις, ο κατακλυσμός της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας από τα κύματα των άγριων Γερμανικών φυλών, δε σήμανε την πρώιμη καταστροφή ενός πολιτισμού σε μεγάλη άνθηση, αλλά ήταν απλά το αποτέλεσμα ενός ετοιμοθάνατου πολιτισμού και αποτέλεσε τη βάση για μια νέα άνθηση του πολιτισμού"*.

Οι ισχυρές δουλοκτητικές κοινωνίες δημιούργησαν ένα γιγαντιαίο άλμα μπροστά για την κοινωνία. Όλοι εντυπωσιάζονται από τα θαυμάσια πολιτισμικά επιτεύγματα της Αρχαίας Αιγύπτου, της Αρχαίας Ελλάδας και της Βαβυλώνας. Οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι ανέπτυξαν την επιστημονική γνώση σε τρομερό βαθμό. Ο Χίρο ο φιλόσοφος ανακάλυψε τις βασικές αρχές της ατμομηχανής. Η συμβολή του Αρχιμήδη, του Πυθαγόρα και του Ευκλείδη προκάλεσε τέτοια πρόοδο στα μαθηματικά, που θα ήταν δυνατή από τότε η αρχή της κατασκευής μηχανών. Παρόλα αυτά, η δουλοκτητική κοινωνία είχε φθάσει στα όρια της, και οι εσωτερικός της εκφυλισμός καθώς και εξωτερικοί παράγοντες, έμελλε να προκαλέσουν την ολοκληρωτική καταστροφή της.

Η Εμφάνιση Της Φεουδαρχίας

"Οι τελευταίοι αιώνες της πτώσης της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και η κατάκτηση της από τους βάρβαρους, κατέστρεψαν έναν αριθμό παραγωγικών δυνάμεων: η γεωργία είχε παραμεληθεί, η βιομηχανία είχε καταστραφεί λόγω έλλειψης αγορών, το εμπόριο είχε πεθάνει ή είχε ανασταλεί βίαια, ο αγροτικός και ο αστικός πληθυσμός είχε μειωθεί. (Καρλ Μαρξ, Η Γερμανική Ιδεολογία).

Στο πέρασμα των αιώνων οι μάζες των βαρβάρων κάλυψαν την Ευρώπη. Στην Ανατολή οι Γότθοι, οι Γερμανοί και ο Χάν. Στον Βορρά και στη Δύση οι Σκανδιναβοί. Στον νότο οι Άραβες. Στις κατακτημένες περιοχές προχωρούσαν σε λεηλασίες των πόλεων και εγκαταστάθηκαν στην εξοχή, όπου ζούσαν σε κατάσταση πρωτόγονης γεωργίας.

Σε αυτές τις κοινότητες επέλεξαν τους **αρχηγούς** των χωριών, αλλά με το πέρασμα του χρόνου οι αρχηγοί εκλέγονταν πάντα από την ίδια οικογένεια. Ο αρχηγός της προνομιάς οικογένειας, μέσω της διαδοχής, έγινε ο φυσικός ηγέτης. Τα χωριά βρίσκονταν σε μόνιμη εμπόλεμη κατάσταση με τους γείτονες τους και τα εδάφη που κατακτούσαν μοιράζονταν, όπου το μεγαλύτερο μερίδιο πήγαινε στον αρχηγό. Με αυτό το τρόπο **ο αρχηγός έγινε ο πιο ισχυρός άνδρας με τη μεγαλύτερη περιουσία σε όλη την κοινότητα**. Σε καιρούς συγκρούσεων παρείχε εγγυήσεις προστασίας σε εκείνους που τελούσαν υπό την εξουσία του, ενώ αυτοί με τη σειρά τους ήταν υποχρεωμένοι να του παρέχουν στρατιωτικές υπηρεσίες. Αυτοί οι αγρότες αργότερα μπορούσαν να παραιτηθούν από τις στρατιωτικές τους υπηρεσίες, δίνοντας μια εισφορά κάποιας μορφής.

Η εξουσία αυτών των λόρδων των χωριών επεκτάθηκε και στις γειτονικές επαρχίες. Ο λόρδος (άρχοντας) *"πρόσφερε δικαιοσύνη, βοήθεια και προστασία των υπηκόων του, και αυτοί με τη σειρά τους πρόφεραν τιμή και αφοσίωση στον λόρδο τους"* (Πωλ Λαφάργκ:, *Η εξέλιξη της ιδιοκτησίας*). Οι πόλεμοι και οι κατακτήσεις αποκρυστάλλωσαν αυτές τις φεουδαρχικές σχέσεις. Οι λόρδοι και οι βαρόνοι, μαζί με τους ένοπλους άντρες τους, δημιούργησαν μια νέα μορφή κληρονομικής κοινωνικής εξουσίας στηριγμένη στην εργασία που τους παρείχαν οι υπήκοοι τους. Όπως το περιγράφει ο Λαφάργκ: *"Έτσι από τη στιγμή που η εξουσία των φεουδαρχών αρχόντων έγινε νόμος, μετατράπηκε με τη σειρά του σε μια πηγή προβλημάτων για την επαρχία, την οποία όφειλαν να φροντίζουν και να προστατεύουν. Οι Βαρόνοι, για να μεγαλώσουν τις περιοχές τους και συνεπώς να επεκτείνουν τη δύναμη τους, ήταν σε ένα συνεχή πόλεμο μεταξύ τους, ο οποίος διακοπτόταν μόνο σποραδικά και μόνο για ελάχιστο χρονικό διάστημα, το οποίο ήταν απαραίτητο για την καλλιέργεια των χωραφιών... Οι νικημένοι, όταν δεν εκτελούνταν αμέσως και δε λεηλατούνταν ολοσχερώς, μετατρέπονταν σε δουλοπάροικους του κατακτητή, ο οποίος απαιτούσε ένα μερίδιο σε γη και σε ανθρώπους. Οι μικρο-βαρόνοι εξαφανίστηκαν προς όφελος των μεγάλων, οι οποίοι έγιναν ισχυροί φεουδάρχες και εγκαθίδρυσαν δουκικά δικαστήρια, στα οποία υποχρεώνονταν να παρουσιαστούν οι λόρδοι που βρίσκονταν υπό την αρχηγία τους"*.

Καθώς οι φεουδαρχικές σχέσεις ωρίμαζαν, η πλειοψηφία της αγροτικής γης στην Ευρώπη χωρίστηκε σε περιοχές, γνωστές ως φέουδα, όπου κάθε φέουδο είχε τον δικό του λόρδο και τους αξιωματούχους του, που το καθήκον τους ήταν η διοίκηση του καθεστώτος. Η καλλιεργήσιμη γη χωρίστηκε σε δύο μέρη: σχεδόν το ένα τρίτο ανήκε στον λόρδο (ονομαζόμενη Demense), ενώ το υπόλοιπο μοιραζόταν στους δουλοπάροικους. Οι βοσκότοποι, τα λιβάδια και τα δάση χρησιμοποιούνταν σαν κοινή γη - ένα πραγματικό κατάλοιπο από τις ημέρες του πρωτόγονου κομμουνισμού. Η γεωργία επρόκειτο να κάνει μεγάλα άλματα μπροστά με την εισαγωγή του συστήματος των τριών ειδών γης. Το μερίδιο γης των δουλοπάροικων όμως, διαιρέθηκε παραπέρα σε ξεχωριστές λουρίδες, διασκορπισμένες στις πεδιάδες, κάτι το οποίο προκάλεσε μεγάλη πτώση στην παραγωγικότητα.

Η κοινωνική δομή που αναπτύχθηκε στην Φεουδαρχία δημιούργησε νέες τάξεις και ομάδες. Η κοινωνική οργάνωση είχε πυραμιδική μορφή, όπου στην κορυφή ήταν ο Βασιλιάς, η αριστοκρατία, οι μεγάλοι κληρικοί και οι επίσκοποι. Κάτω από αυτούς υπήρχαν οι προνομιούχοι βαρόνοι, δούκες, κόμηδες και ιππότες. Στη βάση της κοινωνίας υπήρχαν οι απελεύθεροι, οι δουλοπάροικοι (Bordars, cotters, villeins) και οι σκλάβοι.

Σε αντίθεση με τη σύγχρονη εποχή όπου όλος ο πλούτος φτιάχνεται στα εργοστάσια, την εποχή εκείνη η γη παρείχε σχεδόν όλα τα κοινωνικά αγαθά. Έτσι η γη μετατράπηκε στο σπουδαιότερο αγαθό στο Φεουδαρχικό σύστημα. Όσο περισσότερη γη είχε στην κατοχή του κάποιος, τόσο πιο ισχυρός γινόταν. Η άρχουσα τάξη κυβερνούσε μέσω της πραγματικής μονοπωλίας της γης στην οποία ήταν καθηλωμένοι οι δουλοπάροικοι. Θεωρητικά όλη η γη ανήκε στον Βασιλιά, αλλά στην πραγματικότητα οι περιοχές είχαν αποδοθεί ατού Δούκες, οι οποίοι με τη σειρά τους τις εκμίσθωναν στους κόμηδες που είχαν πολλούς δουλοπάροικους στους οποίους μίσθωναν πολύ μικρότερα κομμάτια γης. Όλοι όφειλαν να παρέχουν υπηρεσίες στους ανωτέρους τους, παρέχοντας ένοπλους άνδρες, μισθώματα κ.λπ.

Σε αντίθεση με τους σκλάβους που δεν είχαν καμιά ιδιοκτησία, ο δουλοπάροικος ήταν ένας μισθωτής του λόρδου. Έτσι, σε αντίθεση με τον σκλάβο, ο δουλοπάροικος είχε μεγάλο συμφέρον από την καλλιέργεια της γης του. Είχε περισσότερα δικαιώματα από τους σκλάβους: δεν μπορούσε να πουληθεί σε άλλους (ούτε και η οικογένεια του), έχοντας έτσι κάποια ασφάλεια (αν και ο βαθμός της αυτοδιάθεσης και των υποχρεώσεων διέφερε από τόπο σε τόπο). Σε αντάλλαγμα για τη γη και τα "δικαιώματα" του, ο δουλοπάροικος ήταν αναγκασμένος να δουλεύει για τον λόρδο του φέουδο κάποιες συγκεκριμένες περιόδους της εβδομάδας χωρίς πληρωμή. Επίσης απαιτούνταν και παροχή άλλων υπηρεσιών σε σκληρότερες περιόδους και όποτε ο λόρδος χρειαζόταν βοήθεια. Η ανάγκη του λόρδου ήταν πάντα η πρώτη προτεραιότητα. Ο δουλοπάροικος δεν μπορούσε να εγκαταλείψει τη γη και έπρεπε να πάρει την έγκριση του λόρδου εάν τα παιδιά του επρόκειτο να παντρευτούν έξω από την επικράτεια του. Επιβάλλονταν φόροι στις κληρονομίες των δουλοπάροικων και οι γυναίκες κληρονόμοι της γης έπρεπε να πάρουν την έγκριση του λόρδου τους.

Η νέα οργάνωση της κοινωνίας που βασίστηκε στην ιδιοκτησία γης, έδωσε μια παραπέρα ώθηση στην ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων. Αυτή τη φορά η υπεραξία που παραγόταν από την εργασία των δουλοπάροικων εξυπηρετούσε την τεμπελιά της αριστοκρατίας και της εκκλησιαστικής άρχουσας τάξης.

Με τα λόγια του ιστορικού Μείλντ: *Είναι οικονομικό αξίωμα πως η παραγωγικότητα αυξάνεται όταν η κοινωνία εξασφαλίζει στους εργαζόμενους ένα απόλυτα μεγαλύτερο και περισσότερο σίγουρο μερίδιο της παραγωγής από την εργασίας τους. Με άλλα λόγια, οι ελεύθερες κοινωνικές μορφές έχουν άμεση επίδραση στην αύξηση της παραγωγικότητας".*

Καθώς οι νέες τάξεις αποκρυσταλλώνονταν, εμφανίζονταν νέες μορφές κρατικών μηχανισμών, για να διατηρούν τις φεουδαρχικές μορφές ιδιοκτησίας. Η νέα ηθική και ιδεολογία που προέκυψαν από αυτές τις μορφές, σταθεροποίησαν τις κοινωνικές σχέσεις. Η Εκκλησία, η οποία γινόταν όλο και πιο πανίσχυρη, προμήθευσε την πνευματική θεμελίωση της νέας τάξης και με αυτήν **οι Πάπες έγιναν περισσότερο ισχυροί από Βασιλείς ή Αυτοκράτορες.** Η γη που ανήκε στην εκκλησία έφτασε να αποτελεί το ένα τρίτο ή και το ένα δεύτερο της συνολικής γης της Χριστιανοσύνης. Η δεκάτη, ο φόρος ο οποίος πλήρωναν όλοι, ήταν το 10% των συνολικών εισοδημάτων, αγαθών κ.λπ. του καθενός.

Γενικά το φεουδαρχικό κράτος παρέμεινε κεντρικά αδύνατο μέχρι την εμφάνιση των απόλυτων μοναρχιών του 16ου αιώνα. Σαν αποτέλεσμα, οι συνεχείς πόλεμοι των βαρόνων ταρακούνησαν τις απομακρυσμένες επαρχίες, όπου οι βαρόνοι - ληστές μεγάλωναν την δύναμη τους και το κύρος τους, απειλώντας την κεντρική μοναρχία. Ο αγώνας της κεντρικής μοναρχίας να καθυποτάξει τις επαρχίες είναι ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα αυτής της περιόδου. Η τελική ήττα αυτών των επαρχιακών λόρδων με τους συνεχείς ανταγωνισμούς και πολέμους, βοήθησε την ανάπτυξη του εμπορίου σε ένα ανώτερο επίπεδο.

Το εμπόριο βρισκόταν σε πολύ χαμηλό επίπεδο. Στην πραγματικότητα η γη παρήγαγε

σχεδόν τα πάντα. Ήταν μια "φυσιοκρατική" οικονομία προσαρμοσμένη στην αυτό-επάρκεια. Όμως με την αρχή των σταυροφοριών, τις εκστρατείες των Αγίων Τόπων, γεννήθηκαν νέες ανάγκες και οι έμποροι που προμήθευαν αυτές τις ανάγκες άρχισαν να εγκαθιδρύουν μεγάλες εμπορικές εκθέσεις στη Γαλλία, το Βέλγιο, την Αγγλία, τη Γερμανία και την Ιταλία. Αυτές οι περιοδικές εμπορικές εκθέσεις -εμποροπανήγυρις- έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του Ευρωπαϊκού Εμπορίου και βοήθησαν στη δημιουργία μιας **ισχυρής τάξης πλουσίων εμπόρων**. Οι οικονομικές συναλλαγές άρχισαν να διαβρώνουν το αδιαπέραστο περίβλημα της φεουδαρχικής κοινωνίας.

Η ανάπτυξη των πόλεων προχώρησε παράλληλα με την ανάπτυξη του εμπορίου. Η εμπορική τάξη που εμφανίστηκε στις πόλεις, **συγκρούστηκε** με τους παραδοσιακούς κανόνες και περιορισμούς της φεουδαρχίας. Η Εκκλησία, για παράδειγμα, θεωρούσε την πράξη του δανεισμού σαν αμαρτία και χρησιμοποιούσε την απειλή του αφορισμού για όσους έκαναν τέτοιες πράξεις.

Στο βιβλίο του *Τα Παγκόσμια Ανθρώπινα Αγαθά*, ο Λεο Χούμπερμαν εξηγεί τη φύση της σύγκρουσης: *Ή όλη ατμόσφαιρα του φεουδαρχισμού ήταν αυτή της φυλάκισης, ενώ η όλη ατμόσφαιρα της εμπορικής δραστηριότητας ήταν αυτή της ελευθερίας. Η γη των πόλεων ανήκε στους φεουδάρχες λόρδους, στους επισκόπους, στους ευγενείς και στους βασιλιάδες. Αυτοί οι φεουδάρχες λόρδοι αντιμετώπιζαν στην αρχή τη γη τους στην πόλη, με τον ίδιο τρόπο που την αντιμετώπιζαν και οπουδήποτε αλλού... Όλες αυτές οι μορφές (οφειλές, φόροι, υπηρεσίες) ήταν φεουδαρχικές, βασισμένες στην ιδιοκτησία του εδάφους. Και όλες αυτές οι μορφές είχαν αλλάξει, όσον αφορά την κατάσταση των πόλεων. Οι φεουδαρχικοί κανονισμοί και η δικαιοσύνη ήταν γεμάτη τυπικότητες και δύσκολα μπορούσαν να αλλάξουν. Αλλά το εμπόριο από την ίδια του την φύση σημαίνει δραστηριότητα, αλλαγή και είναι ασυμβίβαστο με οποιοδήποτε εμπόδιο. Δεν μπορούσε να χωρέσει μέσα στο άκαμπτο φεουδαρχικό περιβάλλον".*

Συνεπώς, **οι παλιές σχέσεις έπρεπε να αμφισβητηθούν και να αλλάξουν**. Οι πόλεις άρχισαν να απαιτούν την ελευθερία τους και την ανεξαρτησία τους και σταδιακά την κέρδισαν, αλλού μέσω συμφωνιών και αλλού δια της βίας.

Το ίδιο το εμπόριο δημιούργησε νέες μορφές πλούτου. Η γη δεν αποτελούσε πλέον τη μοναδική πηγή εξουσίας και προνομίων. Τα χρήματα που συσσωρεύονταν από το εμπόριο απέκτησαν πολύ μεγαλύτερη σπουδαιότητα. Στις πόλεις γεννήθηκε μια πλούσια ολιγαρχία εμπόρων, η οποία έλεγχε και ρύθμιζε την προσωπική παραγωγή μικρής κλίμακας, μέσω του συστήματος των συντεχνιών. Με τον παραπέρα καταμερισμό εργασίας, δημιουργήθηκαν Συντεχνίες Χειροτεχνίας, οι οποίες αποτελούνταν από το αφεντικό της συντεχνίας, τους μαθητευόμενους και τους τεχνίτες. Σταδιακά, όλο και περισσότερος πλούτος δημιουργούταν μέσω της παραγωγής και τα αφεντικά των συντεχνιών (οι εργοδότες της εργασίας) ήλθαν σε σύγκρουση με τους τεχνίτες τους (τους εργαζόμενους). Τον 15ο αιώνα είχαν δημιουργηθεί πραγματικά **συνδικάτα** τεχνιτών για να υπερασπιστούν τα συμφέροντα τους.

Η εισαγωγή της οικονομίας των χρημάτων (η οποία είχε ένα πολύ περιορισμένο χαρακτήρα στη δουλοκτητική κοινωνία) υπέσκαψε σιγά-σιγά τα θεμέλια του φεουδαρχικού συστήματος. Οι νόμοι και τα έθιμα της φεουδαρχίας τροποποιήθηκαν για να ανταποκριθούν στις νέες εξελίξεις. Καθώς οι δουλοπάροικοι στράφηκαν προς τις πόλεις για να κάνουν περιουσίες, οι χρηματικές αξίες άρχισαν να διαπερνούν τις παλιές σχέσεις.

Ο αντίκτυπος του Μαύρου Θανάτου, στα μέσα του 14ου αιώνα, επιτάχυνε σε μεγάλο βαθμό αυτή την εξέλιξη. Οι ιστορικοί έχουν υπολογίσει πως το 30-50% του συνολικού πληθυσμού της Αγγλίας, της Γερμανίας, των Κάτω Χωρών και της Γαλλίας εξοντώθηκε από τη Μεγάλη Πανούκλα. Αυτό με τη σειρά του είχε σαν αποτέλεσμα μια χρόνια έλλειψη εργατικού δυναμικού, κάτι που ανάγκασε πολλούς γαιοκτήμονες να εισάγουν τη **μισθωτή εργασία** για να ξεπεράσουν τις δυσκολίες τους.

Η Εμφάνιση Της Απόλυτης Μοναρχίας

Το έθνος-κράτος όπως το ξέρουμε σήμερα δεν υπήρχε πάντα. Η υποταγή ανθρώπων εκείνη την εποχή δεν ήταν στο έθνος, αλλά στον λόρδο, στην πόλη, στην περιοχή ή στη συντεχνία. **Οι άνθρωποι δε θεωρούσαν τους εαυτούς τους Γάλλους, Άγγλους κ.λπ. αλλά σαν πολίτες μιας πόλης ή ενός χωριού.** Κάθε χριστιανός ήταν μέλος της Ρωμαϊκής Καθολικής Εκκλησίας, η οποία με τη σειρά της κυβερνούσε τη Χριστιανοσύνη και ήταν συνεπώς η μεγαλύτερη δύναμη απ' όλες.

Με την ανάπτυξη του πλούτου στις πόλεις άρχισε να εμφανίζεται ένα **στρώμα καπιταλιστών**, το οποίο απαιτούσε συνθήκες κατάλληλες για την απρόσκοπτη ανάπτυξη του εμπορίου και των συναλλαγών. Ήθελαν τάξη και ασφάλεια. Οι αγώνες για ανεξαρτησία των πόλεων από τους φεουδάρχες λόρδους, οι συνεχιζόμενες μάχες μεταξύ των τοπικών βαρόνων, το πλιάτσικο και οι λεηλασίες που επακολουθούσαν, όλα δημιούργησαν την ανάγκη για μια ισχυρή κεντρική εξουσία, ένα εθνικό κράτος.

Η διαμάχη μεταξύ της κεντρικής μοναρχίας και των μεγάλων βαρόνων (μια διαμάχη μεταξύ δύο κομματιών της άρχουσας τάξης), τερματίστηκε με τη νίκη του Βασιλιά. Αυτός είχε την υποστήριξη των εμπόρων και της μεσαίας τάξης, οι οποίοι προμήθευαν τα χρήματα για τη δημιουργία των απαιτούμενων στρατών. Η εμφάνιση του εθνικού κράτους μαζί με τη συγκεντρωτική μοναρχία προκάλεσε μια μεγάλη οικονομική πρόοδο. Για το δικό της όφελος, η μοναρχία παρείχε μερικά μονοπώλια και προνόμια σε κομμάτια της μεσαίας τάξης. Έτσι, είχαν δημιουργηθεί οι συνθήκες για το επόμενο στάδιο, το οποίο ήταν η σύγκρουση μεταξύ της εθνικής μοναρχίας με τα συμφέροντα της διεθνούς άρχουσας τάξης.

Στο τέλος του 15ου αιώνα άρχισαν τα ταξίδια των εξερευνήσεων. Άνθρωποι σαν τον Κολόμβο και τον Βάσκο ντε Γάμα χρηματοδοτήθηκαν από πλούσιους εμπόρους, για να αναζητήσουν νέες περιοχές για εκμετάλλευση και να "διαδώσουν τον λόγο του Θεού". Ιδρύθηκαν συνεταιριστικές εταιρείες για να προάγουν τη χρηματοδότηση της μεγαλύτερης εκμετάλλευσης ανθρώπων και πρώτων υλών.

Με τα τεράστια κέρδη από αυτά τα ταξίδια, πολλοί έμποροι και χρηματιστές μετατράπηκαν σε πραγματικά κέντρα εξουσίας και πλούτου. Οι ευγενείς, οι αριστοκράτες και οι μονάρχες έγιναν οφειλέτες των πλουσίων εμπόρων. Μάλιστα μια τραπεζική οικογένεια, οι Φούγκορς, έφτασε να μπορεί να αποφασίσει ακόμα και το ποιος θα γινόταν Αυτοκράτορας της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας!!!

Οι νέες οικονομικές εξελίξεις γεννούσαν έναν ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΟ σχηματισμό.

Η βάση της φεουδαρχικής οικονομίας είχε αρχίσει να αποσυντίθεται με την ανάπτυξη του πλούτου και της δύναμης της ανερχόμενης Αστικής Τάξης. Οι νέες σχέσεις γέννησαν **νέες αξίες, ιδέες, φιλοσοφίες και ηθική.** Η παλιά άρχουσα τάξη όμως αντιδρούσε πεισματικά στις αλλαγές.

Όπως εξήγησε ο Μαρξ *"Σε κάποιο σημείο της εξέλιξης, οι υλικές παραγωγικές δυνάμεις της κοινωνίας ήρθαν σε σύγκρουση με τις υπάρχουσες σχέσεις στην παραγωγή ή -για να το εκφράσουμε με τυπικούς όρους- με τις παραγωγικές σχέσεις, στο περιβάλλον των οποίων είχαν λειτουργήσει μέχρι τότε. Από μορφές ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων, αυτές οι σχέσεις μετατράπηκαν σε εμπόδιο τους. Τότε αρχίζει μια εποχή κοινωνικής επανάστασης"*. Παρακάτω ο Μαρξ προσθέτει: *"Καμιά κοινωνική οργάνωση δεν καταστράφηκε ποτέ προτού αναπτυχθούν όλες οι παραγωγικές δυνάμεις για τις οποίες ήταν κατάλληλη αυτή η οργάνωση και οι νέες ανώτερες σχέσεις παραγωγής ποτέ δεν αντικαθιστούν τις παλιότερες προτού ωριμάσουν οι υλικές συνθήκες για την ύπαρξη τους μέσα στο περιβάλλον της παλιάς κοινωνίας"*.

Η παλιά κοινωνία είχε υποσκαφθεί στη διάρκεια της προηγούμενης περιόδου.

Η μεγαλύτερη πιθανά πρόκληση απέναντι στην παλιά οργάνωση ήταν η επίθεση ενάντια στον Καθολικισμό. Εκείνη την περίοδο η Εκκλησία δεν ήταν απλά ένας θρησκευτικός

οργανισμός, αλλά το θεμελιώδες προπύργιο της κοινωνικής τάξης πραγμάτων. Χωρίς να είναι ένας πανίσχυρος γαιοκτήμονας εισέπραττε τον φόρο της δεκάτης από όλους, είχε τα δικαστήρια της, τα ειδικά προνόμια της, έλεγχε την εκπαίδευση και διαμόρφωνε την πολιτική και ηθική στάση των ανθρώπων. Όπως ο Κάρολος ο Α' είπε κάποτε "Οι άνθρωποι κυβερνώνται από τον κλήρο καλύτερα από το ξίφος σε καιρούς ειρήνης". Η Εκκλησία λογόκρινε τα βιβλία και χρησιμοποιούσε την απειλή του αφορισμού ενάντια στους διαφωνούντες. Λέγεται πως αυτή ήταν μια πολύ θρησκοθήλη ιστορική περίοδος, αλλά αυτό αποτελεί μια μεγάλη υπερβολή των ιστορικών. **Η θρησκεία χρησιμοποιούταν περισσότερο για τη δικαίωση της Παλιάς Τάξης πραγμάτων και όχι για να καθοδηγεί τους ανθρώπους ώστε να ζουν σύμφωνα με τις οδηγίες της Βίβλου.** Τα πάντα εκφράζονταν με θρησκευτικούς όρους, ακόμα και η πολιτική σκέψη. Εκείνοι που επιθυμούσαν να υποσκάψουν το σύστημα έπρεπε πρώτα να αμφισβητήσουν το μονοπώλιο του Καθολικισμού.

Στις αρχές του 16ου αιώνα ο απόλυτος μοναρχίες ήλθαν σε σύγκρουση με την ίδια την Καθολική Εκκλησία. Η προτεσταντική Αναγέννηση που προώθησε ο Λούθηρος προμήθευσε τα όπλα για τον αγώνα ενάντια στην εξουσία του Πάπα. Στην Αγγλία, ο Ερρίκος ο 3ος ξέκοψε από τον Καθολικισμό και έκανε επιδρομή στον πλούτο των μοναστηριών, τον οποίο σπατάλησε σε εκτεταμένους πολέμους στην Ευρώπη και την Ιρλανδία.

Η Καπιταλιστική Επανάσταση

Ο Πουριτανισμός της μορφής του Κάλβιν ταίριαζε με την εμφάνιση και την ηθική της ανερχόμενης μεσαίας τάξης στις πόλεις και στην ύπαιθρο, που έδινε ιδιαίτερη έμφαση στην αυτοπεποίθηση και στην προσωπική επιτυχία. Η μεσαία τάξη ήταν τώρα έτοιμη να αναπτυχθεί γρήγορα, αφού προσαρμόστηκε στον αχαλίνωτο πληθωρισμό της περιόδου 1540-1640, στη διάρκεια της οποίας οι τιμές τετραπλασιάστηκαν. Έτσι σταδιακά ερχόταν σε όλο και πιο έντονη σύγκρουση με την παλιά άρχουσα τάξη.

Στην **Αγγλία**, ο αγώνας της νέας αστικής τάξης ενάντια στη παλιά τάξη πήρε τη μορφή εμφυλίου πολέμου. Ο Νέο Πρότυπος Στρατός του Ολιβερ Κρόμγουελ οδήγησε τη μεσαία τάξη στον ένοπλο αγώνα ενάντια στον Βασιλιά και την Παλιά Τάξη. Το 1649 ο Βασιλιάς αποκεφαλίστηκε και ανακηρύχτηκε η ίδρυση της καπιταλιστικής ρεπουμπλικανικής δημοκρατίας. Ο Κρόμγουελ, βασισμένος στην υποστήριξη του στρατού, καθιερώθηκε σαν ο ηγέτης μιας **βοναπαρτιστικής στρατιωτικής δικτατορίας**. Τα στοιχεία των αριστερών δημοκρατών και οι προτάσεις τους -οι *ίβνβιβΓ5* και οι *Οί99βΓ5*- που απειλούσαν τα καπιταλιστικά δικαιώματα ιδιοκτησίας έπρεπε να καταπνιγούν ανελέητα. Από τότε και μετά, το καθεστώς βασίστηκε σε μια στενή κοινωνική βάση - στις ένοπλες δυνάμεις. Κάτω από αυτές τις περιστάσεις κρίσης, το καπιταλιστικό καθεστώς μετατράπηκε σε μια βοναπαρτιστική μορφή εξουσίας του ενός άνδρα.

Οι φεουδαρχικές δομές διαλύθηκαν μαζί με τη Βουλή των Λόρδων και τη μοναρχία. Η παλιά άρχουσα τάξη είχε νικηθεί και οι χαμηλότερες τάξεις παρέμειναν στη θέση τους. Ο αγώνας των Κοινοβουλευτικών ενάντια στον Βασιλιά έχει ερμηνευτεί από τους ιστορικούς σαν ένας αγώνας ενάντια στην τυραννία και υπέρ της ελευθερίας. Αλλά όπως σχολίασε ο Μαρξ: *"Όπως κάποιος δεν μπορεί να κρίνει κάποιον άλλο βασισμένος στο τι νομίζει ο ίδιος για τον εαυτό του, με τον ίδιο τρόπο κάποιος δεν μπορεί να κρίνει μια τέτοια μεταβατική περίοδο στη βάση της δικής του συνείδησης. Αντίθετα, αυτή η συνείδηση πρέπει να ερμηνευτεί στη βάση των αντιθέσεων της υλικής ζωής, από τη σύγκρουση που υπάρχει μεταξύ των κοινωνικών δυνάμεων της παραγωγής και των σχέσεων της παραγωγής"*.

Ο Λέων Τρότσκι, ένας από τους ηγέτες της Ρώσικης Επανάστασης, σημείωσε κάποτε: *"Στην ιστορία, τις επαναστάσεις τις ακολουθούσαν πάντοτε αντεπαναστάσεις. Οι αντεπαναστάσεις πάντοτε πιασγύριζαν την κοινωνία, αλλά ποτέ δεν έφταναν τόσο πίσω όσο ήταν την περίοδο πριν την επανάσταση"*. Έτσι συνέβη και το 1660 και 1689, όπου η

μεγάλη αστική τάξη ήρθε βιαστικά σε συμβιβασμό με τα "αστικά" στοιχεία της αριστοκρατίας. Η μοναρχία και η Βουλή των Λόρδων αποκαταστάθηκαν ξανά, αν και από τότε και μετά δεν έπαιξαν ποτέ τον ρόλο που έπαιζαν στο παρελθόν. Αντίθετα, μετατράπηκαν σε κομμάτι του καπιταλιστικού κράτους. Οι αστοί ιδιοκτήτες ασχολήθηκαν περισσότερο με τον μέλλον τους, κρατώντας τη θέση τους χαμηλά και ελέγχοντας προσεκτικά τις δυνάμεις τους.

Εκατό χρόνια αργότερα, η Γαλλική Αστική επανάσταση προχώρησε ως το τέλος, χωρίς την επίτευξη κανενός συμβιβασμού. Η Γαλλική Επανάσταση, όπως και η Αγγλική, ξεκίνησε με μια διάσπαση της άρχουσας τάξης. Ο Βασιλιάς και οι υπουργοί του, στην προσπάθεια αποφυγής της κρατικής χρεοκοπίας, διαφώνησαν με το κοινοβούλιο (το οποίο αντιπροσώπευε τους ευγενείς, τον ανώτερο κλήρο, τους δικαστικούς κ.λπ.). Η έκκληση των τελευταίων ενάντια στην κυβερνητική τυραννία πήρε μια απρόβλεπτη τροπή και ξέσπασαν ταραχές στους δρόμους των πόλεων και των χωριών. Έβγαλε στην επιφάνεια όλη τη συσσωρευμένη απογοήτευση της μεσαίας τάξης και των χαμηλότερων τάξεων ενάντια στο καθεστώς. Ο Τζώρτζ Ρούντ περιγράφει πως: "η εξέγερση των ευγενών ήταν ίσως ένα παραπέτασμα καπνού παρά μια επανάσταση, το οποίο όμως συνοδεύτηκε από κοινή δράση της μεσαίας και των χαμηλότερων τάξεων ενάντια στον Βασιλιά και στην αριστοκρατία, κάτι που ήταν μοναδικό σε ολόκληρη την Ευρώπη. Παρά τις προσπάθειες μεταρρυθμίσεων από την κορυφή, αυτές αποδείχτηκαν ανεπαρκείς για να αποτρέψουν μια επανάσταση από τα κάτω".

Όπως συμβαίνει σε όλες τις λαϊκές εξεγέρσεις, οι μάζες μπαίνουν στο προσκήνιο της ιστορίας. Οι περισσότεροι θαρραλέοι μπήκαν μπροστά και έσπρωξαν την επανάσταση πολύ προς τα αριστερά. Μεταξύ 1789 και 1793 το παλιό φεουδαρχικό καθεστώς και η αριστοκρατία είχαν ολοκληρωτικά παραμεριστεί. Το καθεστώς καταλήφθηκε από την επαναστατική μεσαία τάξη, τους Γιακοβίνους, οι οποίοι υποστηρίζονταν και πιέζονταν από τις μάζες των πληβείων, που αποτελούνταν από μισθωτούς και μικρούς τεχνίτες. Η στροφή προς τα δεξιά εμφανίστηκε το 1794, όταν ήρθε στην εξουσία η κυβέρνηση του Διευθυντηρίου. Αυτό με τη σειρά του προκάλεσε μια νέα πολιτική αντεπανάσταση, η οποία έφερε στην εξουσία τη μορφή καθεστώτος του Ναπολέοντα Βοναπάρτη. Όμως το παλιό καθεστώς είχε ξεκληριστεί και τα νέα αστικά δικαιώματα ιδιοκτησίας παρέμειναν ανέπαφα. Η στροφή της πολιτικής εξουσίας δε συνοδεύτηκε από μια κοινωνική αλλαγή προς τα πίσω, δηλαδή δεν προκλήθηκε μια επιστροφή στο φεουδαρχικό καθεστώς. Ήταν μια πολιτική αλλαγή που πραγματοποιήθηκε μέσω των αγώνων των διαφορετικών κομματιών της ίδιας της καπιταλιστικής τάξης.

Ο Θρίαμβος Του Καπιταλισμού

Οι μεγάλες Αστικές επαναστάσεις άνοιξαν τον δρόμο για τον καπιταλισμό. Οι αγροτικές μεταρρυθμίσεις σιγοούρεψαν την ανάπτυξη της καπιταλιστικής γεωργίας και τα παλιά φεουδαρχικά κτήματα τεμαχίστηκαν και μοιράστηκαν στους αγρότες Στην Αγγλία, ο προσηλυτισμός ενός τμήματος τις αριστοκρατίας πριν την επανάσταση προετοίμασε τον δρόμο για την καταστροφή της ίδιας της αγροτιάς Τώρα οι κυβερνήσεις αντί να λειτουργήσουν σαν εμπόδιο στο εμπόριο και τη βιομηχανία, βοηθούσαν την ανάπτυξη τους.

Μέσω της ληστείας, της φυλάκισης, της λεηλασίας και του ανταγωνισμού τα μέσα παραγωγής συγκεντρώνονται σε όλο και λιγότερα χέρια. Η καταστροφή τις αγροτιάς προμήθευσε τις πόλεις με επαρκή εργατική δύναμη. Η ταξική δομή απλουστεύτηκε: από τη μια μεριά υπήρχαν οι καπιταλιστές και από την άλλη οι προλετάριοι που δεν είχαν καμιά ιδιοκτησία. Αυτό που είχαν όλοι αυτοί οι εργάτες ήταν η ικανότητα τους για εργασία. Ο μόνος τρόπος για να παραμείνουν ζωντανοί ήταν να πουλήσουν την εργατική τους δύναμη στους καπιταλιστές σε αντάλλαγμα κάποιου μισθού. Στη διαδικασία της παραγωγής, οι προλετάριοι παράγουν περισσότερη αξία από αυτή που παίρνουν σαν μισθό και η

διαφορά -η υπεραξία- παρακρατείται από τους καπιταλιστές. Στην αναζήτηση κερδών μέσα από τον ανταγωνισμό με τους αντίζηλους τους, οι καπιταλιστές είναι αναγκασμένοι να εισάγουν νέες μεθόδους παραγωγής. Με αυτό το τρόπο ο καπιταλισμός έχει παίξει ένα προοδευτικό ρόλο, επαναστατικοποιώντας συνεχώς τις παραγωγικές δυνάμεις.

Η δημιουργία εμπορευμάτων και μετά κεφαλαίου, οδηγεί την καπιταλιστική τάξη στο να δημιουργήσει "ένα κόσμο κατ' εικόνα της". Οι παραγωγικές δυνάμεις η τεχνολογία και η επιστήμη δημιούργησαν σταδιακά το εθνικό κράτος, το οποίο τους παρείχε προστασία.

Ιμπεριαλισμός

Από το 1870 ως το 1900 ο κόσμος μοιράστηκε ανάμεσα στις μεγάλες δυνάμεις. Το 1870, τα εννέα/δέκατα της "Μαύρης Ηπείρου" βρίσκονταν στα χέρια της Βρετανίας, της Γαλλίας ή κάποιας άλλης Ευρωπαϊκής Αυτοκρατορίας. Ως το 1914 είχε ολοκληρωθεί αυτή η διαδικασία του καταμερισμού του κόσμου, και ο καπιταλισμός μπήκε στο ανώτερο στάδιο του Ιμπεριαλισμού.

Τεράστια τραστ και μονοπώλια γεννήθηκαν από την προηγούμενη περίοδο του ανταγωνισμού. Το κράτος συγχωνεύτηκε όλο και πιο πολύ μετά μονοπώλια και τους χρηματοδοτικούς οργανισμούς και λειτουργούσε όλο και πιο πολύ προς όφελος των συμφερόντων τους, Η παραγωγή συνοδευόταν εκείνη την εποχή με την ίδια την εξαγωγή κεφαλαίου.

Το ιμπεριαλιστικό στάδιο έφερε μαζί του την απειλή του παγκόσμιου πολέμου, στην προσπάθεια αναζήτησης νέων αγορών κ.λπ. Εξ' αιτίας της μορφής του κόσμου και της τρομερής ανάπτυξης της παραγωγής, η πρόσβαση σε νέες αγορές ήταν δυνατή μόνο από μια επανα-κατανομή του κόσμου. Αυτό οδήγησε αναπόφευκτα σε συγκρούσεις σε παγκόσμιο επίπεδο. Ο Παγκόσμιος Πόλεμος αποδεικνύει τις αντιθέσεις μεταξύ της ατομικής ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής από τη μια μεριά και το εθνικό κράτος από την άλλη.

Αλλά σε αντίθεση με τις προηγούμενες κοινωνίες, ο καπιταλισμός έχει προμηθεύσει τις υλικές προϋποθέσεις για τη νέα σοσιαλιστική τάξη πραγμάτων, η οποία μπορεί να εγγυηθεί πλούτο για όλους.

Το Προλεταριάτο, είναι η μόνη σταθερά επαναστατική τάξη που είναι ικανή να φέρει σε πέρας τη Σοσιαλιστική Επανάσταση. Κάτι τέτοιο μπλοκάρει από τη συγκεκριμένη θέση που έχει στην κοινωνική παραγωγή. Η εργατική τάξη είναι πειθαρχημένη στα εργοστάσια και αναγκάζεται να συνεργαστεί στην παραγωγική διαδικασία. Οργανώνεται σε μεγάλα εργατικά συνδικάτα και μετά στα δικά της ανεξάρτητα κόμματα. Ο Μαρξισμός, σε αντίθεση με όλες τις άλλες θεωρίες, παρέχει στην εργατική τάξη μια καθαρή ιδεολογία και συγκεκριμένα καθήκοντα για την εκπλήρωση της αποστολής της, την εκθρόνιση του καπιταλισμού. Το Μπολσεβίκικο Κόμμα, υπό την καθοδήγηση του Λένιν και του Τρότσκι, έδωσε στους εργάτες όλου του κόσμου ένα ζωντανό μοντέλο αυτής της διαδικασίας.

Η αγροτιά και η μεσαία τάξη είναι ανίκανοι να παίξουν έναν ηγετικό ρόλο, λόγω της κοινωνικής τους θέσης. Η αγροτική τάξη είναι διασκορπισμένη στην ύπαιθρο και δεν έχει καμιά πραγματική αντίληψη της ενότητας και του διεθνισμού. **Αυτά τα μεσαία στρώματα της κοινωνίας ακολουθούν είτε τους αστούς είτε το προλεταριάτο.**

Η αγροτική τάξη μάλιστα υπήρξε το κλασικό εργαλείο του Βοναπαρτισμού -ενός καθεστώτος που βασιζόταν στις ένοπλες δυνάμεις, ισορροπώντας ανάμεσα στις τάξεις. Στην εποχή του Ιμπεριαλισμού και του εκφυλισμού του μονοπωλιακού καπιταλισμού, εάν η εργατική τάξη αποτύχει να κερδίσει τα μεσαία στρώματα κάτω από τη Σοσιαλιστική της σημαία, αυτά θα οδηγηθούν στα χέρια της αντίδρασης.

Ο Νόμος Της Ανισομερούς Και Συνδυασμένης Ανάπτυξης

Ο καπιταλισμός από ένα προοδευτικό κοινωνικό σύστημα έχει πλέον μετατραπεί σε ένα εμπόδιο στην παραγωγή και στην παραπέρα ανάπτυξη της ανθρωπότητας. Ο Μαρξ πίστευε πως το Προλεταριάτο θα ερχόταν στην εξουσία πρώτα στις ανεπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες της Βρετανίας, της Γερμανίας και της Γαλλίας. Όμως με την εμφάνιση του Ιμπεριαλισμού, ο καπιταλισμός "έσπασε στον αδύνατο κρίκο του", στην καθυστερημένη Ρωσία.

Η κοινωνία δεν προοδεύει ακολουθώντας μια ευθεία γραμμή, αλλά προχωράει σύμφωνα με τους νόμους της ανισομερούς και της συνδυασμένης ανάπτυξης. Η ανισομερή ανάπτυξη της κοινωνίας σε παγκόσμιο επίπεδο διακόπτεται συνεχώς από την εισαγωγή νέων προϊόντων και ιδεών από διαφορετικά κοινωνικά συστήματα. Η καθυστέρηση της μισό-φεουδαρχικής Ρωσίας συμπληρώθηκε από τις πιο σύγχρονες τεχνικές παραγωγής στις πόλεις, εξ¹ αιτίας της εισόδου τεράστιων κεφαλαίων από τη Γαλλία και τη Βρετανία. Το νέο βιομηχανικό προλεταριάτο, το οποίο μόλις πρόσφατα είχε γεννηθεί, ασπάστηκε τις πιο σύγχρονες ιδέες της εργατικής τάξης: τον Μαρξισμό.

Σε πολλές υποανάπτυκτες χώρες η πλειοψηφία του πληθυσμού είχε ανάγκη από αγροτικές μεταρρυθμίσεις; η απολυταρχία, η εθνική καταπίεση και η οικονομική εξαθλίωση είχαν σαν αποτέλεσμα την ανάπτυξη μεγάλης απογοήτευσης. Τα καθήκοντα της αστικό-δημοκρατικής επανάστασης που έθεσαν τις βάσεις για την ανάπτυξη του καπιταλισμού είτε είχαν πραγματοποιηθεί σε ελάχιστο βαθμό είτε δεν είχαν γίνει καθόλου.

Σε αυτές τις χώρες η καπιταλιστική τάξη είχε έρθει στο προσκήνιο πολύ αργά για να μπορέσει να παίξει ένα παρόμοιο ρόλο με την επαναστατική αστική τάξη του 17ου και του 18ου αιώνα. Όπως και στη Ρωσία πριν από το 1917, η αστική τάξη ήταν πολύ αδύναμη και δεσμευμένη με χιλιάδες δεσμούς -μέσω γάμων και υποθηκών- με τους γαιοκτήμονες και τους ιμπεριαλιστές. Κα οι δύο είχαν αποκτήσει ένα κοινό μίσος για το ανερχόμενο προλεταριάτο. Η **εθνική αστική τάξη προτιμά να προσκολληθεί** στην παλιά τάξη παρά να απευθυνθεί στις κατώτερες τάξεις για να πραγματοποιήσουν μαζί την αντι-φεουδαρχική επανάσταση.

Η μόνη τάξη που είναι ικανή να φέρει σε πέρας την επανάσταση είναι το προλεταριάτο, ενώνοντας γύρω του τα φτωχά τμήματα της αγροτιάς. Από τη στιγμή που η εργατική τάξη έρθει στην εξουσία, όπως τον Οκτώβρη του 1917, μπορεί αμέσως μετά να δώσει τη γη στους αγρότες, να εκδιώξει τους Ιμπεριαλιστές και να ενώσει τη χώρα. Αλλά το προλεταριάτο δε θα πρέπει να αρκестεί σε αυτά τα μέτρα. Θα πρέπει να προχωρήσει προς τον σοσιαλιστικό στόχο; εθνικοποίηση των βασικών βιομηχανιών, της γης και των πιστωτικών οργανισμών.

Η Ρώσικη Επανάσταση ήταν το σπουδαιότερο γεγονός σε ολόκληρη την ανθρώπινη ιστορία. Για πρώτη φορά, η εργατική τάξη πήρε την εξουσία, σάρωσε τους καπιταλιστές, τους γαιοκτήμονες και τους γκάνγκστερς και οργάνωσε ένα "δημοκρατικό εργατικό κράτος". Αυτό επρόκειτο να αποτελέσει την αρχή της διεθνούς σοσιαλιστικής επανάστασης, επιβεβαιώνοντας πλήρως τη θεωρία της Διαρκούς Επανάστασης.

Δυστυχώς η προδοσία της σοσιαλιστικής επανάστασης στη Γερμανία και σε άλλες χώρες, οδήγησε στην απομόνωση της επανάστασης σε μια καθυστερημένη και ερημωμένη χώρα. Η καταστροφή από τον πόλεμο, ο μαζικός αναλφαβητισμός, ο εμφύλιος πόλεμος και η εξάντληση άσκησαν τρομερές πιέσεις πάνω στην αδύναμη εργατική τάξη. Ήταν αυτές οι αντικειμενικές συνθήκες οι οποίες ενθάρρυναν την ανάπτυξη της γραφειοκρατίας στο κράτος, στα' συνδικάτα και στο κόμμα. Ο Στάλιν ανέβηκε στην εξουσία με την υποστήριξη αυτής της νέας γραφειοκρατικής κλάσης. Τα πρόσωπα δεν αντιπροσωπεύουν στην ιστορία μόνο τους εαυτούς τους, αλλά εκπροσωπούν τα συμφέροντα μιας ομάδας, μιας κλάσης ή τάξης της κοινωνίας.

Ο Σταλινισμός και η τερατώδης δικτατορία του, δε γεννήθηκε από το Μπολσεβίικο κόμμα ή τη σοσιαλιστική επανάσταση. Γεννήθηκε από την απομόνωση και την υλική καθυστέρηση της Ρωσίας. Κατέστρεψε τη δημοκρατία των εργατών για να διατηρήσει τα προνόμια και την εξουσία του.

Παρόλα αυτά το Σταλινικό καθεστώς βασίστηκε στις νέες μορφές ιδιοκτησίας: στην εθνικοποιημένη βιομηχανία και στον σχεδιασμό της παραγωγής. Τα Σοβιέτ (εργατικές επιτροπές) και η εργατική δημοκρατία συντρίφτηκαν από τη Σταλινική πολιτική αντεπανάσταση. Μόνο με μια νέα πολιτική επανάσταση θα μπορούσε η Ρώσικη εργατική τάξη να αποκαταστήσει την εργατική δημοκρατία, η οποία υπήρχε την εποχή του Λένιν και του Τρότσκι. Αυτό θα μπορούσε να σημαίνει, όπως εξήγησε επανειλημμένα ο Τρότσκι, το τέλος της προνομιούχας γραφειοκρατικής ελίτ, καθώς οι ίδιες οι μάζες θα εμπλέκονταν στη διοίκηση της κοινωνίας και τους κράτους

Παρόλη την σταλινική παραμόρφωση, το Σοβιετικό καθεστώς ανέπτυξε τις παραγωγικές δυνάμεις με τρομερούς ρυθμούς στις πρώτες δεκαετίες. Η σχεδιασμένη οικονομία, ακόμα και με την γραφειοκρατική διοίκηση, είχε εκπληκτικά αποτελέσματα στην ανάπτυξη της βιομηχανίας και της παραγωγής, και έκανε την φεουδαρχική Ρωσία παγκόσμια οικονομική δύναμη. Όμως, κάθε ολοκληρωτικό σύστημα έχει τα όρια του. Η παραγωγικότητα παρέμεινε σε πολύ χαμηλά επίπεδα, οι σπατάλες, η κακοδιοίκηση και η γραφειοκρατική αγκύλωση επιβράδυναν στην αρχή τις παραγωγικές δυνάμεις και στο τέλος έγιναν απόλυτο εμπόδιο στην παραπέρα ανάπτυξη τους. Έτσι το σύστημα του ολοκληρωτικού γραφειοκρατικού σχεδιασμού οδηγήθηκε στην κατάρρευση του, αφού δεν μπορούσε να μεταρρυθμιστεί "από τα πάνω", με γραφειοκρατικές παρεμβάσεις κορυφής.

Δεκαετίες θηριώδους γραφειοκρατικής μονοκομματικής διακυβέρνησης, είχε σαν αποτέλεσμα το πισωγύρισμα της συνείδησης των εργατών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Οι παλιές παραδόσεις της επαναστατικής εργατικής τάξης είχαν χαθεί. Το μπολσεβίκο κόμμα είχε μετατραπεί ολοκληρωτικά σε όργανο καταπίεσης και καταστολής. Το χαμηλό πολιτικό επίπεδο φάνηκε στη σύγχυση, στην επανεμφάνιση όλων των αντιδραστικών τάσεων στην κοινωνία και στην παρουσία των πλατιά διαδεδομένων αυταπατών για τον καπιταλισμό. Όμως, οι ακραίες κοινωνικές αντιθέσεις, συνδυασμένες με την προσπάθεια κίνησης στο δρόμο του καπιταλισμού έχουν ήδη ως αποτέλεσμα την γρήγορη διάλυση αυτών των αυταπατών.

Ο Σοσιαλιστικός Μετασχηματισμός

Ο Σοσιαλιστικός Μετασχηματισμός οδηγεί σε μια νέα και ανώτερη μορφή κοινωνίας, διαλύοντας τα εμπόδια της ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων. Τα εμπόδια της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους θα απομακρυνθούν, επιτρέποντας έτσι τον σχεδιασμό της κοινωνικοποιημένης ιδιοκτησίας για το συμφέρον της πλειοψηφίας.

Η Σοσιαλιστική Επανάσταση δεν μπορεί να περιοριστεί σε μια χώρα, αλλά θέτει την παγκόσμια επανάσταση στην ημερήσια διάταξη. Η παγκόσμια οικονομία και ο παγκόσμιος καταμερισμός εργασίας που δημιουργήθηκαν από τον καπιταλισμό, απαιτούν διεθνή λύση. Οι Σοσιαλιστικές Ενωμένες Πολιτείες της Ευρώπης θα προετοιμάσουν το έδαφος για μια Παγκόσμια Συνομοσπονδία Σοσιαλιστικών Χωρών και για τον διεθνή σχεδιασμό της παραγωγής. Αυτό με τη σειρά του θα αποτελέσει τη βάση για τον *"σχεδιασμό και την αρμονική λειτουργία της παραγωγής των αγαθών για την ικανοποίηση των ανθρώπινων απαιτήσεων"*.

Ένας από τους πρώτους στόχους της νικηφόρας εργατικής τάξης θα πρέπει να είναι η καταστροφή του παλιού κρατικού μηχανισμού. Σε όλες τις ταξικές κοινωνίες το κράτος δημιουργείται σαν *"ένα όργανο ταξικής εξουσίας, ένα όργανο για την καταπίεση της μιας τάξης από μια άλλη"*. Αυτό γεννά το ερώτημα εάν η εργατική τάξη χρειάζεται ένα κράτος. Οι αναρχικοί απαντούν πως όχι. Αλλά οι αναρχικοί δεν μπορούν να καταλάβουν πως απαιτείται κάποια μορφή εξουσίας για να διατηρήσει στη θέση τους παλιούς γαιοκτήμονες, τους

τραπεζίτες και τους καπιταλιστές. Το προλεταριάτο συνεπώς πρέπει να δημιουργήσει ένα νέο τύπο κράτους, που θα αντιπροσωπεύει τα συμφέροντα του. Σε ένα εργατικό κράτος η πλειοψηφία κρατά υπό έλεγχο μια μικρή μειοψηφία πρώην καπιταλιστών και συνεπώς δε χρειάζεται το τεράστιο γραφειοκρατικό κράτος του παρελθόντος. Αυτή είναι η "Δικτατορία του Προλεταριάτου" ή η Εργατική Δημοκρατία, όπως προτιμούσε να την ονομάζει ο Τρότσκι, η οποία θα επεκτείνει και θα εμβαθύνει σε τεράστιο βαθμό τις ανώτερες μορφές αστικής δημοκρατίας.

Ο Μαρξ προσδιόρισε την αστική δημοκρατία σαν τη δυνατότητα επιλογής «από τους εργάτες κάθε 4-5 χρόνια για το ποιο κομμάτι της άρχουσας τάξης δε θα εκπροσωπεί τα δικά τους συμφέροντα στο Κοινοβούλιο. Ο καθένας μπορεί να λέει ότι θέλει, από τη στιγμή που οι διοικήσεις των μονοπωλίων μπορούν στην πράξη να αποφασίζουν αυτό που θα γίνει.

Το νέο εργατικό κράτος θα επεκτείνει τη δημοκρατία από την πολιτική στην οικονομική σφαίρα, με την εθνικοποίηση των βασικότερων μονοπωλίων. Νέες μορφές εξουσίας θα δημιουργηθούν, όπως τα Σοβιέτ στη Ρωσία, βασισμένα στον ένοπλο λαό, που θα αποτελούν "σώματα εργασίας με ταυτόχρονες νομοθετικές και εκτελεστικές εξουσίες". Η γραφειοκρατία θα αντικατασταθεί από την εμπλοκή των μαζών στη διοίκηση του κράτους και της κοινωνίας. Το προλεταριάτο του Παρισιού το 1871 και της Ρωσίας το 1917 εισήγαγε τα ακόλουθα μέτρα ώστε να αποτρέψει τη δημιουργία προνομίων:

1. **Εκλογή** όλων των αξιωματούχων του κράτους με δικαίωμα ανάκλησης τους.
2. Όχι μόνιμος στρατός, αλλά ένοπλος λαός.
3. Κανένας αξιωματούχος δε θα παίρνει μισθό παραπάνω από το μισθό του ειδικευμένου εργάτη.
4. **Κυκλική εναλλαγή** του λαού σε όλες τις κρατικές θέσεις. Όταν ο καθένας είναι γραφειοκράτης, κανείς δεν είναι γραφειοκράτης.

Σε αυτά τα σημεία θα πρέπει να προσθέσουμε και μια κατηγορηματική απόρριψη της μονοκομματικής διακυβέρνησης. Μετά την εμπειρία δεκαετιών σταλινικού ολοκληρωτισμού, οι εργατική τάξη δεν θα δεχθεί ποτέ ξανά το μονοπώλιο του ενός κόμματος. Θα πρέπει να υπάρχει το δικαίωμα ύπαρξης όλων των κομμάτων και των ομάδων, με την προϋπόθεση πως θα αποδέχονται την εθνικοποιημένη σχεδιασμένη οικονομία. Στις σύγχρονες συνθήκες, ακόμα και φιλοκαπιταλιστικές (εκτός βέβαια των φασιστών) ομάδες μπορεί να επιτραπούν, με τον όρο ότι δεν καταφεύγουν στον ένοπλο αγώνα και δεν κατέχουν καμία προνομιακή θέση στα μέσα μαζικής ενημέρωσης ή στα οικονομικά.

Με τη δραστική μείωση της εργάσιμης εβδομάδας, οι μάζες θα έχουν τον απαραίτητο χρόνο να εμπλακούν στο κράτος και να ανακαλύψουν τον δρόμο για τον πολιτισμό, την επιστήμη και την τέχνη. Γιατί, όπως είπε κάποτε ο Ενγκελς, εάν η τέχνη, η επιστήμη και η διακυβέρνηση παραμείνουν υπό την προστασία μιας μειοψηφίας, τότε αυτή θα καταχραστεί τη θέση της και θα τις χρησιμοποιήσει για τα δικά της συμφέροντα, όπως συνέβη στις Σταλινικές χώρες.

Το κράτος γεννήθηκε ιστορικά με την εμφάνιση της ταξικής κοινωνίας. Έτσι, από την ίδια του την έννοια απορρέει πως το εργατικό κράτος θα αρχίσει να μαραίνεται και να σβήνει, καθώς οι ίδιες οι τάξεις θα διαλύονται μέσα στην κοινωνία. Αυτός είναι ο λόγος που ο Ενγκελς χαρακτήρισε το προλεταριακό κράτος σαν ένα "ημι-κράτος".

"Στον σοσιαλισμό, το μεγαλύτερο μέρος της "πρωτόγονης" δημοκρατίας αναπόφευκτα θα αναζωογονηθεί από τη στιγμή που, για πρώτη φορά στην ιστορία της πολιτισμένης κοινωνίας, οι μάζες των ανθρώπων θα κινηθούν για να παίξουν ένα ανεξάρτητο ρόλο, όχι μόνο ψηφίζοντας στις εκλογές, αλλά παίρνοντας μέρος στην καθημερινή διοίκηση των υποθέσεων του κράτους. Στον σοσιαλισμό όλοι θα κυβερνούν με τη σειρά και αυτό με τη σειρά του θα μετατραπεί γρήγορα στη συνήθεια να μην κυβερνά κανείς**." (Λένιν, Κράτος

και Επανάσταση).

Σε αυτό το κατώτερο στάδιο του Σοσιαλισμού, όπως το περιέγραψε ο Μαρξ, η κοινωνία θα εμφανίζεται "όπως αναδεικνύεται μέσα από την καπιταλιστική κοινωνία, όπου σε κάθε της μορφή, οικονομική, ηθική και πνευματική, θα στιγματίζεται από τα σημάδια της παλιάς κοινωνίας από τη μήτρα της οποίας γεννιέται. (Μαρξ, Κριτική του προγράμματος Γκότα). Αν και η εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο θα έχει τερματιστεί, η παραγωγή δε θα έχει φτάσει ακόμα σε ένα αρκετά ψηλό επίπεδο, ώστε να εξαφανίσει πλήρως την ανισότητα ή τις ταξικές διαφορές. Οι άνθρωποι θα εξακολουθούν να ακολουθούν την αρχή: "Αυτός που δε δουλεύει δεν τρώει". Το κράτος, παρά το μεταβατικό του χαρακτήρα, παραμένει φρουρός της ανισότητας.

Σοσιαλισμός: Η Αταξική Κοινωνία

Όμως, με τα τεράστια άλματα μπροστά που θα συμβούν στην παραγωγή πάνω στη βάση της πιο σύγχρονης τεχνολογίας και του συνειδητού σχεδιασμού, ο άνθρωπος θα περάσει στα ανώτερα επίπεδα της πραγματικής κοινωνίας. Οι τάξεις και το κράτος θα έχουν εξαφανιστεί ολοκληρωτικά, καθώς η κοινωνία θα υιοθετεί τώρα το σύνθημα "Από τον καθένα σύμφωνα με τις ικανότητες του, σε όλους σύμφωνα με τις ανάγκες τους". Οι αντιθέσεις των πόλεων και της υπαίθρου καθώς και η αντίθεση της πνευματικής και χειρωνακτικής εργασίας θα εξαφανιστούν με την παραπέρα επανάσταση των παραγωγικών δυνάμεων. Με τα λόγια του Λένιν: "Ο στενός ορίζοντας των αστικών κανόνων, οι οποίοι μας βάζουν να υπολογίζουμε με τη σκληρότητα του Σιλόκ κατά πόσο κάποιος πληρώνεται λιγότερο από κάποιον άλλο -αυτός ο στενός ορίζοντας θα έχει τότε μείνει πίσω μας. Τότε δε θα υπάρχει ανάγκη για μια κοινωνία που να κατανέμει τα προϊόντα και να ρυθμίζει την ποσότητα που θα πάρει ο καθένας, Ο καθένας θα μπορεί να παίρνει ελεύθερα, σύμφωνα με τις ανάγκες του".

Η βάρβαρη φύση της ταξικής κοινωνίας θα έχει τερματιστεί μια για πάντα. Η προϊστορία του ανθρώπινου είδους θα έχει ολοκληρωθεί. Οι παραγωγικές δυνάμεις που χτίστηκαν μέσα από την ταξική εξουσία χιλιάδων ετών, έχουν τώρα θέσει τις βάσεις για την αταξική κοινωνία, όπου το κράτος και η κατανομή της εργασίας θα παράγουν πολύ περισσότερα από τα αναγκαία. Ο άνθρωπος θα βάλει στον εαυτό του το καθήκον της κατάκτησης της φύσης και θα ξεκινήσει τις ατελείωτες περιπλανήσεις της επιστήμης και της τεχνολογίας. Με τα λόγια του Ενγκελς "η διακυβέρνηση των προσώπων θα αντικατασταθεί με τη διοίκηση των πραγμάτων".

"Από τη στιγμή που θα ξεκαθαρίσει με τις αναρχικές δυνάμεις της Ίδιας του της κοινωνίας, ο άνθρωπος θα εργαστεί για τον εαυτό του, με την αφοσίωση και τα εργαλεία του χημικού. Για πρώτη φορά το ανθρώπινο γένος θα θεωρεί τον εαυτό του σαν πρώτη ύλη ή στην καλύτερη περίπτωση σαν ένα φυσικά και ψυχικά ημι-τελές προϊόν. Ο σοσιαλισμός θα σημάνει ένα άλμα από το βασίλειο της αναγκαιότητας στο βασίλειο της ελευθερίας όσον αφορά και αυτή την έννοια επίσης, όπου ο άνθρωπος του σήμερα, με όλες του τις αντιθέσεις και την έλλειψη αρμονίας, θα ανοίξει το δρόμο για ένα νέο και περισσότερο ευτυχισμένο γένος". (Λέων Τρότσκι, Στην υπεράσπιση του Οκτώβρη),

Εισαγωγή στη

ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Αυτή η σύντομη εισαγωγή στη Μαρξιστική οικονομική επιστήμη δεν αποσκοπεί στο να προσφέρει μια ολοκληρωμένη αντίληψη της οικονομικής επιστήμης, αλλά έναν οδηγό για τους βασικούς νόμους που διέπουν την κίνηση της καπιταλιστικής κοινωνίας.

Η ρηχότητα της καπιταλιστικής οικονομικής επιστήμης αποδεικνύεται από την ανικανότητα της να κατανοήσει και να αντιμετωπίσει τις κρίσεις που μαστίζουν το σύστημα της. Ο σημερινός της ρόλος είναι να προσπαθεί να συγκαλύψει την εκμετάλλευση της εργατικής τάξης και να "αποδείξει" την αναγκαιότητα του καπιταλιστικού συστήματος. Οι κομπογιαννίτικες "θεωρίες" και "λύσεις" της, αδυνατούν να μπαλώσουν τη σαπισμένη και άρρωστη φύση του καπιταλισμού. Μόνο ο μετασχηματισμός της κοινωνίας πάνω σε σοσιαλιστικές βάσεις και η εισαγωγή μιας σχεδιασμένης οικονομίας είναι δυνατόν να βάλουν τέλος στον εφιάλη του πληθωρισμού, της ύφεσης και του χάους.

Οι Συνθήκες Για Τον Καπιταλισμό

Σήμερα η σύγχρονη παραγωγή είναι συγκεντρωμένη στα χέρια γιγαντιαίων εταιρειών. Η 5liβll, η ΡΟΚΟ, η Οοο3 Οοϊ3 κ.λπ. είναι μερικές από τις φήρμες που κυριαρχούν τη ζωή μας. **Αν και είναι αλήθεια πως μικρές επιχειρήσεις πράγματι υπάρχουν, στην πραγματικότητα αυτές αντιπροσωπεύουν την παραγωγή του παρελθόντος.** Η σύγχρονη παραγωγή είναι κυρίως η μαζική επιχείρηση μεγάλης εμβέλειας.

Για παράδειγμα, σήμερα 200 μεγάλες επιχειρήσεις μαζί με 35 Τράπεζες και οικονομικούς οίκους ελέγχουν τη Βρετανική οικονομία και κατέχουν το 85% της παραγωγής. Αυτή η πραγματικότητα προέρχεται από την όλη εξέλιξη των τελευταίων δύο αιώνων μέσω του ανελέητου ανταγωνισμού, των κρίσεων και των πολέμων. Τη στιγμή που οι κλασικοί οικονομολόγοι πρόβλεψαν το ελεύθερο εμπόριο για το μέλλον, ο Μαρξ εξήγησε την ανάπτυξη των μονοπωλίων μέσω του ανταγωνισμού, καθώς οι ασθενέστερες εταιρείες δε θα μπορούσαν να επιβιώσουν. **Ο μονοπωλιακός καπιταλισμός γεννήθηκε από τον ελεύθερο ανταγωνισμό και τον κατάργησε.**

Με πρώτη ματιά φαίνεται πως τα αγαθά παράγονται κύρια για την ικανοποίηση των αναγκών του ανθρώπου. Ολοφάνερα κάθε κοινωνία είναι υποχρεωμένη να το κάνει αυτό. Κάτω όμως από τον καπιταλισμό τα αγαθά δεν παράγονται απλά για να ικανοποιήσουν κάποια ανάγκη ή ζήτηση, αλλά πρωταρχικά για την **πώληση**. Εδώ βρίσκεται και η υπέρτατη λειτουργία της καπιταλιστικής βιομηχανίας.

Αυτό ακριβώς αποδίδεται και με την περίφημη φράση του Χένρυ Φορντ: *"Δουλεύω για να κάνω λεφτά και όχι αυτοκίνητα"*. Αυτές οι κουβέντες εκφράζουν τη νοοτροπία ολόκληρης της καπιταλιστικής τάξης.

Η καπιταλιστική παραγωγική διαδικασία απαιτεί την ύπαρξη μερικών βασικών προϋποθέσεων. Πρώτο, την ύπαρξη μιας μεγάλης τάξης εργατών, χωρίς καμιά απολύτως ιδιοκτησία, έτσι ώστε να είναι υποχρεωμένοι να πουλάνε την εργασία τους για να ζήσουν. Έτσι η αστική αντίληψη της "δημοκρατικοποίησης της ιδιοκτησίας" είναι ουτοπική μέσα στον καπιταλισμό, επειδή αν η μάζα του πληθυσμού κατείχε επαρκή ιδιοκτησία, θα ήταν αυτόρκτης

και έτσι οι καπιταλιστές δε θα εύρισκαν εργάτες για να βγάλουν κέρδη. Δεύτερον, τα μέσα της παραγωγής πρέπει να είναι συγκεντρωμένα στα χέρια των καπιταλιστών. Στο πέρασμα των αιώνων οι χωρικοί και όλοι εκείνοι που κατείχαν τα δικά τους μέσα επιβίωσης, συντρίφτηκαν ανελέητα και τα μέσα επιβίωσης κατέληξαν σε λίγους καπιταλιστές και γαιοκτήμονες, που με τη σειρά τους προσλαμβάνουν τους εργάτες για να δουλέψουν σε αυτά τα μέσα παραγωγής και να παράγουν υπεραξία.

Αξία Και Εμπορεύματα

Πώς δουλεύει ο καπιταλισμός; Πώς εκμεταλλεύεται τους εργάτες; Από που προέρχονται τα κέρδη; Πού οφείλονται οι υφέσεις και οι κρίσεις;

Για να απαντήσουμε σε αυτά τα ερωτήματα πρέπει πρώτα να βρούμε το κλειδί του μυστηρίου: Τι είναι αξία; Εάν λύσουμε αυτό το πρόβλημα, τότε μπορούμε να απαντήσουμε και στα άλλα ερωτήματα. Η κατανόηση του περιεχομένου της αξίας είναι ουσιαστική για την κατανόηση των οικονομικών λειτουργιών της καπιταλιστικής κοινωνίας.

Και¹ αρχήν, όλες οι καπιταλιστικές εταιρείες παράγουν αγαθά και υπηρεσίες ή πιο σωστά εμπορεύματα. Αυτά είναι αγαθά ή υπηρεσίες που παράγονται μόνο για να πουληθούν. Φυσικά μπορεί κάποιος να κατασκευάσει κάτι για δική του προσωπική χρήση. Προτού εμφανιστεί ο καπιταλισμός αυτό το έκαναν πολλοί. Αλλά αυτό το αγαθό, παρόλο που χρησιμεύει σε κάτι, έχει δηλαδή μια αξία χρήσης, δεν είναι εμπόρευμα.

Η καπιταλιστική παραγωγή είναι πάνω από όλα η δημιουργία και "η αχανής συσσώρευση εμπορευμάτων". Αυτός είναι και ο λόγος που ο Μαρξ άρχισε την έρευνα του καπιταλισμού με την ανάλυση του χαρακτήρα του ίδιου του εμπορεύματος.

Κάθε εμπόρευμα έχει μια αξία χρήσης για τους ανθρώπους. Αυτό σημαίνει ότι είναι χρήσιμο σε κάποιον, γιατί διαφορετικά δεν μπορεί να πουληθεί. Αυτή η αξία χρήσης περιορίζεται στις φυσικές ιδιότητες του εμπορεύματος. Το εμπόρευμα όμως έχει και μια αξία. Τι είναι αυτή και πως μπορεί να φανεί;

Αν ξεχάσουμε για λίγο τη χρησιμοποίηση του χρήματος, τότε όταν τα εμπορεύματα ανταλλάσσονται μεταξύ τους, ανταλλάσσονται σε ορισμένες αναλογίες.

Για παράδειγμα: 1 ζευγάρι παπούτσια 1 ρολόι
3 μπουκάλια κρασί 1 λάστιχο αυτοκινήτου ισοδυναμούν με 10 μέτρα ύφασμα

Κάθε μονάδα μπορεί να ανταλλαχτεί με 10 μέτρα ύφασμα. Μπορούν επίσης τα ίδια ποσά να ανταλλαχτούν και μεταξύ τους. Το απλό αυτό παράδειγμα δείχνει την ανταλλακτική αξία των διαφορετικών αυτών εμπορευμάτων. Γιατί όμως 1 ζευγάρι παπούτσια να ισούται με 10 μέτρα ύφασμα; ή 1 ρολόι με τρία μπουκάλια κρασί; *Τι κοινό περικλείουν μέσα τους ώστε να μπορούν να συγκρίνονται μεταξύ τους;*

Είναι φανερό ότι θα πρέπει να υπάρχει κάτι κοινό σε όλα. Και βέβαια δεν είναι ούτε το βάρος, ούτε το χρώμα ή η σκληρότητα τους. Δεν είναι ούτε το γεγονός πως είναι χρήσιμα. Στο κάτω κάτω της γραφής, το ψωμί αξίζει λιγότερο από ένα αυτοκίνητο, αλλά το πρώτο είναι ένα είδος πρώτης ανάγκης ενώ το άλλο δεν είναι. Ποια είναι λοιπόν η κοινή ιδιότητα; Το μόνο πράγμα που είναι κοινό σ' όλα αυτά τα προϊόντα είναι το ότι όλα αποτελούν προϊόντα ανθρώπινης εργασίας.

Το ποσό της ανθρώπινης εργασίας που περιέχεται σε ένα εμπόρευμα εκφράζεται με τον χρόνο εργασίας: βδομάδες, μέρες, ώρες, λεπτά.

Για να ξαναγυρίσουμε πάλι πίσω στο παράδειγμα μας: όλα αυτά τα εμπορεύματα μπορούν να εκφραστούν σε όρους του κοινού στοιχείου, του εργάσιμου χρόνου: 5 ώρες (εργασίας) = 1 ζευγάρι παπούτσια 5 ώρες (εργασίας) = 1 ρολόι 5 ώρες (εργασίας) = 3 μπουκάλια κρασί 5 ώρες (εργασίας) = 1 λάστιχο αυτοκινήτου 5 ώρες (εργασίας) = 10 μέτρα ύφασμα

Μέση Εργασία

Αν κοιτάξουμε τα εμπορεύματα σαν αξίες χρήσης (τη χρησιμότητα τους), τα βλέπουμε σαν "παπούτσια", σαν "ρολόι", σαν προϊόντα ενός ιδιαίτερου είδους εργασίας.

Τα εμπορεύματα όμως στην ανταλλαγή αντιμετωπίζονται διαφορετικά. Ο ειδικός χαρακτήρας της εργασίας που τα δημιούργησε εξαφανίζεται και εμφανίζονται σαν τόσες μονάδες μέσης εργασίας. Στην ανταλλαγή συγκρίνουμε τα ποσά ανθρώπινης εργασίας που περιέχουν γενικά τα εμπορεύματα. Η κάθε είδους εργασία, ανάγεται κατά την ανταλλαγή σε μονάδες μέσης απλής εργασίας.

Είναι αλήθεια πως τα εμπορεύματα που παράγονται από ειδικευμένη εργασία περιέχουν περισσότερη αξία από εκείνα που παράγονται από ανειδίκευτη εργασία. Στην ανταλλαγή κατά συνέπεια, οι μονάδες της ειδικευμένης εργασίας ανάγονται στις αντίστοιχες μονάδες ανειδίκευτης απλής εργασίας.

Για παράδειγμα, αν η αναλογία ειδικευμένης προς ανειδίκευτης εργασίας είναι ένα προς τρία, τότε η ειδικευμένη εργασία αξίζει 3 φορές περισσότερο από την ανειδίκευτη.

Εξηγώντας απλά, η αξία ενός εμπορεύματος καθορίζεται από το ποσό της μέσης εργασίας που χρησιμοποιήθηκε για την παραγωγή του. Φαίνεται όμως έτσι ότι ο τεμπέλης εργάτης παράγει περισσότερη αξία από ότι ο παραγωγικός εργάτης.

Ας πάρουμε για παράδειγμα ένα υποδηματοποιό που αποφασίζει να χρησιμοποιήσει τις ξεπερασμένες μεθόδους του μεσαίωνα για να παράγει παπούτσια. Χρησιμοποιώντας αυτές τις μεθόδους, θα κάνει μια ολόκληρη μέρα για να κατασκευάσει ένα ζευγάρι παπούτσια. Όταν όμως προσπαθήσει να τα πουλήσει στην αγορά τότε θα διαπιστώσει ότι θα αξίζουν το ίδιο με τα παπούτσια που παράγονται από τα καλύτερα εξοπλισμένα και περισσότερο μοντέρνα εργοστάσια.

Αν αυτά τα εργοστάσια παράγουν ένα ζευγάρι παπούτσια, ας πούμε, σε ½ ώρα, αυτά θα περιέχουν λιγότερη εργασία (κατά συνέπεια και λιγότερη αξία) και θα πουληθούν φθηνότερα. Αυτό θα εξαναγκάσει τον υποδηματοποιό που χρησιμοποιεί μεσαιωνικές μεθόδους να εγκαταλείψει τη δουλειά του. Η εργασία του για την παραγωγή ενός ζευγαριού παπουτσιών ύστερα από την πρώτη 1/2 ώρα είναι χαμένη εργασία και μη αναγκαία μέσα στις σύγχρονες παραγωγικές συνθήκες. Μπρος στον κίνδυνο της εξαφάνισης, θα υποχρεωθεί - αν μπορεί- να αγοράσει σύγχρονα μηχανήματα και να παράγει τα παπούτσια σε χρόνο, το λιγότερο ίσο, με τον αναγκαίο χρόνο που έχει διαμορφωθεί από την κοινωνία.

Σε κάθε δεδομένη χρονική περίοδο, χρησιμοποιώντας τη μέση εργασία, τα συγκεκριμένα μηχανήματα και μεθόδους κ.λπ., όλα τα εμπορεύματα απαιτούν ένα συγκεκριμένο χρόνο για να κατασκευαστούν. Ο χρόνος αυτός καθορίζεται από το επίπεδο ανάπτυξης της τεχνολογίας της κοινωνίας. Σύμφωνα με τα λόγια του Μαρξ, όλα τα εμπορεύματα πρέπει να παράγονται στον κοινωνικά αναγκαίο χρόνο. Κάθε εργάσιμος χρόνος που ξοδεύεται περισσότερο και παραπέρα από αυτόν, είναι άχρηστος, δημιουργεί ζημιές και κάνει συνεπώς την παραγωγική μονάδα μη ανταγωνιστική.

Για να είμαστε περισσότερο ακριβείς, η αξία ενός εμπορεύματος καθορίζεται από το ποσό της κοινωνικά αναγκαίας εργασίας που περιέχει. Ο εργάσιμος αυτός χρόνος αλλάζει φυσικά συνέχεια καθώς εισάγονται στην παραγωγική διαδικασία νέες τεχνικές και μέθοδοι. Ο ανταγωνισμός εξολοθρεύει τις λιγότερο παραγωγικές μονάδες.

Έτσι μπορούμε επίσης να καταλάβουμε γιατί οι πολύτιμες πέτρες έχουν μεγαλύτερη αξία από τα συνηθισμένα αντικείμενα. Χρειάζεται περισσότερος κοινωνικά αναγκαίος εργάσιμος χρόνος για την ανακάλυψη και την επεξεργασία των πολύτιμων λίθων από ότι χρειάζεται για την παραγωγή των συνηθισμένων εμπορευμάτων. Έτσι η αξία τους είναι σημαντικά μεγαλύτερη.

Ένα αντικείμενο μπορεί να έχει μια αξία χρήσης χωρίς να έχει καμιά αξία. Για παράδειγμα ένα χρήσιμο πράγμα, για την κατασκευή του οποίου δε χρειάστηκε να

ξοδευτεί καθόλου κοινωνική εργασία, όπως είναι ο αέρας, τα ποτάμια, το έδαφος, τα φυσικά λιβάδια κ.λπ. Συνεπώς η εργασία δεν είναι η μόνη πηγή πλούτου (δηλαδή αξία χρήσης), αφού η φύση αποτελεί και αυτή πηγή πλούτου.

Από τα παραπάνω μπορούμε να δούμε πως μια αύξηση της παραγωγικότητας θα αυξήσει την ποσότητα των παραγόμενων αγαθών (υλικός πλούτος), αλλά μπορεί να μειώσει την αξία αυτών των αγαθών (αφού η ποσότητα εργασίας για κάθε εμπόρευμα είναι μικρότερη). Η αύξηση της παραγωγικότητας οδηγεί συνεπώς σε μια αύξηση πλούτου: με δύο παλτά μπορούν να ντυθούν δύο άνθρωποι, ενώ με ένα παλτό μόνο ένας. Παρόλα αυτά η αύξηση της ποσότητας του υλικού πλούτου μπορεί να συνδυάζεται σε μια πτώση του μεγέθους της αξίας.

Χρήμα

Σαν αποτέλεσμα των δυσκολιών που παρουσιάζονται στην ανταλλαγή με τη χρησιμοποίηση της μεθόδου ανταλλαγής εμπορευμάτων, ένα κοινό αντικείμενο χρησιμοποιούνταν συχνά σαν "χρήμα", Στο πέρασμα των αιώνων ένα εμπόρευμα -ο χρυσός- έγινε μοναδικό στο να παίζει το ρόλο του "γενικού ισοδύναμου".

Αντί να λέμε ότι ένα αγαθό αξίζει τόσο βούτυρο, κρέας, ύφασμα κ.λπ. εκφράζουμε την αξία του σε χρυσό. Η χρηματική έκφραση της αξίας αποτελεί την τιμή. Ο χρυσός χρησιμοποιήθηκε στο ρόλο του χρήματος εξαιτίας των ιδιοτήτων του. Περιέχει μεγάλη

αξία σε μικρό όγκο, μπορεί να διαιρεθεί σε νομίσματα και είναι αναλλοίωτος.

Όπως συμβαίνει και με όλα τα εμπορεύματα, η αξία του χρυσού καθορίζεται από το ποσό του εργασιμου χρόνου που δαπανήθηκε για την παραγωγή του. Αν για παράδειγμα υποθέσουμε ότι χρειάζονται 40 ώρες για την παραγωγή ενός κιλού χρυσού, τότε όλα τα άλλα αγαθά που χρειάζονται τον ίδιο χρόνο παραγωγής είναι ισοδύναμα σε αξία με 1 κιλό χρυσού. Αυτά που χρειάζονται μισό χρόνο είναι κατά το μισό ισοδύναμα κ.λπ.

1 κιλό χρυσού	= 40 ώρες εργασίας
1/2 κιλό χρυσού	= 20 ώρες εργασίας
1/4 κιλό χρυσού	= 10 ώρες εργασίας

Κατά συνέπεια: 1 αυτοκίνητο (40 ώρες εργασίας) = 1 κιλό χρυσού
1 τραπέζι (10 ώρες εργασίας) = 1/4 κιλό χρυσού

Εξαιτίας των αλλαγών που επέρχονται στην τεχνολογία παραγωγής και λόγω της αύξησης της παραγωγικότητας της εργασίας, οι αξίες όλων των εμπορευμάτων συνέχεια αλλάζουν. Αν προσπαθούσαμε να υπολογίσουμε την κίνηση των τρένων μέσα από ένα κινούμενο τρένο, τότε θα φτάναμε σε πλήρη σύγχυση. Μπορούμε να κρίνουμε επακριβώς το τι συμβαίνει μόνο αν σταθούμε σε μια σταθερή πλατφόρμα. Έτσι και σε σχέση με τις αλλαγές όλων των αγαθών, ο χρυσός ενεργεί σαν μέτρο. Αν και ο χρυσός είναι περισσότερο σταθερός, βρίσκεται και αυτός σε συνεχή κίνηση, αφού κανένα εμπόρευμα δεν έχει εντελώς σταθερή αξία.

Η Τιμή των Εμπορευμάτων και τα Κέρδη

Ο νόμος της Αξίας καθορίζει την τιμή των αγαθών. Όπως έχει ήδη εξηγηθεί νωρίτερα, η αξία των αγαθών είναι ισοδύναμη με το ποσό της κοινωνικά αναγκαίας εργασίας που περιέχουν. Στη θεωρία, η αξία είναι ίση με την τιμή της. Στην πραγματικότητα όμως, η τιμή ενός εμπορεύματος τείνει να είναι είτε ανώτερη είτε κατώτερη από την πραγματική του αξία. Η διακύμανση αυτή οφείλεται στις διάφορες επιδράσεις που ασκούνται πάνω στην τιμή της αγοράς. Η διαφορά ανάμεσα στην προσφορά και τη ζήτηση έχει επίσης μια σημαντική επίδραση πάνω στην τιμή. Αν για παράδειγμα υπάρχει πλεόνασμα ενός εμπορεύματος στην αγορά, τότε η τιμή του μπορεί να πέσει πολύ πιο κάτω από την πραγματική αξία του. Από την άλλη, αν υπάρχει έλλειψη, τότε η τιμή του θα ανέβει πιο πάνω από την αξία του.

Οι επιδράσεις της προσφοράς και της ζήτησης έχουν οδηγήσει τους αστούς οικονομολόγους στην αντίληψη πως αυτός ο νόμος είναι ο μοναδικός παράγοντας που καθορίζει την τιμή. Εκείνο που δεν μπορούν να εξηγήσουν είναι το γιατί οι τιμές κυμαίνονται πάντοτε γύρω από ένα καθορισμένο επίπεδο. Αυτό το επίπεδο δεν καθορίζεται από την προσφορά και τη ζήτηση, αλλά από τον εργάσιμο χρόνο που δαπανήθηκε για την παραγωγή των αγαθών. Ένα φορτηγό θα είναι πάντα πιο ακριβό από μια πλαστική λεκάνη.

Μερικοί "έξυπνοι" άνθρωποι ανακάλυψαν τη θεωρία πως τα κέρδη προέρχονται από τη φτηνή αγορά και την ακριβότερη πώληση. Ο Μαρξ στο *Μισθωτή εργασία και κεφάλαιο* εξήγησε την ανοησία αυτού του επιχειρήματος:

"Εκείνο που ένας άνθρωπος θα μπορούσε φυσικά να κερδίσει σαν πωλητής, θα το έχανε σαν αγοραστής. Θα ήταν σαν να λέμε πως υπάρχουν άνθρωποι που είναι αγοραστές χωρίς να είναι πωλητές ή είναι καταναλωτές χωρίς να είναι παραγωγοί. Εκείνο που αυτοί οι άνθρωποι πληρώνουν στους παραγωγούς, θα έπρεπε πρώτα να το πάρουν για το τίποτα από αυτούς. Αν ένας άνθρωπος παίρνει πρώτα τα χρήματα σου και μετά στα επιστρέφει αγοράζοντας τα εμπορεύματα σου, δε θα πλουτίσεις ποτέ με το να πουλάς τα εμπορεύματα σου πολύ ακριβά σε αυτό τον άνθρωπο. Αυτού του είδους η συναλλαγή μπορεί να μην επιτρέπει την εμφάνιση ζημιάς, αλλά ποτέ δε θα βοηθούσε στην πραγματοποίηση κέρδους".

Εργατική Δύναμη

Αποκτώντας τις πρώτες ύλες και τα μηχανήματα, ο καπιταλιστής αντιμετωπίζει την "αγορά εργασίας" σαν ένα τμήμα της γενικότερης αγοράς εμπορευμάτων. Τις ικανότητες και την ενεργητικότητα του εργάτη τις βλέπει σαν όλα τα άλλα εμπορεύματα. Ο καπιταλιστής βάζει στις εφημερίδες αγγελίες ότι ζητάει τόσα "χέρια" και αυτό είναι όλο.

Εκείνο που θα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε είναι το τι αγοράζει ο καπιταλιστής. Ο εργάτης δεν πουλάει στον καπιταλιστή μια συγκεκριμένη εργασία, αλλά την ικανότητα του να δουλεύει. Αυτήν την ικανότητα, ο Μαρξ την ονομάζει εργατική δύναμη.

Η εργατική δύναμη είναι ένα εμπόρευμα που διέπεται από τους ίδιους ακριβώς νόμους με τα άλλα εμπορεύματα. Η αξία της καθορίζεται από τον εργάσιμο χρόνο που είναι αναγκαίος για την παραγωγή της. Η εργατική δύναμη είναι η ικανότητα του εργάτη να δουλεύει. Καταναλώνεται από τους καπιταλιστές κατά τη διάρκεια της εργασιακής διαδικασίας. Αλλά αυτό όμως προϋποθέτει την ύπαρξη, την υγεία και τη δύναμη του εργάτη. Η παραγωγή συνεπώς της εργατικής δύναμης σημαίνει την αυτοσυντήρηση του εργάτη και την αναπαραγωγή του είδους του, δηλαδή την προμήθεια νέων γενεών "χεριών" για του καπιταλιστές.

Ο εργάσιμος χρόνος που είναι αναγκαίος για τη συντήρηση του εργάτη είναι ο εργάσιμος χρόνος που απαιτείται για να παραχθούν τα μέσα συντήρησης για τον ίδιο και την οικογένεια του: τρόφιμα, ρούχα κ.λπ. Το ποσό αυτών των αναγκαίων μέσων συντήρησης διαφέρει σε διαφορετικές χώρες, σε διαφορετικά κλίματα και σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους. Εκείνο που είναι επαρκές για την επιβίωση ενός εργάτη στην Ινδία, δεν είναι επαρκές για ένα Έλληνα εργάτη. Εκείνο που ήταν επαρκές για έναν Έλληνα καπνεργάτη πριν 50 χρόνια δε θα επαρκούσε σήμερα για έναν οικοδόμο. Στο ζήτημα αυτό -διαφορετικά από ότι συμβαίνει με την αξία των άλλων εμπορευμάτων- υπεισέρχονται ιστορικά ακόμα και ηθικά στοιχεία. Παρόλα αυτά, σε μια δεδομένη χώρα και σε ένα συγκεκριμένο στάδιο της ιστορικής της ανάπτυξης, το ύψος του "βιοτικού επιπέδου" είναι γνωστό. Ουσιαστικά, είναι η δημιουργία νέων αγαθών που γίνεται η κινητήρια δύναμη όλων των ειδών της ανθρώπινης προόδου.

Εκτός από την καθημερινή αναπαραγωγή της εργατικής του δύναμης και την αναπαραγωγή του είδους του -σε κάποιο στάδιο της ανάπτυξης της καπιταλιστικής τεχνικής- πρέπει κάποιο ποσό να παραχωρείται στον εργάτη για την εκπαίδευσή του, ώστε να μπορεί να ανταποκριθεί στις συνθήκες της σύγχρονης βιομηχανίας και να αυξήσει την παραγωγικότητά του.

Διαφορετικά από ότι συμβαίνει με τα περισσότερα εμπορεύματα, η εργατική δύναμη πληρώνεται αφού πρώτα καταναλωθεί. Οι εργάτες -φιλανθρωπικά- κάνουν πίστωση τους εργοδότες (με αποτέλεσμα να χάνουν πολλές φορές τους μισθούς τους εξαιτίας των απατεωνιών των καπιταλιστών και των χρεοκοπιών τους ή με την καθυστέρηση βδομάδων).

Παρόλα αυτά ο εργάτης δεν έχει εξαπατηθεί, λένε οι καπιταλιστές. Έχει κάνει μια συμφωνία με τη θέληση του. Όπως συμβαίνει με όλα τα εμπορεύματα, έτσι και εδώ ανταλλάσσονται ισοδύναμες αξίες: το εμπόρευμα του εργάτη, η εργατική του δύναμη, πουλιέται στο αφεντικό στην "τρέχουσα τιμή". Έτσι, όλοι είναι ικανοποιημένοι. Και αν ο εργάτης δεν είναι, τότε είναι ελεύθερος να φύγει και να βρει κάπου αλλού δουλειά... Αν φυσικά μπορεί...

Η πώληση της εργατικής δύναμης δημιουργεί ένα πρόβλημα. Αν "*κανείς δεν εξαπατάται*", αν ο εργάτης παίρνει την πλήρη αξία του εμπορεύματος του, τότε από που προέρχεται η εκμετάλλευση; Από που ο καπιταλιστής βγάζει τα κέρδη του; Η απάντηση είναι ότι ο εργάτης πουλάει στον καπιταλιστή όχι την εργασία του αλλά την εργατική του δύναμη, την ικανότητα του να δουλεύει. Αγοράζοντας τη σαν εμπόρευμα, οι καπιταλιστές είναι ελεύθεροι να τη χρησιμοποιήσουν όπως θέλουν. Όπως εξήγησε και ο Μαρξ: "*από τη στιγμή που ο εργάτης μπαίνει στο εργοστάσιο, η αξία χρήσης της εργατικής του δύναμης, και κατά συνέπεια η χρησιμοποίηση της επίσης, που είναι η εργασία, ανήκει στο καπιταλιστή*".

Υπεραξία και Εργατική Ημέρα

Θα δούμε στο παρακάτω παράδειγμα πως ο καπιταλιστής αγοράζει την εργατική δύναμη επειδή είναι το μοναδικό εμπόρευμα που μπορεί να παράγει ΝΕΑ αξία, πέρα και πάνω από την υπάρχουσα αξία.

Ας πάρουμε ένα κλωστοϋφαντουργό και ας υποθέσουμε ότι παίρνει 50 δρχ. την ώρα και ότι δουλεύει 8 ώρες. Ύστερα από 4 ώρες δουλειάς έχει παράγει 100 μέτρα νήμα, συνολικής αξίας 1400 δρχ. Αυτή η αξία των 1400 δρχ. συνίσταται από τα παρακάτω:

1. Πρώτες ύλες (μαλλί, αδράχτι, ενέργεια)	= 900 δρχ.
2. Απόσβεση Μηχανών (τριβή και φθορά)	= 100 δρχ.
3. Νέα αξία	= 400 δρχ.

Η νέα αξία που δημιουργήθηκε αρκεί για να πληρωθεί ο μισθός του εργάτη και για τις 8 ώρες δουλειάς. Στο σημείο αυτό ο καπιταλιστής έχει καλύψει όλα του τα έξοδα, συμπεριλαμβανομένου και του μισθού, Αλλά καμιά ΥΠΕΡΑΞΙΑ (κέρδος) δεν έχει παραχθεί ακόμα.

Κατά τη διάρκεια των επόμενων 4 ωρών, παράγονται άλλα 100 μέτρα νήματος, συνολικής αξίας πάλι 1400 δρχ. Ξανά μια νέα αξία 400 δρχ. έχει δημιουργηθεί, αλλά αυτή τη φορά οι μισθοί είναι κιόλας καλυμμένοι. Κατά συνέπεια αυτή η νέα αξία των 400 δρχ. είναι η υπεραξία. Από αυτή την υπεραξία προέρχονται η πρόσοδος (στον γαιοκτήμονα), ο τόκος (στον δανειστή) και το κέρδος (στον βιομήχανο).

Έτσι η υπεραξία ή το κέρδος είναι, σύμφωνα με τα λόγια του Μαρξ, η απλήρωτη εργασία της εργατικής τάξης.

Το μυστικό της παραγωγής της υπεραξίας είναι το ότι ο εργάτης συνεχίζει να δουλεύει και άλλο, από τη στιγμή που έχει παράγει την αξία που είναι αναγκαία για την αναπαραγωγή της αξίας της εργατικής του δύναμης (του μισθού του! "*Το γεγονός ότι απαιτείται μόνο μισή μέρα δουλειά για να διατηρηθεί ζωντανός ο εργάτης δεν τον εμποδίζει καθόλου να δουλεύει ολόκληρη τη μέρα*") (Καρλ Μαρξ).

Ο εργάτης έχει πουλήσει την εργατική του δύναμη και δεν μπορεί να διαμαρτυρηθεί για το τρόπο που αυτή χρησιμοποιείται, όπως ακριβώς και ο ράπτης δεν μπορεί να πουλήσει

ένα κοστούμει και μετά να απαιτήσει από τον πελάτη του να μη το φοράει όσο συχνά θέλει. Η εργάσιμη μέρα είναι, κατά συνέπεια, έτσι οργανωμένη ώστε να δίνει στον καπιταλιστή τα μέγιστα κέρδη από την εργατική δύναμη που αγόρασε. Εδώ βρίσκεται και το μυστικό της μετατροπής του χρήματος σε κεφάλαιο.

Σταθερό και Μεταβλητό Κεφάλαιο

Κατά τη διάρκεια της παραγωγής οι πρώτες ύλες και ένα μέρος από τα μηχανήματα χάνουν την αξία χρήσης τους, που απορροφάται στο νέο προϊόν. Μεταφέρουν όμως την αξία τους στο νέο εμπόρευμα.

Αυτό είναι ολοφάνερο όσον αφορά τις πρώτες ύλες (μαλλί, μέταλλα, χρώματα, καύσιμα κ.λπ.) που καταναλώνονται ολοκληρωτικά κατά τη διάρκεια της παραγωγής, μόνο και μόνο για να επανεμφανιστούν στις ιδιότητες του παραγόμενου αντικειμένου.

Από την άλλη, οι μηχανές δεν εξαφανίζονται με τον ίδιο τρόπο. Φθείρονται όμως κατά τη διάρκεια της παραγωγής και καταστρέφονται σιγά - σιγά. Η ακριβής στιγμή που μια μηχανή έχει πια ολοκληρωτικά αχρηστευτεί δεν μπορεί να προσδιοριστεί, όπως ακριβώς δεν μπορεί να προσδιοριστεί και η ακριβής στιγμή του θανάτου ενός ανθρώπου. Όμως, όπως μια ασφαλιστική εταιρεία -στη βάση της θεωρίας του μέσου όρου- κάνει σαφείς (και κερδοφόρους) υπολογισμούς για τη διάρκεια ζωής του ανθρώπου, έτσι και οι καπιταλιστές γνωρίζουν από την πείρα τους και υπολογίζουν χοντρικά πόσο θα διαρκέσει η ζωή μιας μηχανής.

Η απόσβεση του μηχανικού εξοπλισμού -η καθημερινή δηλαδή απώλεια της αξίας χρήσης του- υπολογίζεται σε αυτή τη βάση και προστίθεται στο κόστος του παραγόμενου προϊόντος. Έτσι, τα μέσα παραγωγής προσθέτουν στο εμπόρευμα τόση αξία όση αυτά χάνουν με την απόσβεση της αξίας χρήσης τους. Κατά συνέπεια τα μέσα παραγωγής δεν μπορούν να μεταφέρουν στο εμπόρευμα περισσότερη αξία από εκείνη που χάνουν τα ίδια μέσα από την παραγωγική διαδικασία. Για αυτό ονομάζονται σταθερό κεφάλαιο.

Ενώ τα μέσα παραγωγής (μηχανήματα και πρώτες ύλες) δεν προσθέτουν καμιά νέα αξία στο παραγόμενο εμπόρευμα, αλλά μόνο αποσβήνονται (καταναλώνονται), η εργασία του εργάτη όχι μόνο διατηρεί, αλλά προσθέτει και νέα αξία στο προϊόν. Αν η διαδικασία της παραγωγής σταματούσε τη στιγμή εκείνη που ο εργάτης είχε παράγει προϊόντα, των οποίων η αξία ήταν ίση με την αξία της ίδιας της εργατικής δύναμης, τότε αυτή η αξία θα αποτελούσε το-μόνο μέρος γέας αξίας που δημιουργήθηκε, και για αυτό δε θα επέτρεπε στον καπιταλιστή να βγάλει κέρδος.

Στην πραγματικότητα όμως η εργασία δε σταματάει εκεί. Κάτι τέτοιο θα κάλυπτε μόνο τις δαπάνες μίσθωσης του εργάτη από τον καπιταλιστή. Ο καπιταλιστής δεν προσλαμβάνει εργάτες για να τους κάνει χάρη, αλλά για να βγάλει κέρδος. Έχοντας κάνει ο εργάτης "ελεύθερα" μια συμφωνία με τον καπιταλιστή, πρέπει να συνεχίσει να δουλεύει και να παράγει αξία πέρα και πάνω από αυτή που του δίνεται σαν μισθός.

Τα μέσα παραγωγής από τη μία και η εργατική δύναμη από την άλλη -οι "συντελεστές της παραγωγής" των αστών οικονομολόγων- αντιπροσωπεύουν τις δύο διαφορετικές μορφές μετασχηματισμού του αρχικού κεφαλαίου στη δεύτερη φάση του κύκλου:

χρήμα → εμπόρευμα ---> χρήμα
(αγορά) (παραγωγή) (πώληση)

Οι αστοί οικονομολόγοι θεωρούν αυτούς τους "συντελεστές της παραγωγής" σαν ισοδύναμους. Ο μαρξισμός όμως κάνει διάκριση ανάμεσα στο μέρος του κεφαλαίου που δεν επιφέρει καμιά αλλαγή στην αξία κατά τη διάρκεια της παραγωγής (μηχανήματα, εργαλεία, πρώτες ύλες) και στο μέρος εκείνο που αντιπροσωπεύεται από την εργατική δύναμη και που δημιουργεί νέα αξία. Το πρώτο μέρος του κεφαλαίου ονομάζεται σταθερό κεφάλαιο και το δεύτερο μεταβλητό κεφάλαιο. Η συνολική αξία ενός εμπορεύματος περιέχει το

άθροισμα του σταθερού κεφαλαίου (Σ), του μεταβλητού κεφαλαίου (M) και της υπεραξίας (Y) ($Aξία = \Sigma + M + Y$).

Αναγκαία Εργασία Και Υπερεργασία

Η εργασία της εργατικής τάξης μπορεί να διαιρεθεί σε δύο μέρη:

1. Την αναγκαία εργασία: είναι το μέρος της εργασιακής διαδικασίας που απαιτείται για να καλυφθεί το κόστος των μισθών.
2. Την υπερεργασία: είναι η εργασία που είναι παραπάνω από την αναγκαία εργασία και που παράγει το κέρδος.

Για να αυξήσει το κέρδος του ο καπιταλιστής προσπαθεί μόνιμα να μειώσει το κονδύλι των μισθών. Το επιχειρεί αυτό:

- α) μεγαλώνοντας την εργάσιμη μέρα,
- β) ανεβάζοντας την παραγωγικότητα, ώστε να καλύπτονται οι μισθοί σε συντομότερο χρονικό διάστημα,
- γ) αντιστεκόμενος στις αυξήσεις των μισθών ή προσπαθώντας να τους μειώσει, την ίδια στιγμή που ανεβάζει το κόστος ζωής μέσα από την άνοδο των τιμών των εμπορευμάτων του.

Ποσοστό Υπεραξίας

Αφού ολόκληρος ο σκοπός της καπιταλιστικής παραγωγής βρίσκεται στην εξαγωγή της υπεραξίας από την εργασία της εργατικής τάξης, η αναλογία ανάμεσα στο μεταβλητό κεφάλαιο (μισθοί) και την υπεραξία (κέρδη) έχει σπουδαία σημασία. Το ένα μεγαλώνει σε βάρος του άλλου. Η πάλη για το μοίρασμα του πλεονάσματος είναι η ταξική πάλη. Εκείνο που περισσότερο ενδιαφέρει τους καπιταλιστές δεν είναι τόσο το ποσό της υπεραξίας, αλλά το ποσοστό της υπεραξίας. Για κάθε δραχμή που πληρώνουν σε μισθούς περιμένουν ένα μεγάλο αντίτιμο.

Το ποσοστό της υπεραξίας είναι το ποσοστό εκμετάλλευσης της εργασίας από το κεφάλαιο. Μπορεί να οριστεί σαν M / Y (η αναλογία μεταβλητού κεφαλαίου προς την υπεραξία) ή σαν την αναλογία εργασίας προς την υπερεργασία (είναι το ίδιο πράγμα εκφρασμένο με διαφορετικό τρόπο).

Για παράδειγμα, μια μικρή επιχείρηση συνολικού κεφαλαίου 500 χιλ. αποτελείται από σταθερό κεφάλαιο 400 χιλ. και μεταβλητό κεφάλαιο 100 χιλ. δρχ. Μέσω της διαδικασίας της παραγωγής, η αξία των εμπορευμάτων αυξάνεται από μια υπεραξία 100 χιλ. Έτσι η νέα αξία γίνεται 600 χιλ. αφού

$$(\Sigma + M) + Y = (400 + 100) + 100 = 600 \text{ χιλ.}$$

Το μεταβλητό κεφάλαιο είναι η ζωντανή εργασία και είναι αυτό που παράγει τη νέα αξία ή την υπεραξία. Έτσι, η σχετική αύξηση της αξίας που παράγεται από το μεταβλητό κεφάλαιο μας δίνει το ποσοστό υπεραξίας:

$$(M / Y = 100 \text{ χιλ.} / 100 \text{ χιλ.} = 100\% \text{ ποσοστό υπεραξίας}).$$

Το Ποσοστό Κέρδους

Κάτω από την πίεση του ανταγωνισμού στο εσωτερικό και το εξωτερικό, οι καπιταλιστές αναγκάζονται να επαναστατικοποιούν μόνιμα τα μέσα της παραγωγής και να ανεβάζουν την παραγωγικότητα. Η ανάγκη της επέκτασης, τους αναγκάζει να δαπανούν ένα ολοένα και μεγαλύτερο μέρος των κεφαλαίων τους για μηχανικό εξοπλισμό και πρώτες ύλες και λιγότερα για εργατική δύναμη, μικραίνοντας έτσι την αναλογία του μεταβλητού κεφαλαίου προς το σταθερό κεφάλαιο. Δίπλα από την αυτοματοποίηση, προχωρεί η συγκέντρωση του κεφαλαίου, η καταστροφή των μικρότερων επιχειρήσεων και η κυριαρχία των γιγάντιων μονοπωλίων στην οικονομία.

Αλλά αφού μόνο το ΜΕΤΑΒΛΗΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ (εργατική δύναμη) είναι η πηγή της ΥΠΕΡΑΞΙΑΣ (κέρδος), τα παραπάνω ποσά που ξοδεύονται σε σταθερό κεφάλαιο έχουν σαν αποτέλεσμα μια τάση για πτώση του ποσοστού κέρδους. Αν και με τις νέες επενδύσεις τα κέρδη σαν ποσότητα μπορούν να αυξάνονται τρομακτικά, ωστόσο αυξάνουν με μικρότερο ρυθμό σε σχέση με τα κατά πολύ μεγαλύτερα κεφάλαια.

Για παράδειγμα: Ας πάρουμε μια μικρή επιχείρηση με ένα συνολικό κεφάλαιο 500 χιλιάδες. Αυτό συνίσταται από το σταθερό κεφάλαιο, 400 χιλ. και το μεταβλητό κεφάλαιο 100 χιλ. Αυτή η επιχείρηση απασχολεί 100 εργάτες, πληρώνοντας τους 1000 δρχ. τη μέρα στον καθένα για να παράγουν καρέκλες και τραπέζια. Αν μέσα σε μια μέρα παράγονται προϊόντα συνολικής αξίας 600 χιλ. και αν υποθέσουμε ότι όλο το σταθερό κεφάλαιο καταναλώνεται, τότε αυτή η αξία συνίσταται σε:

1. Μισθοί = 100χιλ.
2. Σταθερό κεφάλαιο = 400 χιλ.
3. Υπεραξία (κέρδος) = 100 χιλ.

Το ποσοστό του κέρδους υπολογίζεται σαν η αναλογία του συνολικού κεφαλαίου ($\Sigma M = \Sigma + M$), προς την υπεραξία:

$$\begin{array}{ccc} \text{Σταθερό κεφάλαιο} & + & \text{Μεταβλητό κεφάλαιο} & = & \text{Σύνολο} \\ (400) & & (100) & & (500) \end{array}$$

$$\begin{array}{ccc} \text{Υπεραξία} & / & \text{Σύνολο} & = & \text{Ποσοστό κέρδους} \\ (100) & & (500) & & (20\%) \end{array}$$

Αν η ίδια η επιχείρηση επενδύσει σε νέα μηχανήματα ένα κομμάτι των κερδών (π.χ. άλλες 50 χιλ.) τότε αυξάνει το σταθερό κεφάλαιο σε 450 χιλ., και το συνολικό κεφάλαιο σε 550 χιλ. Έτσι όμως **το ποσοστό κέρδους πέφτει**, αφού τώρα $Y / \Sigma M = 100 / 550 \text{χιλ} = 18.2\%$

Ύστερα από μερικά χρόνια περισσότερο κεφάλαιο επενδύθηκε στην επιχείρηση. Τώρα το συνολικό κεφάλαιο είναι 20 εκατ. που συνίσταται από 19 εκ. σταθερό κεφάλαιο και 1 εκ. μεταβλητό κεφάλαιο (περισσότεροι εργάτες προσλήφθηκαν).

Αν και πολύ περισσότερο κεφάλαιο δαπανάται τώρα σε μηχανικό εξοπλισμό, 1000 εργάτες απασχολούνται τώρα για 1000 δρχ. τη μέρα. Παράγουν δε αγαθά συνολικής αξίας 23 εκ., που συνίσταται σε

1. Μισθοί = 1 εκ. δρχ.
2. Σταθερό κεφάλαιο = 19 εκ. δρχ.
3. Υπεραξία (κέρδος) = 3 εκ. δρχ.

Το ποσοστό του κέρδους είναι τώρα $Y / \Sigma M = 3 \text{ εκ.} / 20 \text{ εκ.} = 15\%$.

Η αύξηση στο σταθερό κεφάλαιο εκφράζει, με όρους του Μαρξ, μια ψηλότερη οργανική σύνθεση του κεφαλαίου, και είναι μια προοδευτική ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων. Η τάση αυτή είναι φτιαγμένη μέσα από την ίδια τη φύση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, και ήταν ένα από τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετώπισε η καπιταλιστική τάξη τη μεταπολεμική περίοδο.

Η μάζα της υπεραξίας αυξάνεται, αλλά σε σχέση με την αύξηση του σταθερού κεφαλαίου προκύπτει πως το ποσοστό κέρδους πέφτει. Οι καπιταλιστές έχουν επανειλημμένα προσπαθήσει να ξεπεράσουν αυτή την αντίθεση, με αύξηση της εκμετάλλευσης της εργατικής τάξης, με αύξηση της μάζας της υπεραξίας και συνεπώς του ποσοστού κέρδους, με μέσα δηλαδή διαφορετικά από τις επενδύσεις. Το κάνουν αυτό με μια σειρά τρόπους, αυξάνοντας την εντατικοποίηση της εκμετάλλευσης, αυξάνοντας την ταχύτητα των μηχανών και επιμηκύνοντας την εργάσιμη μέρα. Μια άλλη μέθοδος αποκατάστασης του ποσοστού κέρδους είναι να μειώσουν τους πραγματικούς μισθούς των εργατών, σε επίπεδο κάτω από την πραγματική τους αξία.

Οι ίδιοι οι νόμοι του καπιταλισμού δημιουργούν αξεπέραστες αντιθέσεις. Οι καπιταλιστές αγωνίζονται συνεχώς για κέρδη μέσω της προώθησης των επενδύσεων, αλλά η νέα

τεχνολογία σπρώχνει όλο και περισσότερους εργάτες στα σκουπίδια. Όμως, με παράδοξο τρόπο, η μόνο πηγή κέρδους είναι η εργασία της εργατικής τάξης.

Εξαγωγή Κεφαλαίου

Το ανώτερο στάδιο του καπιταλισμού -ο Ιμπεριαλισμός- χαρακτηρίζεται από την τεράστια εξαγωγή κεφαλαίου. Στην αναζήτηση αυξημένων ποσοστών κέρδους, οι καπιταλιστές αναγκάζονται να επενδύσουν τεράστια ποσά χρημάτων στο εξωτερικό και ιδιαίτερα σε χώρες με χαμηλή σύνθεση κεφαλαίου (χαμηλά μεροκάματα, φτηνές πρώτες ύλες). Έτσι ολόκληρος ο κόσμος -όπως ο Μαρξ και ο Ενγκελς είχαν εξηγήσει στο *Κομμουνιστικό Μανιφέστο*- κυριαρχήθηκε από τον καπιταλιστικό τρόπο ζωής.

Μία από τις κύριες αντιφάσεις του καπιταλισμού είναι το ότι η εργατική τάξη, σαν καταναλωτής πρέπει να αγοράσει εκείνο που έχει η ίδια παραγάγει. Καθώς όμως δεν παίρνει την πλήρη αξία της εργασίας της, δεν έχει τους αναγκαίους πόρους για να αγοράσει το σύνολο των προϊόντων. Οι καπιταλιστές υποχρεώνονται να πουλούν το πλεόνασμα τους στην παγκόσμια αγορά, σε ανταγωνισμό με όλες τις άλλες χώρες. Η σκληρή πάλη για τις αγορές καταλήγει τελικά στις κρίσεις υπερπαραγωγής του ιμπεριαλισμού. Η καταστροφικότητα αυτών των κρίσεων αποτελεί μια ατράνταχτη απόδειξη του αδιέξοδου της καπιταλιστικής κοινωνίας και της ανάγκης ανατροπής της.

Μόνο ανατρέποντας την αναρχία της καπιταλιστικής παραγωγής μπορεί να αποφευχθεί το χάος, η σπατάλη και η βαρβαρότητα του καπιταλισμού. Εξαλείφοντας την ατομική ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής, η οικονομία μπορεί να ανθήσει με ένα σχεδιασμένο και λογικό τρόπο. Οι ισχυρές δυνάμεις της παραγωγής που οικοδομήθηκαν από την αστική κοινωνία μπορούν να εξαφανίσουν μια για πάντα όλα τα εγκληματικά σκάνδαλα της τεράστιας υπερπαραγωγής, σε ένα κόσμο ανικανοποίητων αναγκών και λιμοκτονίας. Ξεριζώνοντας την αντίθεση της ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων από τη μια και του εθνικού κράτους και της ατομικής ιδιοκτησίας από την άλλη, θα μπορούσαμε να βάλουμε τις βάσεις για ένα παγκόσμιο σχεδιασμό της παραγωγής.

Με τη χρησιμοποίηση των σημερινών δυνάμεων της επιστήμης και της τεχνολογίας, ολόκληρος ο πλανήτης μπορεί να μεταμορφωθεί μέσα σε ελάχιστα χρόνια.

Ο σοσιαλιστικός μετασχηματισμός της κοινωνίας παραμένει το πιο επείγον καθήκον της παγκόσμιας εργατικής τάξης. Ο Μαρξισμός προμηθεύει την κατανόηση για την ανάγκη να συνενωθεί η στρατιά των Ελλήνων εργατών και να παλέψει με την πανίσχυρη ευρωπαϊκή εργατική τάξη για τη εγκαθίδρυση μιας Σοσιαλιστικής Ευρώπης και τη νίκη του Σοσιαλισμού σ' ολόκληρο τον κόσμο.

ΒΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

- Κ. Μαρξ - Φρ. Ένγκελς : Κομμουνιστικό Μανιφέστο
- Φρ. Ένγκελς : Ουτοπιστικός και επιστημονικός σοσιαλισμός
- Βλ. Λένιν : Για τον Μαρξ και τον Μαρξισμό
- Ν. Μπουχάριν : Το αλφάβητο του κομμουνισμού

ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΟΣ ΥΛΙΣΜΟΣ

- Φρ. Ένγκελς : Αντί Ντύρινγκ
« : Διαλεκτική της Φύσης
- Βλ. Λένιν : Υλισμός και εμπειριοκριτικισμός
- Λ. Τρότσκι : Στην υπεράσπιση του Μαρξισμού
- Τ, Γκράντ - Άλλαν Γούντς : Η Διαλεκτική σε Αντεπίθεση

ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΥΛΙΣΜΟΣ

- Ν. Μπουχάριν : Η θεωρία του ιστορικού υλισμού
- Φρ. Ένγκελς : Η καταγωγή της οικογένειας, της ατομικής ιδιοκτησίας και του κράτους
- Κάρλ Κάουτσκι : Ηθική και υλιστική αντίληψη της ιστορίας

ΜΑΡΞΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

- Κ. Μαρξ : Το κεφάλαιο
- Ζ. Μπαμπύ : Θεμελιώδεις αρχές της καπιταλιστικής οικονομίας
- Σάλαμα - Βαλιέ : Εισαγωγή στην πολιτική οικονομία
- Βλ. Λένιν : Ιμπεριαλισμός